

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

METKA KRZNAR

MENTOR: IZR. PROF. DR. MITJA VELIKONJA

SODOBNA SLOVENSKA POLITIČNA MITOLOGIJA

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA 2005

KAZALO

1. UVOD	4
2. MIT IN MITOLOGIJA	6
2.1 DEMITOLOGIZACIJA IN REMITOLOGIZACIJA	7
2.2 POLITIČNA MITOLOGIJA	9
2.3 MIT IN IDEOLOGIJA	11
2.4 MITOLOGIJA NACIONALIZMA	12
2.5 MITOLOGIJA PREHODA	14
3. MITSKE SAMOPREDSTAVE SLOVENCEV	16
4. ANALIZA POST-OSAMOSVOJITVENIH POLITIČNIH MITOLOGIJ V SLOVENIJI	21
4.1 MITI O ZAČETKU (IN SREDIŠČU)	23
4.2 MITI O NAJPOMEMBNEJŠIH DOGODKIH NEKE DRUŽBE IN NJENI STRUKTURI	25
4.3 MITI O ČASU IN PROSTORU	36
4.4. MITI O JUNAKIH, REŠITELJIH IN VODITELJIH	45
4.5 MITI O ŽRTVAH IN MUČENIKIH	51
4.6 MITI O SOVRAŽNIKI, IZDAJALCIH IN ZAROTAH	55
4.7 MITI O VIZIJAH PRIHODNOSTI	59
5. ZAKLJUČEK	64
6. LITERATURA	66
6.1. SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE IN ČLANKI	66
6.2. INTERNETNI VIRI	68

1. UVOD

Osamosvojitve Slovenije in ustanovitve nacionalne države naj bi bili za Slovence uresničitev zgodovinskih sanj. Končno naj bi jim uspelo to, za kar so se trudili že stoletja. Uresničila naj bi se slovenska *zgodba o uspehu*, katere začetki pa so bili dokaj problematični. Kljub začetnim težavam, ki jih je prinesel oborožen spopad z Jugoslovansko ljudsko armado, je delovanje Slovenije v teh kritičnih trenutkih dvignilo njen ugled v svetu, nekaterim pa sploh prvič predstavilo to malo državo na severu Balkanskega polotoka. V novi državi sta vladala optimizem in skorajda evforija ob misli na *lepo prihodnje življenje*. Kratkoročne rešitve prvih spopadov z drugačno družbeno ureditvijo so kazale dobre učinke in videti je bilo, da bo Slovenija kmalu postala prava mala gospodarsko razvita in cvetoča demokracija. Vendar pa so državo kmalu začele pestiti gospodarske težave, vse prehitro je drvela v kapitalizem, kratkoročne rešitve pa so se izkazale za dokaj neučinkovite. Hkrati so začela potekati pogajanja za vstop Slovenije v Evropsko unijo (EU), čemur je v državi sledilo množično negodovanje zaradi ponovnega podrejanja neki *tuji oblasti*. To pestro politično in družbeno dogajanje pa je povzročalo vse večje napetosti in nestrpnosti v državi, ki pa jih je vladajoča struktura prikladno izkoristila za oblikovanje homogene nacionalne države s trdno nacionalno identiteto. Tako so se občutki napetosti in nezadovoljstva na nek način sproščali z vedno večjim izpostavljanjem slovenstva, hkrati pa s povečanjem sovražnosti do vsega, kar ni bilo slovensko. V okviru vse večjega odklanjanja vsega neslovenskega oziroma tujega se je v slovenskem političnem in družbenem prostoru razvila visoka stopnja ksenofobije in šovinizma. Ksenofobija, šovinizem, seksizem ter še mnogi drugi *-izmi* so se v slovenskem prehodnem obdobju iz socializma v kapitalizem in demokracijo usmerili na skoraj vse družbene skupine, ki so vsaj malo odstopale od povprečnega slovenskega moškega, njegovih vrednot in prepričanj.

V svoji nalogi bom analizirala mitološke vidike osamosvojitve Slovenije in njenega prehodnega obdobja. Pri tem se bom osredotočila na razvoj vse večjega izpostavljanja in poudarjanja slovenstva in vse večjega odklanjanja tistega, kar ni slovensko. **Hipoteza moje diplomske naloge je torej: slovenska osamosvojitve oziroma prehod v svojo novo državo in nov družbeni red se je prelevil v prehod v novo nacionalno slovensko državo z novo nacionalno mitologijo, s pretiranim povečevanjem slovenstva in slovenskega naroda nasproti drugim narodom, predvsem narodom bivše Jugoslavije, kar vodi v vse večjo nestrpnost in sovražno naravnost do njih.**

Pri analizi tematike bom z analizo sekundarnega gradiva in s primerjalnim pristopom najprej podrobneje definirala pojma mitologija in politična mitologija ter z njima za preučevano temo povezane relevantne pojme, kot so ideologija, mitologija prehoda in mitologija nacionalizma. V nadaljevanju bom s pomočjo zgodovinskega pristopa predstavila bližnjo preteklost slovenske države s poudarkom na osamosvojitvi. Sledili pa bosta analiza post osamosvojitvene dobe in sodobne slovenske politične mitologije ter njenih očitnih znakov v družbi. Z analizo bom potem skušala razložiti naraščajočo nestrpnost slovenskega naroda, nato pa bom napisala, kaj sem ugotovila pri potrjevanju hipoteze. Nalogo bom zaključila s sklepnimi mislimi o tematiki ter skušala podati pozitivne ugotovitve, na katere bi se v prihodnje lahko opirali pri reševanju te problematike.

2. MIT IN MITOLOGIJA

Ena definicija mita je, da je to sveta zgodba o nastanku oziroma poreklu neke skupnosti. Mit daje skupnosti legitimnost obstoja in delovanja. Je zgodba o tem, kakšen bi svet moral biti oziroma je včasih že bil. Mit je zgodba o najvišjem dobrem, je želeno, je hrepenenje po nedosegljivem. Ljudje skušajo z miti osmisliti svet okoli sebe, ga narediti razumljivejšega; dogajanju okoli sebe pa dati vrednost in pomen ter tako najti svoje mesto v svetu. Mitologija razlaga svet na podlagi mitov. Ustvarja prehod iz kaosa v kozmos. Družba s pomočjo mitologije razlaga in utemeljuje ter opravičuje tako sedanje stanje kot tudi dogodke iz preteklosti in njihove posledice, pa tudi prihodnje cilje in usmeritve. Mitologija predstavlja miselni oklep, s katerim lahko družba razloži prav vse in tako zagotavlja normalno življenje. Je urejen pogled na svet, ki temelji na nekaj nevprišljivih dogmah in v svoji težnji po harmoniji ponuja miselne usmeritve nadaljnjim generacijam. Vsaka človeška skupnost goji svojo mitologijo, ki je pomemben del njenega samopredstavljanja oziroma dojemanja sebe. Zato v mitskih zgodbah poleg estetskih značilnosti iščemo tudi funkcionalne vidike, ki odražajo delovanje družbe v določenem času. Objekti zunanjega sveta za človeka in njegova dejanja nimajo nobene resnične vrednosti, dokler je ne pridobijo z mitološko interpretacijo. Glede na to dobiva dramatičnost in čustvenost mitov svoj pravi pomen šele, ko stvari in odnosi v človekovem življenju dobijo pripisano, mitološko vrednost. Z osmišljanjem stvari mit krepi človekove občutke varnosti in zaupanja. Mitološko dojetje zajema vsa področja človekovega življenja.

Pomen, ki ga miti dajejo različnim stvarim, pa se lahko v različnih obdobjih spreminja. Prav tako lahko miti, ki so nekoč pomembno vplivali na delovanje družbe, čez nekaj generacij izgubijo svojo pomembnost, na njihovo mesto pa stopijo novi miti ali stari v novi preobleki, ki družbi v določenem trenutku bolj pripomorejo pri razlagi sveta in dogajanja. Barthes pravi, da odnos ljudi do mita ne temelji na resnici, temveč na uporabnosti. Določene mitske sheme lahko nekaj časa živijo v senci in njihov politični naboj je videti majhen, vendar je to izključno stvar prilagajanja situaciji. (Barthes 1979: 264–265) Po Matiću je ta kolektivna drama osmišljanja sveta in časa človeškega obstoja ena od najgloblje ukoreninjenih, čustvenih in motivacijskih moči v človeku, ki mu omogoča, da odgovarja na vprašanja o človekovem mestu v naravi, svetu in času, v katerem živi. (Matić 1984: 47) Mitološka zavest ni primitivna in v primerjavi z racionalistično mislijo manjvredna zavest, temveč je poseben, drugačen sistem razumevanja sveta, ki nas obvladuje tudi dandanes. Po Marxu so novi miti pribežališče

pred najrazličnejšimi občutki tuzemske neizpopolnjenosti človeškega bitja: občutka praznine, odtujenosti od dela, odtujenosti v odnosih z drugimi ljudmi, izoliranosti iz skupnosti, nezavednosti in strahu pred prihodnostjo. (Marx v Matić 1984: 25) Mit stoji nekje med neposrednim čutnim zaznavanjem stvari in pojavov ter abstraktnim razmišljanjem in razlaganjem le-teh. Omogoča opazovanje sveta v njegovih najširših in univerzalnih oblikah ter neposredni, čustveni pomen za človeka, njegovo družbeno komunikacijo in nadaljevanje osnovnih simbolnih kodov njegove kulture. (Matić 1984: 49)

Mitologija obravnava osnovni zaplet, zlom in travmo, ki se je zgodila v davni preteklosti; nanjo pa potem na različne načine odgovarjajo vse nadaljnje generacije. (Velikonja 1996: 23) Ta proces tako ni nikoli končan, kar mitu zagotavlja večno aktualnost, v nekih obdobjih manjšo in v drugih spet večjo. Nikoli pa ne izgine. Z mitološkim dojetjem smo torej *okuženi* ne glede na zgodovinsko obdobje in družbene razmere, v katerih živimo. Mit igra kreativno vlogo v človekovem življenju – je moralno pravilo, ki zahteva opravičevanje in potrditev preteklosti za sedanjost in prihodnost. Mitske zgodbe so neke vrste osnovne družbene in kulturne zapovedi, osnove kolektivnega samopotrjevanja porekla družbe in pojavov v njej. V zgodovini so bili pomeni mitov odvisni od kulturnih in družbenih razmer, raziskovanje teh pomenov in razmer pa se je dobro razvilo šele v zadnjih desetletjih.

2.1 DEMITOLOGIZACIJA IN REMITOLOGIZACIJA

Navzočnost mitološkega dojetanja v sodobnosti dokazuje, da tudi znanstveni napredek in objektivno mišljenje nista izkoreninila miselnosti, ki temelji na predsodkih in čustvih. Nov čas je ponudil le nove priložnosti za nove mite oziroma reinterpretacijo starih. Razlika v primerjavi s preteklimi obdobji je v tem, da je v razsvetljenstvu mitologija vstopila v profano. (Horkheimer, Adorno 2002: 41) Mitologija obstaja še posebej tam, kjer se jo zainteresirani na vse pretege trudijo zanikati, odpraviti ali racionalizirati. Najvišji, najsilovitejši mit je tako mit o stanju brez mita. Tako kot arhaični tudi sodobni človek razlago zapletenega vsakdanjega dogajanja raje prepusti preprostim razlagam, ki jih ponuja mitološka interpretacija. Mitološko dojetanje z atributi neovrgljivih in nedvomljivih dogem je sicer v dobi vladavine dejstev in njihovega nenehnega preverjanja izgubilo svoje prvenstvo. Kljub temu pa nas še dandanes oklepa prizma mitološkega dojetanja, le da so miti utemeljeni na novejših, bolj prizemljenih identitetah.

Sodobni človek se zaveda navzočnosti mitov v družbah in razume njihov usodni vpliv na življenje ljudi v družbi. Tako je vsaka sedanost ujeta v precep med zavestnim izrinjanjem starih mitov ter zavednim in nezavednim vzpostavljanjem novih. Obstajata torej dva nasprotujoča si diskurza: demitologizacijski, ki na podlagi vedno novih znanj in dejstev razkrinkava stare mite, in pa manj očitna, vendar nič manj mitsko učinkovita nova mitotvornost, ki na podlagi teh istih znanj in dejstev prede nove velike mitske zgodbe. (Velikonja 1996: 20) Poleg nikoli končanih procesov mitologizacije in demitologizacije pa hkrati poteka še proces remitologizacije. Poleg izrinjanja starih mitov ter tvorjenja novih poteka tudi proces spreminjanja mitov in nadevanja novih podob in simbolov tistim mitom, ki jih družbi ni uspelo izničiti. (Verdet 1996: 21) Mitologija je torej živahen proces, v katerem miti umirajo, se rojevajo ali pa se samo preoblečejo.

Miti lahko nastajajo kot popolnoma izmišljene zgodbe ali pa na podlagi realnih dogodkov, in tako za več stoletij ohranijo zgodovinske dogodke na svoj zainteresiran način, kot pač v tistem času odgovarja družbi oziroma skrbi za njeno harmonično delovanje. Mit torej povzema tudi iz zgodovine, nato pa dogodek selekcionira, tako da nekatere dele posploši, druge pomensko predimenzionira ter razloži neznano, nerazumljivo. Sčasoma se spreminja tudi pomen mita; tako je lahko mit neke arhaične družbe zdaj drugače razumljen ali pa nam je njegov pomen v drugačnem vrednostnem sistemu celo popolnoma nerazumljiv. Mit pripoveduje o družbeni in politični ureditvi, običajih in zakonih neke družbe. Tako nam mitologija s svojo interpretacijo odkriva, kako so v določenem času razmišljali ljudje in v kakšni družbi so živeli. Vendar pa mitologija ne posreduje dejstev o nekih dogodkih, ampak ponuja svojo različico, svoj pogled na zgodovino. Kljub temu zgodovinarji med iskanjem po preteklosti sežejo tudi po teh virih. Pri tem skušajo razkriti razmerja in mehanizme ter njihove nosilce, ki si prilaščajo zgodovino, in tako razkriti razlike med zgodovinskim dogodkom in vplivom sedanosti. Po Barthesu je načelo mita preobrazba zgodovine v naravno, kjer nič ni več vprašljivo. Mit doživljamo kot nedolžen govor – ne zato, ker bi bile njegove težnje skrite (če bi bile skrite, ne bi dosegle učinka), temveč zato, ker so naturalizirane. (Barthes 1979: 251) Meletinski pa pravi, da vsaka, še tako preprosta mitologija v fantastičnih podobah prikazuje urejanje oziroma organizacijo sveta. Potemtakem mitično stvarjenje ni zaporedje osamljenih, pogosto povsem naključnih dejanj posamičnih prednikov in kulturnih junakov, temveč nekakšna smotrna predzgodovina sveta, ki poteka v nekaj stopnjah, kar priča o nastajanju zgodovinskega mišljenja. (Meletinski 2001: 49)

Raziskovanje preteklosti je tako vpeto v iskanje med dejstvi in mitološkim imaginarijem. Na voljo je premalo virov, ki bi pričali o preteklosti, oziroma kolikor bolj je ta oddaljena, toliko težje je pridobiti podatke. Kljub temu da gre za preoblikovano resnico, nam mitološki okviri lahko razkrijejo samopredstavo določene družbe in nosilcev mitotvornosti, to pa je pomemben del ustvarjanja družbene realnosti. Z gotovostjo bi lahko trdili, da večina arhaičnih mitov nima usodnejšega vpliva na napredek današnje družbe. Tega pa ne bi mogli trditi za mite, v katere smo vpeti ta hip in ki vplivajo na sprejemanje naših odločitev, ne da bi se jih pravzaprav sploh zavedali.

2.2 POLITIČNA MITOLOGIJA

Miti pa nastajajo tudi v sedanjosti, in sicer tudi v politični sferi. Gre za zainteresirano, vendar brez dvoma sveto zgodbo neke politične ali družbene skupine. Politični miti težijo k vzpostavitvi temeljnih vrednot in prepričanj ljudi o njihovem družbenem napredku in političnih odnosih, o državi, politični avtoriteti, hierarhiji, enakosti in neenakosti, moči in vladanju. V sodobnosti, kjer vladajo dejstva in znanstveni dokazi, še vedno obstaja močan tok mitološkega dojetja sveta.

O nastanku tovrstnih mitov so avtorji različnih mnenj. Cassirer v svoji analizi modernih političnih mitov meni, da politični miti niso plod svobodne preobrazbe, ampak so spretni proizvodi politikov. (Cassirer 1972: 94) Velikonja se sicer strinja s tem, da je politična mitologija zainteresirana zgodba neke družbene skupine, vendar to po njegovem ne pomeni, da gre za enosmeren proces. Kot poudarja, družbeni ali politični sistem ne more delovati izključno na podlagi represije in terorja, zato nastajanja mitologije ne moremo razumeti kot zaroto vladajoče elite ter zvitih političnih praktikov in ideologov. (Velikonja 1996: 27) S trditvijo, da politična mitologija vendarle ni dobesedni prepis nareka političnih elit v naslovnikovi zavesti, se strinja tudi Matić. Po njegovem mnenju je namreč mitološka zavest navzoča že v množicah samih oziroma v tradiciji naroda kot latentna kulturna in politična moč, ki plane na dan zlasti med krizami in nevarnostjo v neki skupnosti. (Matić 1984: 106–107)

Smisel političnega mita je utrjevanje družbene kohezije in solidarnosti skupnosti ter spodbujanje odpora in akcije proti skupinam, ki jih ogrožajo. Služi opravičevanju obstoječe družbene strukture ter nakazuje vzroke za trenutno situacijo v družbi in izhode iz nje. (Matić 1984: 124) Pomen mitov je praktičen. Živijo in delujejo samo, če se nanašajo na reševanje

tistih problemov in težav, s katerimi se neka skupnost v določenem času spopada. Politični miti ponujajo okvire in pravila za delovanje neke skupnosti oziroma možne rešitve in poti ter izhode iz težav in dilem, ki jih doživlja neka skupnost. Obljubljajo prehod v boljše življenje in poravnavo starih krivic. Gre za široke mitske predstave na temelju kolektivnega spomina. Te kolektivne predstave same niso dovolj močne, da bi sprožile konkretno aktivnost. Iskro kolektivne akcije zaneti interes zainteresiranih vladajočih. Politične formule, kot so božansko poreklo oblasti, nacionalni interes, narodova volja, revolucija in podobno, Mosca razume kot simbole politične legitimacije, pojme ali simbole, ki v sebi že imajo določen čustveni in iracionalni značaj, in ravno zato najbolje služijo kot sredstva mobilizacije kolektivnih čustev. (Mosca v Matić 1984: 117) Ta proces pa je pravzaprav dvojen. Tako vladajoči kot množica so hkrati oznanjevalci in žrtve iste mitologije. Politične mitologije so družbeno in kulturno utemeljen mehanizem in ideološki aparat vladanja ljudem s pomočjo samih ljudi.

Funkcija mita je v bistvu vzpostavljanje, vzdrževanje in spreminjanje družbe, pri čemer ključno vlogo igrajo miti, ki dajejo legitimnost družbeni hierarhiji in vladajoči strukturi. Mit je vitalna sestavina človeške civilizacije, ki vsebuje praktična pravila za vodstvo človeka. Politika izvornega mita je bila v tem, da človeku omogoči življenje v svetu, ki je močnejši od njega. Ta funkcija mita, globoko ukoreninjena v človekovi potrebi po varnosti, se lahko v regresivnih političnih mitih preobrazi v svoje nasprotje in človeka ponovno zasužnji v njegovem političnem svetu. Tako je prepričevalna moč mita predvsem v zamenjavanju splošnega z osebnim, pri čemer je zabrisana ločitev med zasebnim in javnim. Pri tem dobi različne nazive, kot nacionalno, družbeno, razredno, versko in podobno. V politični sferi sprevačanje družbene zavesti v mitsko omogoča pretvarjanje volje večine v stvarno oblast manjšine oziroma dominantno vlogo oblasti, kar opravičuje vsa delovanja vladajoče strukture.

Italijanski teoretik in politolog Mosca navaja več razlogov, zaradi katerih ljudje sprejemajo politične formule. Pripisal jih je značaju človeške narave. Prva značilnost je splošna težnja ljudi k iluzijam in domišljanju, k tistemu, da verjamejo v tisto, kar želijo, in ne v tisto, kar obstaja. Drugi vzrok pa je prizadevanje za prikritje in olepšanje resnice o dejanskem družbenem položaju oziroma vsak lažje sprejme iluzijo o tem, da je njegov družben položaj posledica božje volje ali interesov naroda, kot pa da prizna svojo pokorščino močni manjšini. (Mosca v Matić 1984: 117–118) Ko v zavesti najširših slojev prevlada miselnost o upravičenosti oblasti, potem tisti, ki vladajo, veliko lažje upravljajo z ljudmi. Cassirer meni,

da nagoni človeka ne nagovarjajo k svobodi, ampak k odvisnosti. Lažje je biti odvisen od drugih, kot odločati sam zase. (Cassirer 1972: 94)

Politični miti se okoli nas nenehno obnavljajo. To se dogaja zato, ker se obnavljajo tudi okoliščine in situacije, ki sprožajo potrebo po novih političnih mitih. Zato je preučevanje politične mitologije nujno. To lahko pripomore, da ljudje v razvoju politične skupnosti, v kateri živijo, bolje vidijo sebe in svoje vloge, še posebej glede na možnosti demokratičnega napredka in preobrazbe. Dandanes je politična mitologija del politične propagande dnevnega političnega pragmatizma. V tem procesu ima posebno destruktivno vlogo manipuliranje z demokratičnim javnim mnenjem in s pritiski na demokratično zavest množic. (Matić 1984: 140)

2.3 MIT IN IDEOLOGIJA

Mitologija pretvarja nepredvidljivo in neurejeno v konsistenten red – iz kaosa v kozmos. Za ideološki mit pa prav tako velja, da iz starega kozmosa ustvarja novi kaos, da podira urejeno, saj le tako lahko vzpostavi svoj mir, svoj red, svoj kozmos. (Velikonja 1996: 193) Mitologija ni samo obramba, ampak je tudi napad na obstoječe z željo, da bi se spremenilo. Tradicionalni miti so nastali spontano, sodobni pa so sestavljeni iz starega, tradicionalnega mita in novega, ideološkega dela. Lahko bi ju celo označili za nasprotna pola, ki se pogosto dopolnjujeta. Tradicionalni mit je zazrt v preteklost, ideološki pa v prihodnost. Lahko bi torej rekli, da je sedanjost mita ideologija. Tradicionalni mit je nekaj samoumevnega, po njem se ne sprašuje in vanj se ne dvomi; ideološki mit pa konstantno išče svojo potrditev in legitimnost ter je pri tem zelo uspešen. Matić ob tem poudarja predvsem nastajanje ideološkega mita, kajti ta je plod zavestnega ustvarjanja mitov.

»Ideologija je po nekaterih razlagah sistematizirana oblika racionalizirane mitologije. Nastaja v politični družbi, zgodovinsko gledano pozneje od mitov. Poleg nekaterih mitskih prvin vsebuje tudi zgodovinska in teoretična stališča. Potrjuje sistem vrednot in prepričanj posameznih družbenih skupin, to pa omogoča njihovo družbeno povezanost ter povezovanje v ustrezne politične skupine in akcije. Miti so zaprti, saj njihova avtoriteta izhaja iz ozaveščene tradicije minulega časa, ideologija pa je bolj odprta za argumentacijo in konfrontacijo z drugimi ali nasprotnimi ideološkimi sistemi.« (Matić 1984: 53)

Tradicionalni mit vedno nekaj obljublja, a tega ne izpolni oziroma ostaja odprt za primerne zaključke. Zato lahko govorimo o njegovi nedokončanosti. Ideološki mit pa zapira odprtost tradicionalnega mita oziroma se predstavlja kot njegova dopolnitev ali celo izpolnitev. Tako tradicionalni mit in ideologija skupaj oblikujeta celovito mitologijo neke skupnosti. Tradicionalni mit izraža zadovoljstvo, pomiritev s svetom ter pri tem usmerja naslovnika in mu nalaga obveznosti. Avtoriteta mita je v nasprotju z diktatom ideologije, saj ta z izražanjem nezadovoljstva in z napadi na obstoječi red resocializira in obljublja boljšo prihodnost. Mit šele s posegom ideologije dobi svojo prepričevalno in mobilizatorsko moč. Svoje dokončanje doseže skozi aktualno ideologijo določene družbe. Pri tem gre seveda za zgodbo majhne zainteresirane skupine. Ideologija je pristranska, racionalna interpretacija skupnih družbenih interesov in ciljev. Pravzaprav je kombinacija intelektualne in čustvene racionalizacije, ki jo njeni ustvarjalci usmerijo in uokvirijo z individualnimi in kolektivnimi ravnanji. Cassirer meni, da ima tradicionalni mit romantično koncepcijo, svet želi poetizirati, nasprotno pa ga želi ideološki mit politizirati. Kot zatrjuje, sodobni politični miti nastajajo načrtovano. (Cassirer 1972: 275) Če pa se nam zdi nek mit politično nepomemben, pač ni bil ustvarjen za nas. (Barthes 1979: 265) Tradicionalni in ideološki mit se združujeta oziroma dopolnjujeta. Tradicionalni mit nudi podlago oziroma bazo, na kateri ideološki mit gradi svojo vizijo prihodnosti. Ideološki mit vsrkava želje, pričakovanja in tesnobe, ki izvirajo iz starih mitov. Tako nova identiteta pridobi legitimnost stare. Mitologija s tem dinamično poveže procesa diktiranega politiziranja sveta in spontanega poetiziranja in tako prevzame naslovnika in ustvarjalce.

2.4 MITOLOGIJA NACIONALIZMA

Tudi pri nacionalnih mitologijah gre za iskanje enotnosti osebnega in skupinskega. Življenje posameznika mora biti usklajeno z življenjem skupnosti. Skupnost se postavlja na prvo mesto, vse ostalo je drugotnega pomena. Povečevanje lastne skupnosti, njenih značilnosti in povezovalnih elementov lahko vodi do množice pojavov, ki jih označujemo z besedo nacionalizem. Zanj je bistvena ideja naroda, cilj zainteresirane skupine pa je suverena nacionalna država. Mobilizacija politične volje naroda je usmerjena k doseganju tega cilja za vsako ceno. Nacionalna retorika izenačuje služenje narodu, tudi za ceno življenja, pri doseganju njegove enotnosti, samozavesti in slave, z etiko žrtvovanja.

Tzvetan Todorov loči kulturni in državljanski nacionalizem. Kulturni nacionalizem zagovarja idejo univerzalizma, enakost državljanov sveta, ne glede na kulturno in nacionalno

pripadnost. Državlanski nacionalizem pa predstavlja izbiro svoje države pred drugimi; to je ideja ekskluzivizma. Pri navezanosti na skupino gre hkrati za solidarnost in izključitev. (Todorov 1991:145–147) Pedro Ramet pa loči pet vrst nacionalizma. To so *heroični*, kjer je zgodovina naroda zbirka slavnih zmag in dogodkov, *kljubovalni*, kjer sta preteklost in sedanjost prikazani kot negotovi in polni groženj od zunaj, *travmatični*, ko zgodovino kroji usodni poraz, *tabu nacionalizem*, kjer gre za občutek krivde zaradi zločinov preteklih generacij, in *nemi nacionalizem*, kjer nacionalizem ni tako izpostavljen, bolj kot velike bitke in slava politične preteklosti pa se poudarjajo kulturni dosežki in gospodarska uspešnost. (Ramet v Velikonja 1996: 51) Matić klasificira tri skupine mitov. *Metafizične*, kjer gre za iskanje in dokazovanje večnosti nacije, *fizične*, kjer narodna homogenost dokazuje skupno poreklo, in *kulturne mite*, kjer se utemeljuje kulturna izjemnost naroda. (Matić 1984: 288–289) Velikonja tem trem doda še mite o dolgotrajni zgodovinski kontinuiteti naroda. V vseh pa poudarja bistveno skupno usodo. (Velikonja 1996: 51)

Zgodovinsko je najstarejša utemeljenost naroda ali države božanska. Red na zemlji naj bi bil odsev nebeškega reda. V nacionalnih mitologijah se zgodovina naroda ponavadi začne šele s prehodom v novo vero. Ta prehod so v preteklosti praviloma spremljali politični ali osebni razlogi. Z razglašanjem brezčasnosti nove ureditve so jo skušali njeni nosilci legitimirati in prikriti njen skorajšnji nastanek. Največkrat so si nove ureditve podvrgle obstoječo religijo in si s tem zagotovile *božjo legitimnost*. Odličnost naroda in njegovo legitimiranje se je sčasoma otreslo božanskega. Na njegovo mesto je stopilo naravno, ki pa je še vedno imelo vse prepoznavne značilnosti *božanskega*. Narodovo imenitnost se je še vedno utemljevalo z večnostjo in brezčasnostjo, prav tako pa se je ohranjalo razlike do drugih in jih izključevalo. Pri tem veliko vlogo v nacionalnih mitologijah igrajo geografske značilnosti oziroma lepote neke dežele ter kulturna oziroma civilizacijska odličnost, na podlagi katerih se določen narod povzdigne nad ostale. Večvrednostni kompleks nekaterih narodov pa ni sodobni izum, temveč je bil prisoten že pri antičnih ljudstvih. Te nacionalne zgodbe posameznih skupnosti neopazno in potihoma prehajajo iz legend v zgodovino. (Frye v Velikonja 1996: 61) Pisci teh nacionalnih zgodb predstavljajo začetke svojih narodnih korenin čim bolj v preteklost in s tem skušajo utemeljiti večnost svojih narodov. V tem konstruiranju preteklosti zgodovina postane mitska. Pri tem je treba poudariti, da objektivna resnica ni kriterij mita; bolj pomembno od tega, da se ga dokazuje, je preprečevati vsak sum vanj. Mit mora pridobiti avtoriteto oziroma zahteva brezpogojno verovanje, da lahko služi svojemu namenu oziroma predvsem vzdrževanju reda v družbi. (Matić 1984: 287)

Sodobne politične mitologije so nastale predvsem zaradi izginjanja prejšnje verske enotnosti, ki je povezovala zemeljsko in božje kraljestvo. Ta manko je zapolnila nacionalna država. V sodobnih mitologijah je ena od glavnih vsebin izrazito oboževanje in povečevanje lastne države. Prejšnjo religijsko skupinsko identifikacijo je zamenjala nacionalna. Vernika izpodrine državljan. Nova nacionalna mitologija postane legitimacijsko vezivo nacionalne države, ki se predstavlja kot zastopnica splošnega interesa. Nacionalna država postane sveta, nacionalizem pa *dominantna strast*. V odprti mitski in skrajno regresivni nacionalistični politični ideologiji se kult nacije dvigne na najsvetejši piedestal. Dober primer je Mussolinijeva izjava ob njegovem pohodu na Rim 1922. leta, ko pravi: »Mi smo ustvarili svoj mit. Mit je vera, on je strast. Ni potrebno, da je realnost. On je realnost na osnovi dejstva, da je dober, da je upanje, da je pogum. Naš mit je Nacija, naš mit je Veličina Nacije! In temu mitu, njegovi veličini, ki jo želimo pretvoriti v stvarnost, mi podrejammo vse ostalo!« (Mussolini v Matić 1984: 308) Skupne sestavine nacionalizma po Petru Alterju so zavest o edinstvenosti in posebnosti neke skupine, še posebej glede na njihovo etnično, lingvistično ali religiozno homogenost; poudarjanje skupnih sociokulturnih vedenjskih norm in zgodovinskega spomina; občutek skupnega poslanstva ter prezir in sovraštvo do drugih narodov/skupin. (Alter 1991: 224)

2.5 MITOLOGIJA PREHODA

Cassirer pravi, da je mitski svet prizorišče globokih notranjih napetosti in dramatičnih dogajanj. Zato so si prehodi podobni, mračna doba preganjanja in stisk zahteva spremembo. (Cassirer 1972: 275) Pri tem se skupnost vedno lahko zanese na stari mit. Mitska preteklost vodi skupnost v času prehoda, ji nakazuje pot in možne rešitve. V prehodnem obdobju oblast izkorišča slabe razmere, kjer je vse dopuščeno za čimprejšnji prehod na boljše. Najbolj zaostreni obliki prehoda sta revolucija in vojna. Pri tem imata najpomembnejšo vlogo skupnost in oblast. Skupnost lahko preživi prehod le pod vodstvom močne in nezmotljive oblasti, ki mora biti enodušna in brez notranjih delitev. Vsi sestavni deli skupnosti morajo delovati kot usklajen organizem, kjer ima vsak del svojo točno določeno nalogo. Meja med javnim in zasebnim je zabrisana, država postane vse. Mit o narodu kot organski enotnosti je izvrsten alibi totalitarni državi, kjer je vse eno. (Slavujević v Velikonja 1996: 70)

Za vsak prehod so značilne družbene in politične spremembe. Trajanje prehoda določa oblast in je poljubno dolgo. Značilno je dualistično pojmovanje dobro/zlo, iz katerega izvirajo vsi

nadaljnji dualistični pari. Predvsem pri označevanju starega in novega stanja, kjer je prejšnji sistem predstavljen kot nekaj slabega, novi pa kot nekaj dobrega. Ena od sprememb, ki nakazujejo rez od prejšnjega sistema ureditve, je sprememba načina komuniciranja, ki je opazna predvsem v propagandi oblastne strukture. Spremembe se pojavijo pri mitskih predstavah miru in vojne. V času miru je matična skupnost mirno in spokojno okolje, ki jo nenehno ogrožajo zunanji sovražniki oziroma neprijazni sosede. V času vojne pa se skupaj z zavezniki bojujejo proti tretjemu, ki je obsojen na propad. Prenovitev, ki naj bi čakala skupnost v novem družbenem stanju, veže mitologije prehoda na neko novost. Željo po novem, svežem, predvsem pa boljšem od starega. Ta novost pa v mitskih predstavah nikoli ne nastopa sama, temveč skupaj s predstavo o dobrih starih časih, ki naj bi se s prehodom povrnili.

Značilnost mitologije prehoda je tudi obsedenost z zunanjimi in notranjimi sovražniki. Ponavadi gre za mite o ostankih starih režimov, torej zarotnikih, ki naj bi spet vzpostavili prejšnje stanje. Najpogosteje se pojavljajo v obliki tajnih policijskih in obveščevalnih služb starega režima. Ti *sovražniki* postanejo glavni krivci za aktualne probleme v družbi in ožigovanje političnih nasprotnikov. V prehodnih in negotovih obdobjih je nevarnost povsod. (Velikonja 1996: 77–79) Za njihovo uničenje pa so vladajoči oblasti na voljo vsa sredstva. Kljub temu pa jim sovražnika nikoli ne uspe dokončno uničiti, zato skupnost ves čas živi v nenehni napetosti. Posebno mesto v mitologiji imajo večni sovražniki, ki naj bi ogrožali skupnost z vseh strani, in to že v preteklosti pa vse do danes. V družbi, kjer pride do krize in napetosti, padejo teorije zarote na plodna tla. V takih primerih se okoliščine lahko zelo zaostrijo in privedejo do dramatičnega poteka dogajanja. Ena najbolj zaostrenih oblik mitologije prehoda je revolucija. Ta predstavlja prepoved v vseh sferah družbenega življenja in najbolj trden rez s prejšnjim režimom. Mitizirano mesto postane zgodovinski prelom in končni krvavi obračun. Na temelju tega obračuna pa potem sloni celotna skupnost, ki s tem uvede obrazec vzpostavljanja reda in miru s pomočjo vojne in nasilja, katerega povzemajo vse nadaljnje generacije. Prehoda iz enega družbenega stanja v drugo ne narekujejo le zgodovinske okoliščine, ampak pomembno vlogo odigra tudi subjektivni dejavnik. Razmere same ne povzročijo prehoda. V dejanskosti subjektivnega scenarija zainteresirane skupine ne zaznamo – prehod je družbi prikazan kot nujnost, ne pa kot možnost. Mitska naracija in ideološka prisila sta najmočnejši tedaj, ko o njima ni ne duha ne sluha, ko spregovori jezik nujnosti in s tem opraviči vsakršne prihodnje akcije. (Velikonja 1996: 87)

3. MITSKE SAMOPREDSTAVE SLOVENCEV

V tem poglavju si bomo podrobneje ogledali mitske predstave oziroma bajeslovni imaginarij, ki obvladuje slovensko samodojemanje. Če slovenske mitologije primerjamo z mitologijami ostalih južnoslovanskih narodov, katerih mitologije je Velikonja uvrstil med štiri miteme nacionalnih mitologij, ugotovimo, da lahko tudi slovenske mitologije razdelimo v te štiri faze. To so: zlato obdobje skupnosti, poraz proti močnejšim sosedom, jugoslovansko etapo in končno osvoboditev (Velikonja 1996: 118–171) Za razliko od ostalih narodov, kjer je eno najpomembnejših vlog pri nacionalnem povezovanju in narodnem oblikovanju igrala Cerkev oziroma prevladujoča religija, je pri oblikovanju slovenskega naroda glavno vlogo igral jezik oziroma kulturna posebnost. Nedvomno je religija pri tem odigrala pomembno vlogo, predvsem v času reformacije, ki je Slovincem prinesla oblikovanje enotnega jezika in slovstva ter prvo slovensko knjigo. Vendar pa vloga religije na Slovenskem nikdar ni dosegla take stopnje kot pri drugih narodih, kjer je religiozna drugačnost od drugih odigrala konstitutivno vlogo pri oblikovanju naroda. Na Slovenskem se je hkrati z močno katoliško tradicijo oblikovala tudi močna intelektualna tradicija, ki je prevzela vodilno vlogo pri oblikovanju slovenskega naroda. Slovenska mitska izbranost se imenuje kultura; v nasprotju z ostalimi južnoslovanskimi narodi, kjer sta najbolj poudarjeni slavna politična in vojaška zgodovina ter verska drugačnost. (Velikonja 1996: 172–173) Kultura, katere soznačnica je postala literatura, naj bi bila že od reformacije naprej, ko smo dobili svojo prvo knjigo, nosilka slovenske narodne identitete, steber slovenstva. Pripadnost slovenski kulturni tradiciji predstavlja enega glavnih integrativnih mehanizmov slovenskega naroda.

Prva faza oziroma mitem slovenskih nacionalnih mitologij je naselitev in zlata doba narodove enotnosti, ki se začne z naselitvijo na področje Balkana. Sledi čas prve samostojne države, kneževine Karantanije. Izguba njene samostojnosti v slovenski mitski zgodovini ni pustila globljega pečata oziroma kakšnih hujših narodnih travm, ki tako močno obvladujejo nekatere južnoslovanske mitologije. V tem času je na Slovenskem potekalo tudi pokristjanjevanje. Uvedba nove vere in krvavo dogajanje ob njenem zavračanju sta v slovenski nacionalni mitologiji pustila globljo sled. Čas pokristjanjevanja je pridobil mitske razsežnosti. Mitsko dogajanje in usodo mitskega junaka je ubesedil France Prešeren v Krstu pri Savici; njegova pesnitev je postala osnovni slovenski mitski motiv. Prelomne mitske drame v slovenski zgodovini predstavljajo še reformacija in protireformacija, revolucionarna vojna med drugo

svetovno vojno in osamosvojitvena vojna za samostojno Slovenijo. Te mitske prelomnice povezujejo slovenski narod in predstavljajo nacionalno, sveto vez s predniki. V nacionalni mitologiji so tako *vsi povezani v boju za dobrobit slovenskega naroda*. Sveta drama nikoli ni dokončna. Vedno znova se odpirajo še nezaceljene rane in vprašanja, na katera nadaljnje generacije odgovarjajo skladno s trenutno politično in družbeno situacijo. (Velikonja 1996: 23)

V drugi fazi, političnem in vojaškem porazu proti močnejši sosedu, je poleg boja proti Turkom in proti življenju v večnacionalni državi pomembna protestantska reformacija. Dogodek, ki je jezikovno poenotil in kulturno ustoličil slovenski narod. Slovenci naj bi s svojo kulturo v domačem jeziku dokazovali svojo nacionalno samobitnost in legitimnost obstoja v okviru večnacionalne države. Trubarjeve prve knjige sodijo v sam vrh slovenske nacionalne mitologije iz katere se črpa legitimnost obstoja slovenskega naroda in njegove kulture. Obdobje življenja pod tujo nadoblastjo je močno zaznamovalo slovensko zgodovino in njene mitologije. Pomanjkanje narodnega samozavedanja in nacionalnega povezovanja, ki bi pripomogla pri upiranju proti tujemu gospodarju, je razvilo osredotočenost na mitske posameznike, katerih značilnosti naj bi odražale neupogljivi duh skupnosti. Razne ljudske stvaritve kažejo na mitiziranje preprostega slovenskega človeka, ki uporabi svojo silno skrito moč, ko je to potrebno. S tem naj bi simboliziral kolektivni upor in zmago skupnosti proti tuji nadoblasti. Dva najbolj znana literarna junaka, ki izražata to skrito moč in neupogljivost slovenskega duha, sta Martin Krpan in Peter Klepec. Podobno vlogo v slovenski literaturi pa igra tudi Kralj Matjaž, katerega mitska vrnitev predstavlja skupnosti upanje v boljše življenje in ji lažja stiske vsakdanjega življenja. (Velikonja 1996: 179)

Mitiziranje preprostih ljudi, predvsem kmetov in kmečkega življenja nasproti pokvarjenim in izprijenim meščanom, pa je svoje mesto našlo še v mnogih nadaljnjih slovenskih nacionalnih mitologijah. V času narodnega prebujanja, ko je bilo slovensko prebivalstvo v večini kmečko, je oblikovanje nacionalne identitete potekalo tudi v navezavi na prostor, na katerem so živeli. Ker je nacionalna identiteta zgrajena na mitologijah, se tudi okrog nacionalnega ozemlja ustvarja mit. Krajina, prostor, ki ga človek naseljuje, prispeva k oblikovanju njegove identitete, hkrati pa se v krajini odslikavajo družbeni odnosi in s tem prispevajo k ustvarjanju krajinske podobe v družbeni zavesti. (Kučan 1998: 20–21) Kadar je identiteta ogrožena, se nasloni na zgodovino in iz nje črpa samozavest. Utrjuje in potrjuje se z oznanjanjem mitov, še posebno tistih, ki utrjujejo predstave o kar se da dolgem in nepretrganem obstoju določene

skupnosti. (Južnič v Kučan 1998: 29) Skupnost prostoru, kjer živi, pripisuje določene pomene. Pomensko obogaten pa je tak prostor lahko nosilec tako osebne kot skupinske identitete. Skupnost bo svojo nacionalno pripadnost poistovetila s tistimi simboli, ki bodo razumljivi znotraj določene skupine in jih bodo njeni pripadniki kot take prepoznali. Zato se kot take simbole v večini izpostavlja predvsem prepoznavne geografske značilnosti določene dežele, ki lahko potem postanejo predmet nacionalnega čaščenja in pridobijo navdih svetega. Opevanje nacionalne samozavesti se tako danes velikokrat nanaša prav na opevanje *lepote pokrajine*. (Kučan 1998: 43)

Zgodovina poroča o začetkih *slovenske* države kot o kmečki državi in zavest o kmečkem poreklu je ostala močan dejavnik identitete ter se je kot simbol slovenstva skozi zgodovino vračala v zavest. Predstavo o deželi Kranjski kot kmetski deželi srečamo že v Valvazorjevi Slavi vojvodine Kranjske. Vzporedno z gibanjem Zedinjena Slovenija pride do povezovanja nacionalne identitete s kraji kot simbol narodne pripadnosti (s *svetimi* kraji naroda). V literarnem realizmu, ki opisuje probleme in težko življenje kmečkega stanu v 19. in 20. stoletju, prav tako opazimo navezovanje narodnostne identitete na kmeta, s tem pa nujno tudi na prostor, na idilično kulturno krajino. (Kučan 1998: 85) Vidno vlogo pri oblikovanju slovenske narodne identitete in njeni navezavi na krajinske simbole pa je imel tudi slikar Maksim Gaspari. Njegova dela so bila oprta na domače folklorno izročilo in so imela velik odmev med ljudstvom. Najljubša Gasparijeva motiva sta bila kozolec ali pa cerkvice na vzpetini, s katerima je oblikoval prostorski prvini, ki sta še danes prepoznavni kot *slovenski*. (Kučan 1998: 104–106) Ob poudarjanju idiličnega kmetskega življenja pa se posebna pozornost namenja tudi slovenskemu gorskemu svetu in z njim povezanemu planinskemu športu, ki sta prav tako sooblikovala nacionalno identiteto. Družbena institucija športa je namreč tesno povezana s konstrukcijo nacionalne in kulturne identitete. (Šaver 2004: 22) Slovenski *planinski raj* naj bi predstavljal *kleno slovenstvo, ogledalo narodove duše*. Integriranje alpskih elementov v nacionalno identiteto in prostorsko podobo Slovenije Boštjan Šaver poimenuje *alpska kultura slovenstva*. (Šaver 2004: 28–30) Tako se je v družbeni zavesti skupnosti razvil *tip slovenske pokrajine*. S tem se dokončno oblikuje mit o slovenskem prostoru kot neokrnjenem prvinskem idiličnem svetu, ki še danes obvladuje sodobne slovenske mitologije.

Literarna zgodovina in ljudske zgodbe so narodnim buditeljem ponujale dobra izhodišča oziroma pomoč pri oblikovanju narodnega samozavedanja in prelomnem programu Zedinjena

Slovenija iz leta 1948. V začetku 19. stoletja se je v Evropi začel val narodnobuditeljskih gibanj. Narodi, ki so živeli v okviru večnacionalnih držav, so se začeli zavedati svoje pripadnosti nacionalni skupini. Na Slovenskem je narodno buditeljstvo in oblikovanje slovenskega naroda vodila intelektualna struja. Rezultat gibanja in političnih naporov je bil prvi slovenski politični program Zedinjena Slovenija. Ta predstavlja prelomen dogodek v slovenski zgodovini, saj se prvič pojavi zahteva po slovenski nacionalni politični tvorbi in njeni enakopravnosti ter enakopravnosti slovenskega jezika v okviru večnacionalne države. Slovencem so bili leta 1848 priznani le etnična individualnost, ime in celotnost, hkrati pa se je rodila možnost za vstop slovenskega naroda v politično življenje monarhije. Zato leto 1848 predstavlja enega najvažnejših prelomov v slovenski zgodovini. (Prunk 1996: 83) Preživetje slovenskega naroda se je takrat kazalo možno le v okviru večnacionalne države. Danes spet aktualen habsburški mit, ki povzdiguje avstrijsko cesarstvo in njene vladarje, je bil prisoten že v 19. stoletju. Cesarstvo je bilo predstavljeno kot *varna hiša malih narodov*, ki sami niso bili zmožni preživeti. V njegovih okvirih naj bi se narodi svobodno razvijali in skrbeli za nacionalni, politični in kulturni napredek. Pogosto se je pojavljalo vprašanje: Le kje bi Slovenci bili, če ne bi bilo cesarstva? V tistem času pa se je poleg habsburške večnacionalne ideje pojavljala že tudi jugoslovanska misel. Slovensko politično elito je razdelilo vprašanje, v kateri skupni državi bi slovenski narod bolje živel.

Tretjo fazo v slovenskem mitološkem imaginariju imenujemo jugoslovanska faza, ki zajema 73-letno zgodovino slovenskega naroda v okviru Jugoslavije. Danes, v obdobju zavračanja in očrnitve slovenske zgodovine iz časa Jugoslavije, se vse prerado pozablja, da se je združitev z ostalimi slovanskimi narodi v eno večnacionalno državo, v času združitve prikazovala kot edina možna varianta za preživetje slovenskega naroda in je bila posledica prostovoljne odločitve politične elite. Slovenci naj bi bili sami prešibki, da bi lahko odbili tuje ozemeljske težnje. V okviru močne večnacionalne Jugoslavije, ki je povezovala sorodne narode, pa bi lahko slovenski narod zaživel varno in svobodno življenje. Nujnost povezovanja majhnih in nemočnih narodov v eno skupno državo je bil eden najpomembnejših povezovalnih mehanizmov v državi. (Velikonja 1996: 182) Druga svetovna vojna je prinesla spremenjeno družbeno ureditev, kar je korenito spremenilo tudi življenje. Spremenilo pa se je tudi mitološko samodojemanje Slovencev. Jugoslavija je med drugo svetovno vojno doživela tudi socialistično revolucijo, ki je uvedla socialistični družbeni red. Slovensko idealizirano kmetstvo je postalo podrejeno proletariatu. Vodilno vlogo v državi je prevzela Komunistična partija z močnim voditeljem na čelu in močno vojsko. Politične položaje so partija, vojska in

Tito držali predvsem na podlagi svojih zaslug v drugi svetovni vojni in z obljubo boljše prihodnosti za vse. Svojo legitimnost so črpali iz zmagovite vojne nad sovražnikom in uspešne revolucije, ko naj bi ljudstvo popeljali na pot svobode in blaginje v deželi enakih. Čeprav so težave v večnacionalni državi obstajale že od začetka, je njenemu vodstvu z natančno izdelano politično mitologijo in učinkovitimi integrativnimi mehanizmi ter močnim represivnim aparatom uspelo obdržati državo skupaj skoraj 50 let. Za uspešno delovanje države je vodilna struktura tudi primerno nadgradila zgodovino. Tako naj bi Jugoslavija postala končna zgodovinska tvorba vseh vključenih narodov. Zgodovinsko gledano naj bi vsi postali bratje, ki so jih dolga stoletja ločevale kruta zgodovinska realnost in ozemeljske težnje močnih sosedov. Burno notranje in zunanje politično dogajanje pa je že v samih začetkih nakazovalo dokaj težko prihodnost skupne države. Srbska hegemonija, stalni boji med centralisti in federalisti, represija nad manjšinami, neenakomerna etnična zastopanost v državnih institucijah, stremljenje k enodušnemu jugoslovanskemu narodu, ki bi izničil kulturne in jezikovne razlike, neuspešno reševanje gospodarskih zlomov in finančnih težav ter pomanjkanje poslušnosti za zahteve posameznih narodov so povzročali vedno večje nezadovoljstvo z vladajočo strukturo in življenjem v državi. Pojavljati so se začele nove možnosti političnega delovanja in scenariji nadaljnjega razvoja države. (Prunk 1996: 146–149)

Četrto fazo oziroma mitem pa imenujemo končna osamosvojitvev. Ob koncu 80-ih in v začetku 90-ih let je zaživela ideja o samostojni slovenski politični državi. Jugoslovanska stvarnost naj bi postala nevzdržna, rešitve konfliktov pa ni in ni bilo na vidiku. Kot edina možnost se je ponujala čimprejšnja osamosvojitvev in izhod iz Jugoslavije. Desetdnevna vojna za Slovenijo je postala del slovenske mitološke drame in hkrati krasno izhodišče za slovenski mit o osvoboditeljstvu. Ob prehodu v novo državo in nov red se spremeni tudi slovensko samodojemanje. Spremeni se zaznavanje zgodovinskega toka dogodkov, mitske drame in odprta vprašanja dobijo nove odgovore. Mite, ki so prevladovali v Jugoslaviji, se reinterpretira ali popolnoma opusti, rodijo se novi miti. Mitologije služijo potrjevanju in legitimiranju nove slovenske države in naroda. Razvijejo se novi integrativni mehanizmi, ki povezujejo slovenski narod v nacionalno celoto ter konstituirajo in krepijo slovensko nacionalno identiteto. Mit o Evropi postane eden od prevladujočih mitov v slovenskem političnem in družbenem življenju.

4. ANALIZA POST-OSAMOSVOJITVENIH POLITIČNIH MITOLOGIJ V SLOVENIJI

Iz zadnjega poglavja je razvidno, da tudi Slovenci niso imuni na mite in mitologije. Že v preteklosti so bili del življenja razni miti o izvoru in nastanku naroda, umestitvi in vlogi Slovencev v evropskem prostoru, povezavah s sosednjimi narodi ipd. Ti miti so se skozi stoletja spreminjali, dopolnjevali, izginjali in prepuščali prostor novim mitom. Tudi danes so miti sestavni del življenja Slovencev. Mnogo jih v spremenjeni obliki ostaja še iz preteklosti, vznikajo pa tudi novi. Razpad Jugoslavije in komunističnega sistema, prehod v novo državo ter novo družbeno ureditev so v Sloveniji ustvarili plodno okolje za nove mite, predvsem politične. Miti in mitologije, ki so se nanašali na Jugoslavijo in skupno zgodovino narodov v Jugoslaviji, niso bili več aktualni oziroma primerni. Na njihovo mesto so stopili miti, vezani na samoslovenstvo, miti o slovenskem narodu, njegovi zgodovini in njegovem poslanstvu. Ponovno odprte tradicionalne slovenske mite je zaprla nova ideologija. Prej je bila to ideologija jugoslovanstva in delavskega samoupravljanja, zdaj je na njuno mesto stopila ideologija slovenstva oziroma nacionalne slovenske države in demokracije.

Središčna mitologija prehodnega obdobja je mitologija prehoda. Osnovna družbeno integracijska funkcija mitologij prehoda sledi logiki dualističnega pojmovanja dobro/zlo. Iz prvotnega para izhajajo vsi nadaljnji pari: mi/vi, naše/vaše, prej/zdaj oziroma bivše/sedanje. Dualistično pojmovanje izhaja iz razvijanja distance do prejšnjega stanja, ki naj bi bilo slabo, novo stanje pa dobro in zaželeno. (Velikonja 2003: 65) V začetnih letih mlade slovenske države in njenega gospodarskega vzpona sta bila Jugoslavija in socializem predstavljena kot dve slabi nočni mori oziroma kot temna preteklost, ki naj bi bila sedaj le še spomin. Prevladuje črno-bela slika, kjer ni vmesnih tonov; zato v mitologijah prehoda izgleda, kot da se je oziroma se bo vse radikalno spremenilo. Prejšnje obdobje je predstavljeno kot temačno, kruto, kot obdobje zatiranja in izkoriščanja, iz katerega se je treba nujno izvleči. Ta prehod oziroma izhod iz temačnega obdobja se vedno kaže kot nujen, neizogiben. Sama akcija prehoda postane tako depolitizirana, da postane objektivno stanje, to se pač mora zgoditi. Možnosti izbire ni, izhod se podaja kot edina možna varianta. (Velikonja 2003: 68-69) Jugoslovska situacija in možnost odcepitve je bila predmet burnih razprav v Sloveniji že nekaj let pred dokončnim razpadom skupne države. Vladalo je nezadovoljstvo nad gospodarskim stanjem in vedno večjo aroganco srbske nacionalistične politike in drugih nacionalističnih krogov (nacionalistične inteligence, kulturnikov in klera). Ozračje je bilo

nabito z negativnimi čustvi do izkoriščevalskega centra zvezne države. Kljub vztrajanju nekaterih pripadnikov stare vladajoče elite za razrešitev težav v okviru zvezne države, je kot edina sprejemljiva rešitev prevladala dokončna odcepitev. Končna odločitev je seveda pripadala ljudstvu. Volja ljudstva, sprejeta na demokratičen način, že prej pa posredovana s strani političnih elit, je dala legitimnost mladi politični eliti in njenim dejanjem.

Najširša oblika postsocialističnih mitologij prehoda so politične mitologije. Pri njih gre za zgodbo neke zainteresirane skupine, ki ponavadi najbolj poudarja politične spremembe, ki naj bi se zgodile po padcu starega režima. (Velikonja 2003: 79) Vladajoča elita obljublja boljše življenje in demokracijo. Vse sile so napete za čim hitrejši prehod v obljubljeni stanje. Vendar pa naj bi bili zato potrebni določene spremembe in ukrepi, brez katerih naj prehod ne bi bil uspešen. Razpad bivše države in propad režima sta v slovenski družbi pustila praznino na področju mitoloških samopredstav Slovencev. Miti, ki so prej igrali integrativno vlogo v Jugoslaviji in toliko let držali skupaj večnacionalno skupnost, so bili razkrinkani, demitologizirani. Družbene kohezije ni bilo več, stare vrednote so izgubile veljavo. Postali so Slovenci z novo slovensko identiteto. Nič več le majhen narod v okviru večnacionalne države, temveč političen narod s svojo avtonomno državno tvorbo. Sodobne slovenske mitologije se seveda razlikujejo od tistih v Jugoslaviji, v preteklosti pomembni dogodki in junaki so izgubili svojo pomembnost oziroma se je nanje pozabilo, zdaj se izpostavljajo novi junaki in dogajanja, ki naj bi bili pomembni za novo nacionalno državo. Praznino je slovenska vladajoča struktura zapolnila z novimi družbeno integrativnimi miti. Miti, ki naj bi slovenskim državljanom in slovenskemu narodu dali prepoznavno slovensko identiteto in jih povezali kot kulturno in politično skupnost. Pomanjkanje politične zgodovine, ki bi zagotavljala legitimnost novonastali državi in novemu redu, so slovenski mitotvorci zapolnili s primernimi zgodovinskimi referencami, ki naj bi pričale o dolgoletnem boju za samostojno državo. Uresničil naj bi se *tisočletni sen* o lastni državi. Izbiro kohezivnih mitov vedno narekuje sedanost oziroma interes vladajoče strukture, ki pa se pri tem naslanja na že obstoječe tradicionalne mite večine članov določene skupine. Osnovni oziroma konstitutivni miti sodobnih političnih mitologij so tudi temelj slovenske politične mitologije. V tem poglavju bom skušala skozi *železni repertoar* sodobnih političnih mitologij predstaviti in analizirati nove in stare mite, ki so se pojavili v prehodnem času po osamosvojitvi Slovenije oziroma so se iz prejšnjega sistema prenesli v novi preobleki. (Velikonja 2003: 10)

4.1 MITI O ZAČETKU (IN SREDIŠČU)

Osnovni in najbolj sveti miti vsake družbe so miti o nastanku, izvoru neke skupnosti in njenih prednikih. Miti o začetku odgovarjajo na temeljna vprašanja, kdaj in kako je neka družba nastala. *Rojstvo* neke skupine je močan trenutek, ki ima izreden razlagalni vpliv na prihodnost. (Velikonja 2003: 10) Tudi za Slovence so miti o začetkih slovenskega naroda in države zelo pomembni. V Jugoslaviji je bil mit o nastanku oziroma izvoru eden glavnih povezovalnih mitov države. Vsi naj bi bili potomci Slovanov, ki so v 6. in 7. stoletju prišli izza Karpatov in naselili območje Balkana. Po dolgi zgodovini razcepljenosti naj bi Jugoslavija končno vse združila v eni skupni državi. Mit o skupnih prednikih, o bratih, ki naj bi bili stoletja ločeni zaradi nenaklonjenih zgodovinskih okoliščin, je bil eden glavnih povezovalnih mitov socialistične Jugoslavije.

Ob razpadu Jugoslavije in prehodu v nacionalno slovensko državo pa je mit o jugoslovanskem bratstvu in skupnem izvoru izgubil svojo veljavo oziroma pomembnost. Začelo se je vse bolj poudarjati slovensko politično zgodovino, izpostavljati njene zgodovinske državne tvorbe in prizadevanja za oblikovanje naroda. Naselitev Slovanov na ta prostor je izgubila vlogo v slovenskem mitu o nastanku naroda. V njem naj bi zdaj eno središčnih vlog igrala kneževina Karantanija. S poudarjanjem drugega izvora slovenske skupnosti oziroma preusmeritvijo na pomembne zgodovinske politične tvorbe in kulturne dogodke naj bi utemeljili novo slovensko identiteto. Novi mit o slovenskem poreklu je prvi pomemben mit, ki naj bi Slovence oddaljil od bivše države. Izničil naj bi mit o jugoslovanskem bratskem izvoru in s tem prekinil eno najpomembnejših povezav s pokojno Jugoslavijo.

Karantanija v mitu o začetku postane simbol začetka slovenskega naroda. Pomembnost, ki se zdaj pripisuje Karantaniji, je razvidna že pri primerjavi učbenika za zgodovino za 6. razred osnovne šole iz časa Jugoslavije in današnjega učbenika v osnovnih šolah. Učbenik za zgodovino iz leta 1978 sicer omenja Karantanijo in opisuje njeno zgodovino, vendar pa jo vseskozi obravnava kot neko samoupravno enoto, ki je predstavljala središče prednikov, ki so živeli v Vzhodnih Alpah. (Božič, Weber 1978: 73–78) Novejši učbenik iz leta 1996 pa Karantanijo že predstavi kot samostojno državo Slovencev. (Janša-Zorn, Mihelič 1996: 137) Karantanija je iz kneževine slovanskih prednikov postala prva slovenska država. Sprva so bila navajanja Karantanije kot prve slovenske države dokaj redka oziroma se je nanjo gledalo bolj kot na nekakšno prvo tvorbo Slovencev. Sčasoma pa so se glasovi o karantanskih začetkih okrepili, njena vloga v mitu o začetku slovenskega naroda pa je zasedla pomembno mesto

začetka *tisočletnega sna* o svoji nacionalni državi oziroma začetek »časovnega loka, ki se pne od kneževine Karantanije do Republike Slovenije, taka je naša zgodovina«. (Rode 1992: 23) Tako se Karantanije ne pojmuje le kot zametek slovenskega naroda, temveč se jo predstavlja kot prvo politično tvorbo Slovencev, se pravi prvo slovensko državo. Karantanija v slovenski mitologiji tako predstavlja *zibelko slovenstva*. Tako Sandi Sitar v knjigi *Sto pričevanj o slovenski zgodovini* pravi, da »smo Slovenci (bili?) v svojem odnosu do narodnosti zelo zadržani: s tem imenom si upamo označevati prednike šele od prvega rokopisnega teksta okoli leta 1000 ali prvih knjig v protestantskem 16. stoletju ... Podobno velja za označevanje dežele: o dogodkih pred koncem prve svetovne vojne pravimo, da so se zgodili na Slovenskem. Vendar pa smo imeli prvo državo Karantanijo že od konca 6. in do konca 10. stoletja, beseda Karantanec pa je v tem času postala soznačnica za Slovence ...« (Sitar 1999: 54) V zadnjem času je tako zelo priljubljen izraz za poimenovanje Slovenije postal *Karantanija oživiljena*. Franc Rode pa Karantanijo označuje celo kot »prvo slovansko državo v pravem pomenu besede ... Treba je bilo počakati do polovice 8. stoletja, da se je pojavil politični organizem, ki je bil sposoben življenja ... To je bila naša Karantanija ... Težko bi precenjevali pomen te prve slovenske države, bodisi kot politični dosežek za tisti čas bodisi kot temelj za kasnejšo slovensko politično in narodno zavest.« (Rode 1992: 12–13) »Pred vsemi drugimi slovanskimi narodi smo prvi ustvarili svojo državo, Karantanijo, ki je trajala nekaj stoletij. Način ustoličevanja naših knezov pa je pravi model demokracije za tisti čas.« (Rode 1992: 32)

Pomembna vloga, ki naj bi jo igrala Karantanija v zgodovini slovenstva, se kaže tudi v vsakdanjem življenju. Tako imajo v Novem mestu Turistično, športno društvo *Karantanija*, padalski klub Andromeda je organiziral mešano padalsko ligo *Karantanija*, konferenčni center v Hotelu Lev se imenuje *Karantanija*, slovenska filmska produkcijska hiša nosi ime *Karantanija Cinemas*, brezoviški skavti pa vsako leto organizirajo *Tabor volčičev in volkuljic – Karantanija*, kjer simbolično uprizarjajo ustoličevanje knezov. Na internetnih straneh se lahko razne informacije in napovednike o glasbenih in kulturnih prireditvah poišče na spletnem portalu *Karantanija.com*, obstaja taksi služba *Karantanija*, obiščete pa lahko tudi picerijo in gostilno *Karantanija* ali pa le rešujete križanko *Hopla Karantanija*.

Eno osrednjih mest v mitu o začetku slovenskega naroda pa igrajo tudi Brižinski spomeniki. Gre za zapise molitev in drugih obrazcev, ki so jih potrebovali tuji misijonarji za delo med Slovenci v času najbolj intenzivnega pokristjanjevanja v 8. in 9. stoletju. »Ker gre za

najstarejše ohranjene zapise v latinici, ne le v slovenščini, marveč tudi v katerem od slovanskih jezikov, zaslužijo oznako *spomenik*; odtod poimenovanje Brižinski spomeniki.« (Sitar 1999: 64) Pomembnost Brižinskih spomenikov v mitu o začetku je pri njihovem postavljanju prisotnosti Slovencev in slovenščine daleč v preteklost. Gre za izpostavljanje avtohtonosti neke skupnosti v nekem prostoru in času. Zato se mnogi zgodovinopisci in mitotvorci tako trudijo umestiti začetke svoje skupnosti čim dlje v preteklost in s tem na nek način dokazati legitimnost obstoja skupnosti.

4.2 MITI O NAJPOMEMBNEJŠIH DOGODKIH NEKE DRUŽBE IN NJENI STRUKTURI

Družbe črpajo svojo identiteto in legitimnost iz svojih usodnih in slavnih dogodkov v preteklosti, ki so lahko vojaške, politične, verske ali kulturne narave. (Velikonja 2003: 10) Zgodovinska dejstva v zvezi s temi dogodki se velikokrat spreminjajo in dograjujejo, tako da ustrezajo družbenim potrebam oziroma legitimirajo obstoječo vladajočo garnituro. Tako postanejo pretekli dogodki sijajna zgodovinska referenca za sodobne mitologije. Asociiranje na velike dogodke iz preteklosti je pogost mitski trik, s katerim se dejansko dela zgodovino. Središčni dogodek, okrog katerega je bila strukturirana jugoslovanska politična mitologija, je bil v prvi vrsti druga svetovna vojna oziroma slavna zmaga nad tujim okupatorjem in zmaga v socialistični revoluciji, vse pa naj bi omogočila močna in nepremagljiva Ljudska armada. Osvoboditev vseh bratskih narodov izpod tuje nadoblasti in združitve v eni državi z močno vojsko ter poenotenje družbe v duhu socializma, so bili temelji jugoslovanske politične mitologije. Združeni naj bi bili močnejši in trdnejši. Razpad te močne in bratske Jugoslavije naj bi bil posledica gospodarskega izkoriščanja s strani močnega centra, pomanjkanje skupne kulture, tradicije in zgodovine. Politične mitologije, ki so obvladovale politično in družbeno življenje, so bile demitologizirane, niso imele več nobene prepričevalne moči. Slovenski mitotvorci so poiskali nove vire in legitimnost za novo identiteto. Zaradi pomanjkanja slavnih političnih in vojaških dogodkov so se slovenski mitotvorci naslonili predvsem na kulturne dogodke in jezik. Slovenska izbranost naj bi se imenovala slovenska kultura in jezik.

Zato enega najbolj posvečenih osrednjih mest v slovenski mitologiji igra izid prve slovenske knjige v času reformacije. S Trubarjevo knjigo pride tudi do prve pojavitve narodovega imena. Samega Trubarja pa se v mitu postavi na mesto *očeta knjižnega jezika* oziroma kar *očeta slovenskega naroda*. (Prunk 1996: 52) »Njegovo narečje je postalo osnova slovenskega knjižnega jezika.« (Vodopivec, Žvanut 1997: 61) Izid prve slovenske knjige naj bi skupaj s Trubarjem predstavljal enega najpomembnejših mitskih dogodkov slovenske identitete. »Za

slovenščino se je odločil iz povsem praktičnih verskih razlogov, ne pa z jasno namero utemeljitve slovenskega slovstva, kar je bil sprva stranski, zgodovinsko gledano pa je najpomembnejši učinek slovenskega protestantizma: *reformacija je živela eno stoletje, slovenstvo pa je privedlo do nastanka naroda, nacije in državnosti.*« (Sitar 1999: 124) Trubarjeva pomembnost za Slovence se kaže tudi mnogih šol in institucij, ki so poimenovane po njem. To so npr. *Osnovna šola in vrtec Primoža Trubarja* v Velikih Laščah, *Dom upokojujencev Primož Trubar* in *KUD Primož Trubar* v Loki pri Zidanem Mostu. Skupna akcija Društva slovenskih pisateljev, Slovenskega centra PEN in Centra za slovensko književnost za podporo izdajanja slovenske literature v prevodih se imenuje *Trubarjev sklad*, predlog slovenskega nacionalnega kulturnega programa predvideva ustanovitev agencije z imenom *Primož Trubar*, ki naj bi organizacijsko poenotila in profesionalizirala mednarodno sodelovanje in izmenjavo umetniških dosežkov, *Trubar* pa se imenuje tudi zbirka programov oziroma računalniških orodij za delo z omrežnimi katalogi. Poleg osrednje vloge Trubarja in prve slovenske knjige pa pomembno mitološko vlogo igrajo tudi že omenjeni Brižinski spomeniki, pa Stiški in Celovski rokopisi ter tudi prvi prevod Biblije v slovenski jezik izpod peresa Jurija Dalmatina, ki izide »istega leta kot francoski, dvajset let za nemškimi in le trinajst let za italijanskimi.« (Rode 1992: 37)

Kljub pomembnosti kulture in jezika pri utemeljevanju slovenstva pa ne smemo zanemariti pomembnosti politične zgodovine. Eden najpomembnejših dogodkov za politično in družbeno življenje naj bi bil v slovenski mitologiji predvsem čas pokristjanjevanja na slovenskih tleh, ki je slovensko mitologijo zaznamoval s sveto dramo slovenstva. Krvavo dogajanje je postalo sveta drama skupnosti, ki se je ponavljala skozi zgodovino in se reševala skladno s situacijo. (Velikonja 1996: 178) Zadnja sveta drama v slovenski mitologiji se je odvijala v času osamosvojitve Slovenije z *desetdnevno vojno za Slovenijo. Balkansko barbarstvo in divjaško strast, ki tli pod površjem*, naj bi zapustili in vstopili v *civilizirano in omikano Evropo*. Končno naj bi se osamosvojili od *zatiralske in pogubne partije*, ki naj bi bila kriva za vse težave v državi. Osamosvojitve se je predstavljala kot edini možni izhod iz balkanskega kaosa. (Velikonja 1996: 183) Slovenska vladajoča struktura naj bi narod popeljala v končno osamosvojitve, *v objubljeni deželi, o kateri naj bi sanjali že tisoč let*. S samostojno državo naj bi se končal tok slovenske zgodovine in njenih večnih sanj o nacionalni državi. Za seboj naj bi pustili stare zgodovinske zablode in se vrnil tja, kjer smo nekoč že bili – v *Evropo*. »Z razglasitvijo samostojne in neodvisne Republike Slovenije smo storili zgodovinski korak in se končno iztrgali iz mednarodne anonimnosti, dokazali svojo politično zrelost in se kot

polnopravni subjekt uvrstili med narode sveta. *S tem smo uresničili stoletne sanje, kajti vsa naša stoletna hotenja so bila zavestno ali nezavestno usmerjena v ta veliki trenutek, ko smo svojo usodo vzeli v svoje roke in ustvarili svojo državo.*« (Rode 1992: 7)

V mitologiji prehoda naj bi bil sam prehod boleč, krut in nasilen. Na nek način naj bi trpljenje opravičevalo prehod na boljše, kjer naj bi se skupnost z nasiljem in s trpljenjem očistila preteklih zmot, da bi bila potem vredna boljše in svetlejši prihodnosti. Za doseganje te prihodnosti pa se zdi, da so v mitologiji prehoda dovoljena vsa sredstva, v njej cilj opravičuje dejanja. (Velikonja 2003: 69) *Desetdnevna vojna za Slovenijo* je v slovenski politični mitologiji dobila posebno mitizirano mesto zgodovinskega preloma, ki doživi svoj krvavi, a odrešujoč vrhunec v končnem, odločilnem obračunu med dobrim in zlim. (Velikonja 1996: 85) Že sam izraz *vojna za Slovenijo* nakazuje pomembnost, ki jo slovenska mitologija pripisuje dogodkom ob osamosvojitvi. S krvavim obračunom naj bi se Slovenci ločili od bivše države. Z žrtvovanjem pripadnikov svoje skupnosti naj bi se odkupili za nakopičene grehe in potegnili črto čez zastrupljeno preteklost ter se prerodili in pomladili.

»Mogoče je najti ali uvideti celo vrsto argumentov za trditev, da je šlo tudi v tej vojni za *norost*, za izrazito iracionalen izbruh – za očiščevalni ritual prelivanja človeške krvi. Človeške travme kličejo po terapevtskih ponovitvah, notranji konflikti silijo v psihodramsko razrešitev na javni sceni, individualno in kolektivno nezavedno išče zunanjega izraza – in trdno verjame v očiščevalno moč žrtvovanja. ... V krvavi spopad smo zmeraj tako rekoč prisiljeni in ga izvajamo v imenu najvišjih vrednot. In ko je končan, ko je steklo dovolj nečiste krvi, da je potešila nakopičene stiske, nastopi osupljivo olajšanje, napoči čas, ko je mogoče slaviti novo rojstvo, preporod, očiščenje.« (Puhar 1992: 164–174) Pomembnost, ki naj bi jo imela osamosvojitvena vojna za slovensko skupnost, pa se v zadnjem času kaže tudi v opuščanju izraza *desetdnevna* in se raje uporablja kar izraz *vojna za Slovenijo*. Iz tega bi lahko sklepali, da si slovenska sveta mitska zgodba v mitologiji zasluži tudi temu primerno mitsko ime, ki bo primerno izražalo njeno pomembnost in vlogo v skupnosti.

Očiščevalna prekinitev s staro državo oziroma poteg ostrega reza pod prejšnjim režimom pa se izraža tudi v podiranju, uničevanju ali pa zamenjavanju vsega, kar spominja na bivši sistem. Pri tem mislim predvsem na zelo pogosto prakso odstranjevanja in uničevanja ter skrunitve spomenikov, ki simbolizirajo prejšnji režim. Od uničevanja Titovih slik in kipcev, ki so včasih počivali na častnih mestih v pisarnah, tovarnah, šolah in tudi v mnogih domovih v državi, do odstranjevanja in skrunitve spomenikov padlim partizanom med drugo svetovno

vojno. »Pomladi 1990, v času prvih demokratičnih volitev, je tedanji predsednik vlade Dušan Šinigoj vsak dan uradoval pod podobo tovariša Tita. Še deset let po smrti je vladal duh mrtvega predsednika! Potem je prišel novi premier Lojze Peterle in v svoji pisarni lastnoročno snel Titovo sliko. In za tem je sledilo obdobje množičnega odstranjevanja njegovih podob, spomenikov, imen, ulic in trgov.«¹ Prekinitev s starim pa predstavlja tudi mrzlično preimenovanje ulic ter spreminjanje raznih nazivov, predvsem šol, ki bi kakorkoli spominjali na nekdanjo pripadnost socialistični Jugoslaviji. Titovo Velenje je postalo samo Velenje, Titovo cesto v Ljubljani so preimenovali v Slovensko in Dunajsko cesto, Osnovna šola Slavka Šlandra v Domžalah se danes imenuje Osnovna šola Domžale, Ulica Slavka Šlandra pa Bistriška ulica, Kidričeva cesta v Kamniku je danes Ljubljanska cesta, glavni trg sredi Kamnika se je včasih imenoval Titov trg, danes pa je Glavni trg, osnovna šola v Kosezah se je včasih imenovala Heroja Veljka Vlahoviča, danes pa Osnovna šola Koseze, Univerza Edvarda Kardelja pa se danes imenuje Univerza Ljubljana. V Novi Gorici pa trenutno še vedno poteka burno dogajanje glede preimenovanja ulic in ena od pobud je bila preimenovanje Trga E. Kardelja v Trg J. Pučnika, Kidričeve ulice pa v Ulico sprave.

Zgodovina se skozi mitologijo unificira. Prikazana je kot kontinuirana in usmerjena k sedanjosti. Sedanost naj bi bila vračanje v neko preteklo zlato dobo skupnosti oziroma obnovitev te zlote dobe. (Velikonja 2003: 10) *Spregovorila je zgodovina* spada v repertoar vsake politične mitologije. Naraven tok zgodovine naj bi pripeljal skupnost v konkretno sedanost. Le tako lahko vladajoča elita legitimira obstoječe stanje v družbi. Prehod neke skupnosti v novo stanje v mitologiji traja tako dolgo, kot se vladajoči strukturi, ki vodi prehod, zdi potrebno. V sodobni slovenski politični mitologiji se sedanost predstavlja kot *vračanje v Evropo, kjer naj bi nekoč že bili*. Evropa predstavlja *red in civiliziranost, varno in mirno zatočišče* za mali slovenski narod; popolnoma drugače kot pa v balkanskem neredu. Slovenska tranzicija predstavlja popolni mitski prehod iz nereda v red, iz kaosa v kozmos. (Velikonja 1996: 183) Evropa predstavlja prostor, kamor naj bi Slovenci že od nekdaj spadali. Kulturna tradicija naj bi jih umeščala v samo osrčje evropske omike. V Evropi naj bi jih čakala svetla in bleščeča prihodnost, prihodnje generacije naj bi tam živele v sreči in blagostanju. Za razliko od izkoriščevalske Jugoslavije, ki sedaj predstavlja temen del slovenske zgodovine, ki bi ga nekateri najraje pozabili. Vse, kar je bivše, postane slabo; vse, kar je novo, postane dobro.

---

¹ Nežmah, Mladina, 21. marec 2005

Kot eden najpomembnejših in prelomnih dogodkov v slovenski politični mitologiji se poudarja tudi politični program iz časa pomladi narodov v Evropi z naslovom Zedinjena Slovenija. Ta program naj bi predstavljal mejnik pri oblikovanju slovenskega naroda kot politične skupnosti. Takrat naj bi se prvič prepoznali kot narod in oblikovali idejo o svoji lastni politični tvorbi. Ob 150. obletnici programa je Pošta Slovenije izdala jubilejno znamko *150 let programa Zedinjena Slovenija*, krovna organizacija življenja slovenske skupnosti v Argentini se imenuje *Zedinjena Slovenija* in je bila ustanovljena že 1948, prav tako ime nosi tudi slovenska nogometna ekipa v Argentini, Združenje katoliških študentov pa je ob organizaciji projekta *Draga mladih 2002: EU – priložnost mladih* izdalo zloženko z naslovom *Zedinjena Slovenija v Zedinjeni Evropi*.

Za uspešen prehod oziroma doseg cilja, ki ga vladajoča elita postavi kot merilo, mora skupnost delovati brezhibno – kot enoten organizem. Ena temeljnih značilnosti mitologij prehoda in hkrati eden izmed temeljnih elementov vsake politične mitologije je organicizem. Družba je strukturirana tako, da deluje kot dobro usklajeno telo, kjer vsak del dobro pozna svojo nalogo, z močnim vodstvom, ki vse dele usklajuje. (Velikonja 2003: 70) Za slovensko skupnost v času prehoda, ki se je, celovito gledano, začel že dolgo pred dejansko odcepitvijo in osamosvojitvijo, bi težko rekli, da je močno organicistično strukturirana z enotno in močno oblastjo. Notranje razprtije oziroma ideološka nasprotja so držala politično elito na nasprotnih polih. Ob razglasitvi samostojnosti je skupnost nekaj časa delovala kot dobro usklajen organizem z močnim in enotnim vodstvom. Trdna odločenost za doseg cilja, evforija in navdušenje ob pridobitvi svoje nacionalne politične tvorbe, ki naj bi bila cilj slovenskega naroda že od nekdaj, so zravnali vse prejšnje politične in družbene delitve. Po umiritvi strasti in vsesplošne evforije, ob pritiskih od zunaj in zamrznitvi osamosvojitvenih procesov pa so družbene in politične delitve ter stare razprtije spet prišle na dan. Še večji razkol po osamosvojitvi pa je povzročilo utišano, a ne pozabljeno dogajanje po drugi svetovni vojni, ko naj bi nova vladajoča oblast krvavo sodila domnevnim sovražnikom države in socialistične revolucije. Enotna oblast je začela pokati po šivih.

Za organicistično strukturo skupnosti igra pomembno vlogo homogeniziranje znotraj skupine. Skupina se poenoti okrog stičnih točk, kot so kultura, religija ipd, da potem lahko deluje kot dobro usklajen organizem. Z oblikovanjem notranje poenotene skupine pa oblikujejo oziroma ustvarijo druge, ki niso del skupine, in se lahko od njih diferencirajo. Pri tem jim skupina drugih lahko služi kot dober utrjevalec notranje homogenosti. Skupnost naj bi se identificirala

z določeno homogeno značilnostjo, ki naj bi skupino notranje integrirala ter jo hkrati razmejevala od okolja. Jedra, okoli katerih naj bi se kristalizirala zavest neke skupine oziroma osnove, na katerih naj bi temeljila njihova identiteta, so lahko kultura, jezik, religija, skupna dediščina, značaj, slavna politična zgodovina skupnosti in podobno. (Velikonja 2003: 70) Slovenska skupnost naj bi se poenotila vzdolž linije slovenske nacionalnosti in kulture. Gre za proces nacionalizacije skupnosti s poudarjanjem nacionalne identitete večinskega naroda. Osrednja vrednota naj bi postal narod, ki se ga postavi na najvišji piedestal in kjer naj bi se ga častilo kot najvišje sveto. Posamezniki naj bi se čutili predvsem kot pripadniki določenega naroda, se identificirali z njegovo zgodovino in kulturno dediščino, z njegovimi oblikami političnega življenja. Narod naj bi postal okvir, v katerem naj bi se odvijalo njihovo življenje.

Pri oblikovanju fenomena *drugega* gre za potrjevanje identitete na podlagi ekskluzivizma oziroma ostrega ločevanja med *mi* in *oni*. Srečanje s *tujim*, z drugačnim jezikom, religijo, običaji in političnimi sistemi naj bi povzročalo močnejše zavedanje skupnih vezi in vrednot. Diferenciacija do neke druge skupine naj bi povzročala homogenizacijo v okviru lastne skupnosti. S prepoznavanjem in poudarjanjem tega, kar niso, naj bi si lažje oblikovali predstavo o tem, kaj so. Razmejevanje in ekskluziviranje pa postane problematično, ko se začne razlika med *mi* in *oni* poudarjati kot razlika med boljšimi in slabšimi. S predstavljanjem drugih kot slabše, manjvredne, z izpostavljanjem njihovih negativnih lastnosti ali s kreiranjem le-teh naj bi se dvigovala pozitivna samopodoba skupnosti. Svojo pozitivno samopodobo naj bi gradila na negativni podobi drugih, na katero pa sami nimajo nobenega vpliva. (Baltić 2002: 13–14) Vladajoča elita lahko izbere eno ali več primernih skupin drugih, ki naj bi najbolje odgovarjale potrebam skupnosti v smislu notranje homogenizacije in zunanje diferenciacije. Izbrano skupino oblikuje kot grožnjo obstoju nacionalne skupnosti zaradi drugačnega jezika, kulture, običajev, religije in podobno. Pri tem potencira in olepšuje ter neprestano poudarja značilnosti svoje skupnosti. Svoj narod jemljejo kot svet, ostale pa omalovažujejo. (Alter 1991: 222) Konstantno in agresivno ekskluziviranje, potenciranje diferenciacije in povečevanje lastnih nacionalnih karakteristik pa lahko vodi do močnih občutkov ksenofobije in šovinizma ter skrajnega nacionalizma.

V Sloveniji se je že v Jugoslaviji, predvsem pa po osamosvojitvi, dogajal pospešen proces nacionalizacije družbe. Pospešeno se je začelo izpostavljati in poudarjati slovenski narod ter njegovo identiteto, kar naj bi razvilo močan, emocionalno nabit občutek pripadnosti slovenski skupnosti. Kulturno posebnost slovenstva se je skušalo poudariti z nacionalnimi simboli, kot

so nova slovenska himna, nov denar s podobami slovenskih kulturnikov oziroma pomembnih osebnosti iz znanosti in umetnosti. Oblikovanje slovenske nacionalne identitete in vse večje izpostavljanje slovenskega naroda pa je šlo z roko v roki s primerjanjem in z diferenciranjem od južnih sosedov oziroma *bivših bratov*. Slovenska identiteta naj bi potrebovala svojo zunanjo potrditev oziroma ostro ločnico med tem, kaj je in kaj ni. *Jugoslovanski bratje* naj bi bili vse, kar naj Slovenci ne bi bili. *Balkanska vročekrvnost in impulzivnost* – nenehno poudarjanje slavne borbene in vojaške zgodovine – naj bi bili v nasprotju s slovenskimi predstavami o *mirnem in kulturnem narodu*. Zato naj bi prišlo do vse večjega zavračanja balkanskega prostora, skupne zgodovine in ostalih republik bivše Jugoslavije. Vojaški spopadi in politična samovolja vodilnih politikov in Jugoslovanske ljudske armade ob razpadu Jugoslavije naj bi bili še zadnji dokaz za to, da je bila združitev v skupno državo označena kot velika napaka. Slovenija naj bi živela v razmerah, ko ji Balkan s svojim nemirom *diha za vrat*. Tam naj bi vladalo posebno ozračje, s posebnimi političnimi razmerami, stanjem duha, mednacionalnimi in medčloveškimi odnosi, ki naj bi kazala *bolezenska*, duhovno-politična patološka znamenja v osrčju jugovzhodne Evrope.²

Nezaupljivost in negativni občutki do vsega balkanskega oziroma vsega, kar naj bi kakorkoli dišalo po bivši državi, pa naj bi se s prihodom beguncev v Slovenijo še poglobili. Po končanih vojaških spopadih je počasno vračanje beguncev na njihove domove ter ostajanje nekaterih v Sloveniji vodilo v že kar odkrito sovražno naravnost do vsega neslovenskega, ki je prihajalo z *Juga*. Kmalu po osamosvojitvi, ko se je hitra gospodarska rast ustavila, je prišlo do gospodarske krize in povečanja števila brezposelnih. Frustracije, ki so temu sledile, strah pred negotovo prihodnostjo in občutek nemoči so Slovenci v večini usmerili proti t. i. tujku v državi, se pravi *Neslovencem* iz drugih republik bivše Jugoslavije. *Neslovinci* naj bi odžirali delovna mesta Slovincem, ki naj bi se potem v lastni državi borili za golo preživetje. Vsi, ki so bili *uvoženi* iz ostalih jugoslovanskih republik še v času skupne države zato, da bi opravljali dela, ki so se jih Slovenci neradi lotili, naj bi odšli nazaj tja, od koder so prišli. Zdaj naj bi se tudi Slovenci lotili vsakršnega dela, *saj je vsako delo častno*, če le prinaša kruh. *Neslovinci* naj bi enostavno postali odvečni in nezaželeni, moteč tujek v državi. Narodi bivše Jugoslavije naj bi za Slovence predstavljali neko drugo skupnost, od katere se lahko diferencirajo, predstavljajo skupino *drugih*. *Drugi* naj bi matični skupnosti služili za potrjevanje in krepitev njihove nacionalne zavesti s svojo drugačnostjo oziroma z

---

² Govor Milana Kučana na Univerzi v Uppsali, Švedska 6. oktobra 1999. Dostopno na http://www2.gov.si/uprs/uprs_slo.nsf (5. avgust 2005)

drugačnostjo, ki jo je ustvarila matična skupnost, *drugi* pa nanjo nimajo vpliva. (Baltić 2002: 14) Vsaka skupnost ima neke *druge*, ki naj bi služili za notranjo homogenizacijo in lažje prepoznavanje sebe kot skupnosti, hkrati pa jim je namenjena vloga grešnega kozla. Skupnost, ki je izbrana kot *drugi*, pa trenutno najbolje odgovarja določenim potrebam družbe.

Vse večje odklanjanje tujega je postajala nekakšna splošna usmeritev v slovenski družbi. Naraščanje ksenofobije in šovinizma pa se je kazalo tudi v odnosu do drugih družbenih skupin, ki naj nekako ne bi spadale v idealno sliko slovenstva ali pa naj bi bile preprosto primerne za diferenciacijo od matične skupnosti oziroma naj bi predstavljale grožnjo. Tako so bili na *udaru* vedno številnejši prebežniki in ilegalci, ki so preko Slovenije želeli priti v države Zahodne Evrope, njihova nastanitev, ravnanje z njimi in nadaljnjo ukrepanje pa so predstavljali vsesplošen problem slovenske družbe. Problem, s katerim se je nezadovoljivo soočala tudi vladajoča struktura ter sprožila burna civilno-družbena dogajanja, kot so na primer protesti civilne iniciative in prebivalcev Šiške, ki so zahtevali, da se Prehodni dom za tujce prestavi na drugo lokacijo, češ da jih prisotnost tujcev ogroža oziroma moti njihov vsakdan.

»Po koncu vojne pa so začeli vanj (v prehodni dom na Celovški cesti v Ljubljani) množično naseljevati begunce z vseh koncev sveta...Pravijo (ljudje z nasprotne strani Celovške), da zmogljivost doma tolikšnega števila preprosto ne prenese. Poleti menda po zelenicah okoli blokov, v neposredni bližini doma, kurijo taborne ognje, se združujejo v skupine tudi do sto ljudi in prepevajo do zgodnjih jutranjih ur. Za tabori pa ostajajo gore smeti in iztrebkov ter vesele podgane. Potrebo opravljajo v kletnih prostorih bloka, pred dvigali in v peskovnikih. Sprehod po zelenicah pa gledalcu ponuja obilico zanimivih predmetov...«.³ Podoben primer, ki močno buri duhove v zadnjem času, so tudi Romi. Z največ težavami se borijo dolenski Romi, bistveno manj pa gorenjski in prekmurski. Tako na primer krajani Malin z vaškimi stražami preprečujejo priselitev romskih družin. Krajani Bučne vasi pa svarijo pred odpiranjem meja ob vstopu v EU, češ da bodo Slovenijo preplavili Romi in bo *nastal pravi Las Vegas*. Ko je bila v Novem mestu leta 2003 organizirana okrogla miza o romski problematiki, je sedanji minister za delo Janez Drobnič pojasnil, da naj bi bili Romi *nedelavni*, da *nimajo učnih navad* in da bi se morali *naučiti obvladovanja časa, urnika in dela*, ker naj bi le tako lahko dojeli *obvladovanje življenja* v moderni družbi. Drobnič je omenil tudi rezervate, vendar je kasneje sklenil, da naj to ne bi bilo dobro, ker »spraviti neko

---

³ Mag, 15. november 2000. Dostopno na <http://mediawatch.mirovni-institut.si> (12. avgust 2005)

nacijo v geto, to pomeni predvsem več kriminala«. Po jesenskih volitvah 2004 Janševa vlada sestavi koalicijsko pogodbo, ki Rome obravnava zgolj kot varnostno vprašanje. Za prvaka Slovenske nacionalne stranke Zmaga Jelinčiča so Romi predvsem *lenuhi*, kajti »ni res, da so cigani brezposelni. Nočejo delati!« V Romih pa vidi tudi pretkano cigansko zaroto: »Cigani načrtno povzročajo prometne nesreče in hodijo potem v zdravstveni dom po opornice, ki jih plačujemo mi, da dobijo odškodnino.«⁴ Tarča naraščajočo ksenofobične slovenske družbe in njenega *hate-speecha* pa so tudi skupine v okviru matične skupnosti, ki naj bi ogrožale *slovenski način življenja*. To so na primer geji in lezbijke, narkomani, hendikepirani, oboleli za aidsom, določeni umetniški in glasbeni ustvarjalci ter tudi ženske. Narkomani so v slovenskem prostoru obravnavani »kot jedrski odpadki, vsi bi jih najraje poslali nekam čim dlje od tukaj, najraje na kak pust otok kot, včasih gobavce«. Tako je tudi vhod v Center za preprečevanje in zdravljenje odvisnih od nedovoljenih drog ali po domače metadonski center postavljen v ozadje zdravstvenega doma oziroma morajo narkomani vstopati skozi zadnji vhod. Stigmatizacija z *zadnjim vhomom* je podobna tisti, s katero so nacisti označevali žide in homoseksualce.⁵

Slovensko časopisje pa je vedno polno zanimivih predvidevanj o *videzu narkomanov* oziroma njihovi povezavi s kriminalom. »Prav vse imajo na vesti mlajši moški oziroma fantje in ni dvakrat reči, da so med njimi tudi odvisniki, ki samo z nasiljem pridejo do denarja za potešitev narkomanske sle.«⁶ Očitna in do skrajnosti pripeljana ksenofobija in šovinizem pa sta predvsem v zadnjem času opazna tudi v odnosu do žensk. Referendum o noveli zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo je v slovenskem prostoru razbrzdal strasti in dal novo moč slovenskemu jeziku, ki je iznašel še in še novih izrazov za *kvalitetne* in *nekvalitetne ženske*, za *zafrustrirane lezbijke*, *samske ženske*, ki *potrebujejo psihiatrično pomoč, ker so samske, potencialne čarovnice, bolne babe, naivke, navadne smeti*. Višek odkritega šovinizma, ki se je razpasel v slovenski družbi, pa je svojo pot našel tudi v samo osrčje slovenske demokracije, parlament. Incident zaradi *obveznega zakonskega pregleda mednožja*, ki ga je Pavel Rupar odredil dvema poslankama, ni osamljen primer ksenofobne in šovinistične govorice v parlamentu. Problematično pa je, da je državni

---

⁴ Matos, Mladina, 21. marec 2005

⁵ Ozmec, Mladina, 25. junij 2001

⁶ Delo, 28. december 2000. Podoben diskurz pa se pojavlja tudi v ostalem časopisju: »Na Tržaški cesti so v soboto ob 3. uri štirje neznanci, ki so bili videti kot narkomani, ... Vsi so dajali vtis narkomanov.« (Dnevnik, 16. januar 2001), »Včeraj okoli 20.30 sta neznanki na avtobusnem postajališču... Grozili sta ji in od nje zahtevali denar... Obe sta izgledali kot narkomanki.« (Slovenske novice, 14. november 2000). Dostopno na <http://mediawatch.mirovni-institut.si> (12. avgust 2005)

zbor vedno bolj prizanesljiv do tovrstnih manifestacij seksizma in šovinizma. Podpredsednika parlamenta Saša Pečeta pa ponavadi razne zahteve po opravičilih in podobnem bolj *dolgočasijo* in se mu zdijo povsem nepotrebne. Pasivno smehljanje in hahljanje, ki ga je opaziti v parlamentu ob podobnih primerih nestrpnosti, pa je zaskrbljujoče, saj nestrpnost in izključevanje v parlamentu spodbujata in opravičujeta nestrpnost tudi na drugih ravneh vsakdanjega življenja.⁷ Kljub temu pa naj bi bil večinski del tudi odkrite sovražnosti v slovenskem prostoru usmerjen proti *Neslovincem*. Povečanje odkrite sovražnosti do *Neslovencev* in vsega, kar vsaj malo diši po Balkanu, se je kazalo na različne načine. Od odklanjanja in pritoževanja nad *balkansko glasbo*, ki se vrti na radijskih postajah, do odkritih pretepaških obračunavanj. Po osamosvojitvi je glasba z območja bivših republik Jugoslavije na slovenskih radijskih postajah, z izjemo Radia Študent, za nekaj časa zamrla. Vendar pa se je kmalu ponovno začelo vrteti staro glasbo, nastalo še v času skupne države, in novo, ki je nastajala v nekdanjih bratskih republikah po razpadu. Reakcije slovenske družbe so bile različne. Od odkritih nasprotovanj in nenehnega pritoževanja, do čistega navdušenja in veselja ob dobri glasbi.

Zelo odkrito oziroma javno sovražnost, ki je po slovenski ustavi celo prepovedana, pa je bilo zaslediti v javnih medijih, predvsem v časopisju. Dober primer takega *hate-speecha* je prikazan v knjigi *Bitja s pol strešice* avtorja Tončija Kuzmanića, kjer analizira sovražno govorico kolumne *Nočna kronika* v tedniku Nedelo. V knjigi navaja celo vrsto poniževalnih izrazov, ki se uporabljajo za označevanje *Neslovencev*, kot so *čefurji*, *čapci*, *bitja s pol strešice*, *južnjaki*, *Jugosi*, *psi balkanske pasme*, *tisti od dol*, *balkanski stvarčki* in podobno. (Kuzmanić 1999) Podobno govorico se lahko zasledi tudi v drugih časopisih, predvsem v rubrikah *črna kronika*, kjer so objavljene novice o kriminalni dejavnosti z območja cele Slovenije. V teh kratkih novičkah, kjer so storilci ponavadi imenovani le z začetnicami, naj bi bilo zelo pomembno, da se ljudi, ki rubriko berejo, obvesti tudi o državljanstvu oziroma narodnosti teh storilcev. Praviloma pa naj bi to veljalo le za storilce, ki niso slovenske narodnosti ali nimajo slovenskega državljanstva. »Policisti s postaje Center so v petek okrog enih zjutraj dobili obvestilo, da na Slomškovi nekdo vlamlja v osebni avto. Pohiteli so tja, pretaknili okoliške ulice in kar v sosednji Kotnikovi odkrili 21-letnega S.Č. Izkazalo se je, da je državljan ZRJ, ki ima urejeno začasno bivališče pri nas in celo v službo hodi...Preden ga

---

⁷ Izjava za javnost: Sovražni govor se širi po državi – iz Državnega zbora. Dostopno na www.ljudmila.org (12. avgust 2005)

bodo s kazensko ovadbo izročili preiskovalnemu sodniku, bodo preverili, če ima še kaj na vesti.«⁸

Podobne pisne izdelke oziroma še najbolj odkrite in nazorne pa se lahko najde med grafiti, ki krasijo slovenske zidove. Najbolj znan in že skoraj ponarodel je *Čefurji raus. Enostavno rešitev problema nacionalne nehomogenosti* pa si je zamislila in izvedla slovenska vladajoča elita ob konstituiranju demokratične in pravne *nove* Slovenije, ko je iz registra stalnih prebivalce Slovenije enostavno izbrisala 18.305 stalnih prebivalcev Slovenije, ki naj bi si ne pravno uredili statusa v Sloveniji. Ker so bili izbrisani iz registra prebivalcev, v Sloveniji uradno niso več obstajali. Posledično so jim bile odvzete vse pravice, katerih so deležni stalni prebivalci Slovenije. Problem *izbrisanih* še danes predstavlja eno izmed najbolj perečih problematik slovenske vladajoče strukture in slovenske družbe, kljub odločbi ustavnega sodišča, ki državnemu zboru nalaga, da *izbrisanim* retroaktivno vrne protizakonito odvzete pravice. Raven spoštovanje te odločbe v slovenskem političnem prostoru pa po dveh letih jasno kaže, kakšen je nivo tako opevane slovenske pravne države, kajti če sklepamo iz navedenega primera, bi lahko rekli, *je enak nič*. Slovensko javnost in vladajočo strukturo je razdelil tudi problem gradnje muslimanskega verskega centra v Ljubljani. Del slovenskega prebivalstva je bil mnenja, da naj bi bila gradnja džamije v samem osrčju tako imenovane *male slovenske dežele* oziroma v njenem glavnem mestu pravi greh za slovenski narod. Gradnja džamije naj bi veljala kot vabilo muslimanom, naj pridejo v Slovenijo, medtem ko naj bi se jih ostali svet otepal na vse pretege. Slovenski primer *izbrisanih* in hkrati tudi problem gradnje muslimanskega verskega centra v Ljubljani bi lahko pogledali tudi skozi prizmo *starodavnih arhetipskih slovenskih fobij pred Turki* oziroma *Brdavs*. Polemika o *izbrisanih* in džamiji naj bi temeljila na *starodavnih strahovih o zločinskem Brdavs*, ki ga neodločna država ne zna ustaviti. Šele *Krpan*, ljudski človek s ceste, naj bi se bil sposoben zoperstaviti Brdavs. Ker naj bi država ne znala zaščititi svojega naroda pred *agresorskimi Turki*, mora narod sam prevzeti vlogo *Krpana*. In narod naj bi ob pomoči referendumske mesarice naredil tisto, česar naj *dvor* ne bi znal storiti. Debata o *izbrisanih* in džamiji naj bi temeljila na starodavnih fobijah in naj bi zato bila neskončno naporna. »Starodavna *fobija pred Turkom* pa se za nameček nenavadno dobro rima s sodobno *fobijo pred islamskim*

---

⁸ Delo, 29. december 2000. Podoben način uporabljajo tudi drugi mediji: »Včeraj devet minut čez osmo uro se je v bančni enoti Koroške banke v Mislinji sprožil alarm, medtem pa je eden od roparjev v rokah že držal vrečo denarja, v kateri je bilo 13 milijonov tolarjev... Eden je bil izrazito čokate postave, visok okoli 170 centimetrov, z zajetnim trebuhom in okroglega obraza... Po mnenju očitvidke ni bil Slovenec.« (Dnevnik, 19. januar 2001). Dostopno na <http://mediawatch.mirovni-institut.si> (12. avgust 2005)

teroristom. In ko je kres prižgan, lahko na grmado spotoma vržemo še kakšno čarovnico. Je bil referendum o oploditvi z biomedicinsko pomočjo nekakšen trening iz prižiganja kresov? Iz razpok, ki najedajo tanko plast libertarnosti, švigajo kresovi nestrpnosti.«⁹

Samopredstavljanje sebe kot boljšega od neke druge skupnosti olajša delo oblikovanja neke skupine kot *drugih* in kreiranja zunanje grožnje za skupnost. S potenciranjem razlik, z olepševanjem in povzdigovanjem svojega naroda ter omalovaževanjem *drugih* se občutek večvrednosti povečuje. Hkrati pa se pogloblja tudi negativna in sovražna naravnost do *drugih*. V takih primerih lahko ta občutja privedejo tudi do skrajnih nacionalističnih vedenj. Za Slovenijo je značilen predvsem kulturni nacionalizem, kjer je občutek večvrednosti in ekskluzivnosti osnovan na kulturni posebnosti. Kulturni nacionalizem favorizira kulturno enost namesto razlik; tako naj bi bilo v Sloveniji prostora dovolj le za eno – slovensko – kulturo. V slovenski nacionalni mitologiji naj bi bili Slovenci narod, ki ga je odločilno oblikovala kultura, za razliko od ostalih jugoslovanskih republik, ki naj bi bile pretežno vojaške. (Velikonja 2002: 80) Zanimiv pojav v Sloveniji je soobstoj občutka kulturne večvrednosti do balkanske kulture oziroma kulture, ki prihaja z območja bivše Jugoslavije, hkrati pa občutka kulturne manjvrednosti do tistih kultur, ki naj bi bile na višjem kulturnem nivoju in kamor Slovenci stremijo, to je predvsem do kultur Zahodne Evrope.

4.3 MITI O ČASU IN PROSTORU

Čas skupnosti štejejo od začetka slavne zgodovine, radikalnih prelomov in velikih zgodovinskih dogodkov, kot so velike selitve, revolucije, osamosvojitve in podobno. (Velikonja 2003: 11) V sodobni slovenski politični mitologiji se novi mitski čas Slovenije šteje od osamosvojitve. Vse, kar je bilo prej, naj bi bil le tok zgodovine, ki naj bi Slovence nosil proti uresničitvi njihovega dolgoletnega cilja, nacionalne države, kjer naj bi svobodno govorili v slovenskem jeziku, razvijali svojo kulturo ter boljšo in pravično družbo. Spet naj bi *spregovorila zgodovina*. Program Zedinjena Slovenija je bil glavno ideološko izhodišče za samostojno državo. Da je bil star komaj 150 let, brez prejšnje politične osnove, slovenskih mitotvorcev ni motilo. Opirali so se na slovensko prisotnost na tem prostoru že stoletja, kar so dokazovali zapisi v slovenskem jeziku in ostanki avtohtone poganske kulture, ki so ostali še iz časov pred pokristjanjevanjem. Slovenci naj bi zdaj končno dobili svojo državo, kjer se lahko identificirajo kot samostojen političen narod. Državna meja se sicer ne pokriva z etnično, vendar pa izguba ozemelj s slovenskim prebivalstvom, ki jih je Slovenija izgubila ob odhodu

---

⁹ Žerdin, Mladina, 21. december 2003

iz Avstro-Ogrske in po končani drugi svetovni vojni, ni pustila globljih sledi oziroma travm v slovenski zgodovini in mitologijah. Slovenski poudarek je bil na vzdržljivosti in trdnosti slovenskega naroda in slovenskega jezika pod tisočletno tujo nadoblastjo.

Matično ozemlje oziroma prostor, kjer določena skupnost živi že stoletja, se v političnih mitologijah časti kot sveto. Znotraj tega posvečenega ozemlja obstajajo sveti kraji, ki so bili v preteklosti prizorišča mitiziranih dogodkov. Na teh krajih ponavadi potekajo obredna ponavljanja teh dogodkov oziroma razna slavlja in počastitve. (Velikonja 2003: 11) Slovensko mitološko izročilo in njegova izvorna orientiranost v naravno okolje pa sta se v pomembni meri reproducirala tudi prek krščanskih vzorcev, kar se najbolj kaže na romarski ravni slovenstva. Tako so zelo popularna romanja na verske posvečene kraje, kot so Brezje, Nova Štifta, Ptujška Gora, Sveta gora pri Novi Gorici, Pohorje in Kurešček. Prav tako pa so med posvečenimi ostali še nekateri kraji, ki so igrali pomembno vlogo še v politični mitologiji bivše Jugoslavije. To so predvsem kraji, ki so bili pomembni med drugo svetovno vojno – razna prizorišča bitk ali pokolov. Na teh krajih še vedno potekajo vsakoletne prireditve v spomin padlim med narodnoosvobodilnim bojem, zelo popularni so predvsem pohod na Dražgoše, pohod *Po poteh okupirane Ljubljane* in počastitve v Kočevskem rogu. Za razliko od jugoslovanske mitologije, ki je častila predvsem kraje, kjer so v drugi svetovni vojni padli partizani, pa slovenska mitologija v duhu pomiritve s preteklimi grehi časti tudi kraje, kjer so se bile bitke revolucionarnega boja in prizorišča poveljnih pobojev. Prva taka odmevna počastitev v znak sprave je bila julija 1990 v Kočevskem rogu.

V sodobni slovenski politični mitologiji pa so *sveti kraji* postali predvsem geografske značilnosti države, ki naj bi poseblejale slovensko nacionalno identiteto. Družbena predstava o prostoru se gradi iz topografskih osebkov različnih krajinskih značilnosti, ki jim je v okviru vrednostnega sistema pripisan poseben pomen. V procesu družbenega podobotvorja se iz tega gradiva izoblikuje tip, ki je analogen tudi podobam *svetih krajev*. (Kučan 1998: 116) Sodobna slovenska mitologija propagira določeno prostorsko podobo dežele in države, ki z ideološkim nabojem ne le predstavlja podobo Slovenije, temveč jo tudi oblikuje. Krajinski prizori služijo kot okvir oziroma ozadje sporočil, ki jih družbi posreduje vladajoča struktura. Za interpretacijo nekega simboličnega pomena pa je abstrakcija pogoj oziroma ima likovna figura lahko metaforičen pomen, ko izgubi svojo konkretnost in stopi v polje abstraktnega. Triglav je izrazit primer take figure: izgubil je konkretnost kraja in deluje kot abstraktna ideja. Tak proces transformacije je doživljal s pripisovanjem pomena – kot nacionalni spomenik se

je kot simbol vtisnil v spomin naroda na način, ki označuje narodno pripadnost. (Kučan 1998: 122) *Alpski Slovenci* so privzeli pomenoslovje narave in gora kot obliko narodne simbolne figuralnosti, pri kateri prednjači sinteza državnih simbolov, kjer se stapljata tako simbolika Triglava kot valovitost Jadranskega morja. Triglav pri tem uteleša tako naravno dimenzijo kot vrsto vsakdanjih družbenih in kulturnih pojavov, ki se opirajo na zgodovinski kontekst *neuklonljivosti in nepremagljivosti* slovenskega naroda – Triglav je stražar, ki nas varuje, in hkrati sidro, ki nas vpenja v domačo grudo. (Šaver 2004: 159)

Triglav je postal sestavni del sodobne slovenske politične mitologije že v času komunizma kot označevalec slovenske geografske umeščenosti v Vzhodne Alpe. Imaginarij alpskega okolja pa je postal osrednja točka identitetnih konstrukcij slovenstva. Triglav se vzpostavlja kot *sekularna sveta gora slovenstva*: v obdobju slovenske osamosvojitve *se je tresla triglava gora, vendar se ni rodila zgolj miš*, temveč tudi *suverena slovenska država*. (Šaver 2004: 218) *Triglava mitologija* in kulturni pomen Triglava se danes odražata na številnih ravneh vsakdanjega življenja in popularne kulture. Poleg državnih simbolov, kot je slovenski grb, kjer Triglav igra osrednjo vlogo, se ime *svete slovenske gore* pojavlja tudi v slovenski znanosti in umetnosti, v medijih, športu in gospodarstvu. Že v času Jugoslavije je delovalo podjetje Triglav film, največja slovenska zavarovalnica se imenuje Triglav, številna športna društva nosijo ime Triglav (npr. kranjski športni klub), prav tako društva slovenskih izseljencev, kot je na primer društvo Triglav argentinskih Slovencev, na Jesenicah deluje radio Triglav, v Ljubljani je znana restavracija Triglav, v gospodarstvu se pojavljajo vrednostni papirji Triglav steber 1 in Triglav steber PID. (Šaver 2004: 221) Uporaba Triglava kot simbola, s katerim se ljudstvo identificira, je opazna tudi v ekonomskem oglaševanju. Oglas za zavarovalnico Merkur iz jeseni leta 2003 je upodabljal Triglav, ki ga obletava balon z logotipom podjetja, hkrati pa je podoba podkrepljena s sloganom *Merkur zavarovalnica – moja varnost*. (Šaver 2004: 221) V juliju 2005 so na programu slovenske komercialne televizije začeli oglaševati akcijo, ki naj bi poskrbela za čisto slovensko okolje, njegove gore in gozdove, z naslovom *Za Triglav*. Akcija naj bi spodbujala kupovanje okolju prijaznih izdelkov za gospodinjstvo v trgovinah *slovenskega najboljšega soseda*. Triglav je danes cilj mnogih planincev in pohodnikov. Obisk Triglava v slovenski nacionalni mitologiji predstavlja *poslanstvo, ki ga mora izpolniti vsak Slovenec, če ne ni pravi Slovenec*. Pohodi in romanja na Triglav na nek način predstavljajo *obredno čaščenje slovenske svete gore*. Tako je zelo popularen vsakoletni dogodek *100 žensk na Triglav*, prav tako odmevni pa so bili vsakoletni pohodi na Triglav, ki se jih je udeleževal nekdanji predsednik Milan Kučan. S svojo

prisotnostjo na teh *romanjih* je še bolj utemeljeval in spodbujal podobo Triglava kot največjega simbola slovenstva. Kučanovi pohodi na Triglav pa so imeli tudi političen pridih, saj je bil to krasen način pridobivanja volilnih glasov. *Alpska kultura slovenstva* in kulturni pomen Triglava naj bi predstavljala nacionalni konstitutivni dejstvi, ki simbolizirata slovenstvo in njegov obstoj v zgodovini evropskega nasilja. V objemu predhodnih evropskih integracij se je narodna identiteta tako ohranila zgolj z domišljenimi in s kompleksnimi obrambnimi mehanizmi, kakršne uteleša in simbolizira tudi boj za Triglav. (Šaver 2004: 238)

Podobo slovenskih gora in pokrajine kot označevalcev slovenske nacionalne identitete pa so za pridobivanje volilnih glasov uporabljali tudi drugi slovenski politični akterji. Plakat Slovenskih krščanskih demokratov iz leta 1992 prikazuje krščansko znamenje, drevo in kozolec na polju, v ozadju pa zasnežene gore; podobno so tudi na plakatu Slovenske ljudske stranke iz leta 1992 cerkev sredi podeželske vasi, v ozadju pa beli gorski vrhovi. (Kučan 1998: 153–154) V času *jugoslovanske faze* so se v slovenskih mitologijah menjavali različni označevalci, ki so služili kot *simbol slovenstva*. Na nek način so bili prisotni vsi, ki tudi danes predstavljajo središčne točke, okrog katerih se oblikuje in utrjuje slovensko nacionalno identiteto, razlike so le v pomembnosti, ki so jo v določenem obdobju igrali. To so predvsem slovenske gore poleti in pozimi, kultivirana pokrajina, kozolci, cerkvice na vzpetinah, Logarska dolina, Bled, Bohinj, morje, obmorski motivi, Piran, Portorož, Postojnska jama in podobno. Vsi ti motivi so danes najbolj številno zastopani v *prostorski samopodobi Slovencev* in jo kot tako kažejo tudi navzven. Leta 1985 se je začela institucionalizirana akcija z močno čustveno naravnanim geslom *Slovenija, moja dežela!*, geografsko pa jo je umestilo geslo *Na sončni strani Alp*. »Glavni komunikacijski cilj akcije je bil: pri 60 odstotkih slovenske javnosti doseči dojemanje Slovenije kot enovite turistične dežele in pomena, ki ga ima turizem za slovensko gospodarstvo in prihodnost.« (Repovž v Kučan 1998: 144)

Promocijska akcija slovenskega turizma je bila tudi politična – če ne namenoma, je vsaj posredno vzbujala narodno zavest in s svojim slikovnim gradivom sooblikovala slovensko nacionalno identiteto na temelju slovenske krajine. Z močnimi čustvenimi gesli in s poudarjenimi simbolnimi prvini slovenstva je akcija sledila duhovnemu in političnemu osamosvajanju Slovenije. (Kučan 1998: 150) Ustoliči se asociacija *Alpe-Adria*, ki naj bi ponazarjala *Slovenijo med morjem in Alpami*, hkrati pa ji ta asociacija daje *pridih popolnosti; Slovenija ima vse, gore in morje*. Ponovno se pojavi lipov list kot nesporen simbol slovenstva in se močno uveljavi v nacionalni propagandi. Leta 1991 je bila *lipa* predlagana celo za ime

nove slovenske denarne enote. Referendum o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije 23. decembra 1990 je potekal pod geslom *Moja dežela je naša država* in z *lipovim listom* kot logotom. Pred referendumom povzamejo čustveno noto tega gesla tudi plakati strank, združenih v DEMOS, volilni plakat neodvisnega kandidata za predsednika države pod geslom *Vredni smo dobrega predsednika* pa poleg logotipa povzame tudi oblikovne značilnosti plakatov *Slovenija, moja dežela!* (Kučan 1998: 144) Po osamosvojitvi je Slovenija intenzivno utrjevala svojo *idealno samopodobo*. Opazno je očitno povečanje števila razglednic z geslom *Slovenija*, ki prikazujejo razne geografske značilnosti države, in s katerimi gradijo predstave o slovenskem prostoru. Založba Sidarta je izdala serije razglednic z naslovom *Julijske Alpe, Slovenija* in *Istra, Slovenija*. (Kučan 1998: 151) Na splošno se pojavi tudi pogosta raba imena *Slovenija* za razna poimenovanja strank, organizacij in podobno, kot so na primer *Liberalna demokracija Slovenije, Stranka mladih Slovenije, Slovenska demokratska stranka, Slovenski krščanski demokrati, Nova Slovenija, Aktivna Slovenija, Mlada Slovenija* in pa tudi izseljensko društvo *Slovenija v svetu*.

V družbeni konstrukciji nacionalnosti, definirani prek bazičnih mitov in simbolov, ki svoj izvor iščejo v kulturnem kontekstu in naravnem okolju ter geografskih stičiščih, je vsekakor gora kot taka ena najbolj eksplicitnih. Gore in z njimi povezan planinski šport so v kontekstu konstrukcije nacionalne zavesti igrali še posebej pomembno vlogo; družbena institucija športa je namreč tesno povezana s konstrukcijo nacionalne in kulturne identitete. Zlata doba plezanja in osvajanja nedotaknjenih vrhov v Alpah pomembno sovпада z obdobjem narodnega prebujenja in zametki imperializma. Takšna družbena in kulturna gibanja so predstavljala strukturo, ki se je navzven kazala kot veliki mit osvajanja čudovitega naravnega in hkrati nekoristnega gorskega sveta. V jugoslovanskem obdobju so romanja v gorski svet pomembno vplivala na spontani, siloviti razvoj popularne *alpske kulture slovenstva* od *glasbenih Avsenikov* do *smučarskih Janezov*. (Šaver 2004: 22–23) Vzorci konstrukcije športa in fizičnih aktivnosti v gorskem okolju predstavljajo referenco, ki označuje neko *zamišljeno skupnost* ali pa obliko *kolektivnega spomina*. V luči pomenov in simbolov *alpske kulture slovenstva* in kulturnega pomena Triglava bi lahko dejali, da se takšna podoba uspešno staplja s kolektivnim nezavednim, prek katerega se kulturno univerzalne, *arhetipske podobe* utelešajo v najbolj vidnih zunanjih, zavestnih oblikah. Takšna kolektivna zavest pa je v številnih primerih popolnoma samoumevna – kot zrak, ki ga dihamo, in zato podobno kot zrak nevidna. Nevidna pa ni le na pojmovni ravni, temveč tudi v obliki konkretnih družbenih in kulturnih pojavov.

Kritični pristop v kulturnih študijah in študijah športa nam omogoča, da v kontekstu planinstva, alpinizma in odkrivanja *nekoristnega sveta* beremo skrite agende in ozadja. Ti so tesno povezani s projekcijo družbenih konstruktov v geografske in topološke točke, ki se v obliki konkretnih gora zrcalijo kot znak, ki rekonstruira strukture in prakse univerzalnih kulturnih reprezentacij. Zgodbe o osvajanjih vrhov od Alp do Himalaje tako lahko beremo kot zgodbe o velikih triumfih in tragedijah, po drugi plati pa jih lahko beremo tudi kot sestavni del ideologij in mitologij, ki ustrezajo dnevni agendi dominantnih političnih in kulturnih pogledov. (Šaver 2004: 42) Z razvojem alpinizma in planinskega športa se je v gorskem svetu začela širiti popularna kultura, ki je pričela v kontekst slovenstva vnašati številne nove zimske športe – od sankanja in smučanja do smučarskih skokov. Planinska kultura slovenstva je močno zaznamovala razvoj sodobne slovenske institucije športa, neposredno predvsem smučanja in smučarskih skokov, posredno pa tudi vse ostale. Ko omenjamo planinske podobe slovenstva, se takoj začnejo slikati podobe planincev, pohodnikov in alpinistov, ki dajejo naravnemu svetu gora pomen nekakšnega športnega poligona. Tudi v tem pomenu se odpira zanimiva povezava družbene konstrukcije športa in konstrukcije skupinskih identitet. Na podoben način lahko institucijo športa v družbenem pogledu zaznamuje zamišljanje skupnosti ali oblikovanje nacionalne identitete v povezavi s posameznimi skupinami športnikov, ki predstavljajo celotno nacijo. V slovenski mitologiji je alpsko smučanje predstavljeno kot slovenski nacionalni šport, ki povezuje vse Slovence v homogeno celoto. Ko se slovenski smučarji podijo po *belih strminah*, naj bi cela Slovenija *držala pesti* in *zadrževala dih* ob vsakih *prevoženih vratih*. Slovenski smučarji kot predstavniki vseh Slovencev uživajo izjemen sloves in priznanje tako s strani pripadnikov naroda kot vladajoče oblasti. Sprejemi pri bivšem predsedniku države Milanu Kučanu ob velikih uspehih slovenskih smučarjev in skakalcev, kjer so prejeli državna priznanja, so bili stalna praksa. Smučarji predstavljajo *slovenske junake*, ki naj bi narod ponesli v sam svetovni vrh in ga postavili ob bok vsem velikim državam in *svetovnim velesilam*. Sloveniji naj bi vrnilo ponos in dokazali, da se lahko *enakovredno kosa z ostalim svetom*. Obsega spoštovanja in čaščenja, ki so ga deležni slovenski smučarji in skakalci *v svojih dobrih časih*, ne dosega nobena druga skupina ali posameznik v slovenskem prostoru. Slavnostnih sprejemov za športnike ob vračanju s svetovnih tekmovanj se udeležujejo nepregledne množice, ki bi rade uzrle svoje *junake*. Že kar čustvena navezanost na določena imena, kot so Bojan Križaj, Rok Petrovič, Mateja Svet, Jure Košir, Urška Hrovat, Primož Ulaga, Matjaž Zupan, Miran Tepeš, Franci Petek in Primož Peterka, kaže na pomembno vlogo, ki jo smučarji in skakalci igrajo v oblikovanju in utrjevanju slovenske nacionalne identitete.

Pri oblikovanju identitete in povezovanju Slovencev v celoto pa naj bi bili pomembni tudi določeni geografski kraji, ki utemeljujejo smučarsko identiteto Slovencev in jo umeščajo na svetovni zemljevid. To so predvsem Kranjska Gora in z njo Pokal Vitranc, Pohorje in njegova Zlata lisica, Planica s svojo Velikanko in z neslavno propadlo Bloudkovo skakalnico. Smučarske in skakalne prireditve na teh krajih slovenska mitologija predstavlja že kar kot *množična obredna ponavljanja*, ki naj bi *slavila slovensko športno nadvlado in slovenske junake*. »Nič nas ni strah, če so smučarji z nami,« pravi Zoran Predin v svoji pesmi, ki krasno povzema vlogo smučarjev in skakalcev v slovenski mitologiji. Eden izmed vidikov popularne alpske kulture, ki še poudarja vlogo alpskega smučanja v slovenski družbi, pa so tudi številne vizualne podobe in reklame, ki v sodobnem času potrošništva v pomembni meri konstituirajo vsakdanji družbeni svet. (Šaver 2004: 122) Pojavljanje slovenskih smučarjev in skakalcev v raznih oglasih za športno opremo in športne trgovine, čaje, banke, zavarovalnice in sklade z namenom pospeševanja prodaje izdelkov in storitev s trkanjem na nacionalno vest pripadnikov naroda je postalo že stalna praksa. Tako lahko zasledimo slovenske smučarje v oglasu za Elanovo trgovino, kjer *vabijo gledalce k nakupu njihove športne opreme*, prav tako Primoža Peterko, ki *uživa v dobrih čajih 1001 cvet*, ali pa Jureta Koširja, ki *vlaga svojo olimpijsko medaljo kot naložbo za prihodnost v sklad za certifikate Atena*. V povezavi s slovensko smučarsko kulturo je imel svojo vlogo tudi slovenski proizvajalec smučarske opreme Elan. Časopisni utrinki iz tistega časa so: *Zgodba o za Slovence travmatični prodaji Elana, Elan: od ponosa do propada, Desant na Begunje, Slovenska bolečina, Uničiti Elan, Dober dan – žalost, imenovana Elan*. (Velikonja 1996: 186) Prodaja Elana tujcem se je v nacionalni mitologiji predstavljala kot ena *največjih katastrof slovenske družbe*, kot *izguba enega od stebrov slovenske alpske kulture* in s tem kot *znak prihajajočega propada slovenskega naroda*.

Eden izmed temeljnih športov *alpske kulture slovenstva* pa je ostal alpinizem, ki je zaznamoval duh *slovenskega imperializma*, predvsem v obliki številnih alpinističnih odprav v Centralne Alpe, Kavkaz, Pamir, Atlas, Ande in Himalajo. Vrhunec takšnih odprav pa predstavlja konstrukcija *alpinističnih kulturnih junakov* ob koncu 20. stoletja, kot so Aleš Kunaver, Nejc Zaplotnik, Viki Grošelj in *nacionalni projekt* osvajanja vseh 14-ih osemtisočakov na svetu, Tomo Česen, Davo Karničar in njegovo neponovljivo smučanje z najvišje gore sveta, ter Tomaž Humar in njegov vratolomni vzpon prek nevarne stene Daulagirija in najzahtevnejše stene na svetu Nanga Parbat, ki je skoraj *vzela slovenskega nacionalnega junaka*. Nedvomno imajo takšna vrhunska športna dejanja globoke korenine v

razvejani družbeni strukturi, pri tem pa korenito temeljijo na *alpski kulturi slovenstva* in njenih *popularnih vidikih*. (Šaver 2004: 121–122) Takšni *popularni vidiki* so v družbi zakoreninjeni v številnih pojavnih odtenkih, in sicer od prvega slovenskega celovečernega filma V kraljestvu Zlatoroga do številni planinskih dovtipov, kot je *nad tavžent ni greha, nad dvatavžent je pa greh, če ne*.

V analizi institucije športa, ki je v slovenskem primeru v pomembni meri odlikovana z *alpsko kulturo* in s *planinskimi podobami*, pa so zanimive tudi vzporedne konstrukcije, kot je na primer nogomet. V polpretekli slovenski zgodovini je razmerje med nogometom in alpskimi športi še posebej zanimivo. V kontekstu slovenstva naj bi v drugi polovici 20. stoletja znatno bolj afirmativen odnos do nogometa gojili slovenski državljani, priseljeni iz južnih predelov takratne Jugoslavije. (Stankovič v Šaver 2004: 234) Z drugimi besedami, nogomet je v komunističnem obdobju slovenstva utelešal *pejorativni šport*, ki je bil na stereotipni ravni tesno povezan s ksenofobično konstrukcijo *drugorazrednosti jugoslovanstva*. Hkrati pa lahko stagnacijo slovenskega nogometa in podobnih športov interpretiramo tudi v povezavi s *funkcionalno diferenciacijo* v takratni *jugoslovanski instituciji športa*. Drugače povedano, po določenih arbitrarnih okoliščinah so bile poglavitne dominantne športne panoge, kot so nogomet, rokomet, košarka in tenis, namenjene in spodbujane predvsem v največjih, najbolj militantnih in *simbolno pomembnih jugoslovanskih narodih*, predvsem na Hrvaškem in v Srbiji, ostalim pa so bili namenjeni *geografsko bolj primerni športi*, v slovenskem primeru torej *zimski športi*. Tako lahko vzroke za stagnacijo družbene institucije nogometa na Slovenskem najdemo tudi v močni *nacionalni identifikaciji z zimskimi športi*, kakršni so na primer smučanje in smučarski skoki – v takšnem vidiku pa gre onkraj funkcionalne adaptacije tudi za orientacijo v simbolno zatočišče in mitološko zakladnico *alpske kulture slovenstva*. (Šaver 2004: 234)

Nekajletna suša na področju *slovenskih zmag in nadvlade na belih strminah* ter uspehi drugih slovenskih športnikov pa so fokus *oboževanja in čaščenja slovenskih junakov* prenesli na druge nosilce slovenske uspešnosti. To so bili predvsem *junaki slovenskega čudeža* oziroma *slovenske zgodbe o uspehu*, se pravi slovenski nogometaši. Glede na zgodovino in stanje slovenskega nogometa naj bi bil nedavni uspeh za Slovence *pravi čudež*. V nogometu je znan dovtip, če te ni v nogometu, te ni na zemljevidu. S sodelovanjem na evropskem in svetovnem nogometnem prvenstvu naj bi slovenski narod končno prišel tja, kamor si je vedno želel, pa mu nikoli ni uspelo, ker naj bi bil premajhen, to je *na zemljevid sveta*. Posebnost slovenskega

nogometa pa je v velikem številu nogometašev iz drugih dežel nekdanje Jugoslavije. Šport je na Slovenskem vedno igral povezovalno funkcijo pripadnikov skupnosti v homogeno celoto, pri nogometu pa se srečamo z *uvoženimi Slovenci*, ki naj v skladu z *alpsko kulturo slovenstva* ne bi smeli pripadati *slovenski zgodbi o uspehu*. Kljub temu pa so slovenski nogometaši visoko spoštovani in cenjeni v slovenski skupnosti. V športu se pogosto pojavljajo popularni liki izjemnih atletov, ki kljub temu da predstavljajo marginalno ali dominantni kulturi nevarno skupnost, utelešajo *globalne in lokalne junake*. Vendar pa so tolerirani in cenjeni le, če zanemarijo svoje identitetno poreklo in se uspešno identificirajo s praksami, z vrednotnim sistemom in s podobo dominantne kulture. Tako so slovenski *uvoženi nogometaši*, kot je na primer Zlatko Zahovič, tolerirani in cenjeni šele, ko se uspešno identificirajo s praksami, z vrednotnim sistemom in s podobo *alpske kulture slovenstva*. Rasni ali nacionalistični diskurz na ta način ni nikoli presežen, temveč je vedno tam, zato priseljeni Zahovič ne uteleša nacionalne emancipacije, temveč je le agent nacionalne premestitve. (Šaver 2004: 43) Slogan, ki v zadnjih letih obvladuje vsakršno združevanje in povezovanje Slovencev na kateremkoli področju, predvsem pa na športnem, je *Kdor ne skače, ni Sloven'c*. Slogan izhaja iz zimskih športov, vendar je ta okvir kmalu presegel in se prenesel na vse ostale športe, kmalu pa se je njegova razširjenost dotaknila že skoraj vseh področij družbenega življenja. Navdušenje, s katerim so ga Slovenci sprejeli, bi lahko navedli kot še en primer nenehne želje po potrjevanju in krepitvi slovenske nacionalne identitete. Pri nogometu pa bi ga lahko obravnavali tudi kot priznanje spoštovanja do vseh *uvoženih nogometašev*, ki so se uspešno identificirali s slovensko podobo alpske kulture. Kritični pristop v analizi športa razkriva, da v sodobni družbi institucija športa ne predstavlja homogene in enovite celote, temveč kompleksno družbeno polje z vrsto označevalcev – od nacionalnih, razrednih, rasnih, spolnih in podobno. Takšni označevalci pa so pogosto instrumentalno sredstvo, s pomočjo katerega dominantne družbene skupine ohranjajo in kumulirajo svojo moč z namenom oblikovanja družbenih interakcij, ki odslkavajo njihove lastne interese. (Šaver 2004: 44)

Spremljevalec sprememb in radikalnega preloma z bivšo državo in režimom je tudi nova simbolizacija. Simbolizacija, ki naj bi odražala in oblikovala novo slovensko identiteto in poudarjala njene vire legitimnosti. Najprej naj bi morala nova država dobiti cel repertoar novih nacionalnih simbolov, od zastave in grba do nove himne in denarja. Kot že omenjeno, novi slovenski grb vključuje Triglav in Jadransko morje, ki geografsko umeščata Slovenijo, hkrati pa naj bi bil Triglav eden najbolj prepoznavnih simbolov slovenstva in naj bi predstavljal *sveto goro slovenskega naroda*. Pri izbiri nacionalne himne in podobe denarja pa

je izbor narekoval slovenski občutek kulturne pomembnosti. *Zdravljica*, ki je bila izbrana kot nacionalna himna, je prišla izpod peresa enega najbolj priznanih slovenskih kulturnikov, ki naj bi pomembno prispeval k ohranitvi slovenskega jezika, Franceta Prešerna. Prav tako so podobe na novem denarju tolarju podobe znanih slovenskih kulturnih, umetniških in znanstvenih ustvarjalcev in ne pomembnih političnih osebnosti iz slovenske zgodovine. Pri izbiri simbolov se nenehno poudarjata pomembnost in teža, ki ju slovenstvo daje svoji kulturi in njenim predstavnikom. Tako so na slovenskih bankovcih upodobljeni Primož Trubar, Janez Vajkard Valvazor, Jurij Vega, Rihard Jakopič, Jože Plečnik, France Prešeren, Ivana Kobilica in Ivan Cankar.

Matično ozemlje je predstavljeno tudi kot središče, križišče oziroma stičišče med različnimi narodi, kulturami, verami. Matična skupnost pa predstavlja most med njimi. (Velikonja 2003: 11) Ena najpomembnejših karakteristik Slovenije, zaradi katere naj bi imela tako pomembno vlogo v Evropi, je njena prehodna oziroma stična lega med *nemirnim Balkanom* in *mirno Srednjo Evropo*. Slovenija naj bi bila *zadnji branik civilizirane Evrope* pred *barbarskim Balkanom*, prav tako pa naj bi bila edina, ki lahko razume in razloži ostali Evropi iracionalen balkanski jezik.

4.4. MITI O JUNAKIH, REŠITELJIH IN VODITELJIH

V sodobnih političnih mitologijah pomembno vlogo igrajo tudi podobe voditeljev in junakov. Te še vedno sledijo logiki arhaičnih mitov, vendar z nekaterimi spremembami. Arhaični voditelji naj bi bili *genialni, nadčloveški*, obkroženi z *avreolo božanskosti, nedotakljivosti* in *izbranosti*, sodobni voditelji pa naj bi bili bolj *človeški, ljudski*, bolj *prizemljeni* in *preprostega rodu*. (Velikonja 2003: 11) Pri prehodu v novo državo in ureditev ter prekinitvi z bivšim režimom se prav tako spremeni podoba voditelja. Medtem ko naj bi šlo prejšnjim voditeljem le za oblast, ne pa za blagostanje cele družbe, naj bi bili novi voditelji nekaj povsem drugega. Voditelji pogosto postanejo tudi ljudje z disidentsko preteklostjo ali s kulturniškim ugledom. Lahko pa delujejo tudi kot odrešeniki, predvsem takrat, ko gre za voditelje iz prejšnjih časov, izgnane kralje ali potomce dinastij. (Velikonja 2000: 74)

V sodobni slovenski politični mitologiji se izpostavljajo tri voditeljske figure, ki obvladujejo slovenski prostor že dve desetletji. To so Milan Kučan, Janez Drnovšek in Janez Janša. Milan Kučan je politik, ki je pomembno zaznamoval dogajanje v Sloveniji v času demokratizacije in osamosvajanja. Njegov vpliv se je izražal tudi v trditvi o koncu *Kučanovega obdobja*, ki je

bila ena pogostejše slišanih posplošitev ob zadnjih predsedniških volitvah leta 2002. (Repe 2003: 295) Čeprav se slovensko zgodovinopisje bolj drži ustaljenega poimenovanja po vidnih političnih prelomnicah (osamosvojitve, razpad Jugoslavije, prehod v večstrankarstvo...), pa personalizacija tega obdobja kaže na pomembno vlogo, ki se Kučanu pripisuje v slovenski mitologiji. Nasprotniki so mu očitali, da je *prebarvan komunist*, da je glavna oseba t.i. *kontinuitete* in vodja *Kučanovega klana*, kateremu naj bi pripadali najvplivnejši ljudje v državi. S pomočjo tega klana pa naj bi Kučan iz ozadja obvladoval celotno Slovenijo. Očitki na račun preteklosti so se pojavljali tudi zaradi njegovega zagovarjanja narodnoosvobodilnega boja, čeprav naj bi si sam prizadeval za spravo in je to potrdil z udeležbo na simbolni spravi slovesnosti julija 1990 v Kočevskem rogu. (Repe 2003: 312–314) Kljub aktivni komunistični preteklosti in vidni vlogi v bivši Jugoslaviji pa mu je v *novem* slovenskem prostoru na predsedniških volitvah uspelo zmagati še dvakrat. Po besedah Bogomirja Kovača je »Kučan mitološka figura slovenskega političnega prostora«. ¹⁰ Kučan naj bi predstavljal klasičen primer *poštenega ljudskega voditelja*, ki se je s svojimi nastopi in dejanji priljubil slovenskemu narodu. V slovenski mitologiji se mu pripisuje tipične lastnosti, ki so značilne za sodobne voditelje. Bil naj bi *človeški, ljudski, prizemljen in preprostega rodu*. Kučan naj bi bil *pošten voditelj*, katerega glavna skrb naj bi bila blagostanje in dobrobit slovenskega naroda. Javnomenjske ankete so kazale, da je bil Kučan eden najbolj priljubljenih voditeljev svojega časa. Podobo *ljudskega voditelja* v mitologiji pa so krepili še njegovi odmevni, medijsko dobro pokriti vsakoletni pohodi na Triglav.

Podobno kot v Kučanovem primeru javnost mnogokrat post osamosvojitveno dobo označuje tudi kot *Drnovškovo obdobje*, v navezavi na proces družbene tranzicije. (Repe 2003: 296) Podobno kot Milan Kučan je bil tudi Janez Drnovšek vseskozi deležen zvestobe slovenskega naroda, saj so mu ljudje dvakrat izkazali podporo kot mandatarju, potem pa še kot predsedniku države. Za razliko od Kučana, ki je v politični mitologiji prikazan predvsem kot *pošten ljudski voditelj*, pa se Drnovška prikazuje bolj kot *razumnega in pragmatičnega voditelja z izrazitimi pogajalskimi sposobnostmi*. Drnovšek je v sodobni mitologiji predstavljen kot voditelj, ki je *svoj narod popeljal v samostojno državo*, prav tako pa naj bi ga *popeljal še v obljubljeno lepo prihodnost*. Drnovšek naj bi bil zaslužen za slovensko uspešno tranzicijo, vstopa v EU in NATO pa naj bi bila prav tako njegovi zaslugi. Zato se v mitologiji Drnovška označuje tudi kot *razsvetljevalca in očeta naroda*.

---

¹⁰ Prešeren, Mladina, 27.11.2000

Ob prevzemu predsedniške funkcije je Drnovšek nasledil enako popularnost, kot jo je imel pred njim Kučan. To nakazuje, da naj tu ne bi šlo več za realnega posameznika, temveč, kot trdi Nežmah, v slovenskem prostoru ljudstvo pač spontano vzljubi voditelje, ki so dovolj dolgo na oblasti. Danes naj bi namreč voditelj ne posebljal samo oblasti, temveč vsakogar izmed državljanov. Oblast naj bi tako potekala po načelu: *Slovenija, to sem jaz – voditelj!* Iz te perspektive se predsednika ne dojema več kot politika, temveč kot *očeta naroda, kot junaka*, ki dosega to, da se preko njega Slovenija srečuje s svetovnimi voditelji. »Ko torej seže v roko ameriškemu predsedniku, toplota srečanja spreleti tudi slehernika; ko spregovori s papežem, ob srečanju z božjim namestnikom na zemlji zatrepeta srce tudi v prsih navadnega smrtnika; ko se zazre v oči angleški kraljici, se z njim počuti pripuščen do noblese tudi navadni državljan.«¹¹ Po Žerdinovem mnenju volilno telo v devetdesetih letih ne nagraduje več karizmatičnih voditeljev, ampak naj bi bilo bolj naklonjeno *zadržanim politikom, ki javnost lahko prepričajo, da obvladajo tehniko upravljanja z državo*. Za Drnovška meni, da ni herojski tip politika, temveč si na vsak način prizadeva obdržati sloves sredinskega politika, kar opredeljuje z dejstvom, da se ideološkim temam izogiba kot hudič križa.¹² Po Nežmahu pa naj bi princip ljubezni do državnih poglavarjev vključeval tudi vzporedni mehanizem odpuščanja, ki preprečuje, da bi bila ljubezen res ogrožena.¹³ Odtod tudi ironični naziv *ljubljeni vodja*. Primera odpuščanja *ljubljenemu vodji* in kratkega spomina ljudstva sta se pokazala ob spornem nakupu vladnega letala in neodgovornem trošenju denarja davkoplačevalcev, ki pa je bilo po nekaj mesecih ostrih reakcij javnosti pozabljeno.

V slovenski politični mitologiji Drnovšek deluje kot nezmotljiv in razsoden ter hkrati nepogrešljiv politik, ki vedno išče kompromise za zadovoljitev vseh vpletenih strani. Uveljavil naj bi se kot človek sredine, kot posrednik med političnima poloma, kot predstavnik vseh Slovencev in njihov *razsvetljevalec*, kot *Mojzes, ki edini lahko pripelje Slovenijo v Evropsko unijo*.¹⁴ Za vsakršno kritično interpretacijo njegovih besed in dejanj naj bi bili krivi mediji in opozicija, ki vidijo napačno Slovenijo. Drnovškovo vlogo v sodobni slovenski mitologiji bi lahko ponazorili z besedami Boštjana Tadel, ko pravi: »Janez Drnovšek danes še bolj kot prej daje vtis razsvetljenega vladarja, ki ne razmišlja o dnevni politiki, temveč o dolgoročnih procesih na mednarodni ravni.«¹⁵ Oziroma z ironičnimi

---

¹¹ Nežmah, Mladina, 30.9.2002

¹² Žerdin, Mladina, 13.11.2000

¹³ Nežmah, Mladina, 30.9.2002

¹⁴ Nežmah, Mladina, 15.7.2002

¹⁵ Tadel, Polet, 28.8.2003

Nežmahovimi besedami *povsod sijoči kralj Drnovšek* se najbolj kisko drži med svojimi, medtem ko zažari šele pod žarometi mednarodne javnosti.¹⁶ Bistvo Drnovškove vladavine naj bi bila neomajna vera ljudstva v njegovo modrost, kar malce spominja na like nezmotljivih voditeljev, ki z božjo pomočjo vodijo ljudstva. »Kar napravi Drnovšek, je za Slovence zlato: ko izda zaveznike pri sestavi vlade, je politični modrec; ko počiva, je genij, ki čaka na come back. Državljeni pa verjamejo, da deluje v dobro domovine, tudi ko kaj zamoči.«¹⁷

V sodobni slovenski mitologiji je Drnovšek predstavljen kot *nezmotljiv* in *razumen* politik s pridihom misterioznosti. Drnovšek naj bi bil človek, ki Slovence najbolj pozna, in edini, ki naj bi vedel, kaj je dobro za njih. Poosebljal naj bi njihove želje in upanje, predvsem na podlagi svoje ideološke neobremenjenosti, usmerjenosti k velikim mednarodnim temam in resnim ekonomskim vprašanjem. Njegova največja vrlina pa naj bi bila njegova nepopustljivost, ko gre za slovenski interes. Le on naj bi podrobno poznal ozadje raznih političnih dogodkov, na podlagi katerih naj bi potem sprejel določene odločitve, kompromise in sporazume. Ob kritiziranju njegovih besed in odločitev s strani javnosti pa so njegove obrazložitve polne *strokovnih puhlic*, zavutih v *mitološko meglo*, in podkrepljene z očitajočimi pogledi ter pokroviteljskimi nasmeški. Drnovšek združuje redko kombinacijo introvertiranosti in ambicioznosti, kar ustreza visokim stopnjam introvertiranosti pri Slovencih. Ker je njegov način vladanja v teh značilnostih podoben vedenju Slovencev, mu ni treba narediti veliko, da se obdrži na vrhu. V skladu s tem je njegova izvolitev za predsednika države decembra 2002 potekala po principu samoizpolnjujoče se prerokbe. Drnovšek svoje politične poglede oblikuje v skladu s pričakovanjem večine Slovencev, kar kaže na poznavanje volilnega vedenja in prvin mitološkega diskurza. (Kopač 2004: 60)

Kot eno izrazitejših voditeljskih figur v slovenski politični mitologiji pa se izpostavlja tudi Janeza Janša. Janez Janša kot mitološka figura v slovenskem prostoru nastopa še iz časov bivše Jugoslavije. Aretacija Janše, Borštnerja, Tasića in Zavrla v letu 1988, sodni proces proti četverici in vloga vojske v tem procesu naj bi pomenili neposreden *napad na slovensko suverenost, ponižanje in kazen* za iskanje lastne identitete in avtonomije, svobode in demokracije. Vojaški sodni proces naj bi s svojo ekshibicijo brezumne represije opravil *simbolno posilstvo slovenskega naroda*. In po sedemdesetih letih naj bi si slovenska domišljija *znova upala videti svoj narod na razpelu*. (Puhar 1992: 143) *Kranjski Janez Janša*

---

¹⁶ Nežmah, Mladina, 25.11.2002

¹⁷ Nežmah, Mladina, 5.6.2000

naj bi postal *slovenski odrešenik*, ki se v imenu najvišjih vrednot žrtvuje za druge. Tako avgusta 1988 Mladina v svoji karikaturi upodablja Janšo na križu, ki ponazarja klasično podobo človeka/boga, z JLA v vlogi Poncija Pilata in eksekutorja. (Puhar 1992: 142) Po prvih slovenskih večstrankarskih volitvah leta 1990 je Janez Janša, simbolna figura slovenske pomladi, postal novi slovenski obrambni minister, ki naj bi s svojo zgodovino za jugoslovansko armado pomenil posebljen izziv. Armada naj bi ga sprejela z *udarcom pod pasom*, ko je začela pleniti orožje teritorialne obrambe. Nova slovenska vlada in njen mladi obrambni minister naj bi se tako že na samem začetku prenovljenega življenja znašla *ponižana in napol kastrirana*. (Puhar 1992: 153) Janša naj bi postal *general brez vojske*.

»Med junijem 1988 in junijem 1991 je Janez Janša v fantazijskem svetu Slovencev doživel eno najbolj osupljivih metamorfoz, kar jih pozna slovenska zgodovina. Iz nekdanjega junaka, ki je personificiral *kranjskega Janeza* na križu in v katerem je ljudstvo prepoznalo tisti biser, v katerega so se skristalizirale njegove solze – z upanjem, da bo nekega dne čudežno vstal od mrtvih in prevzel nase vse grehe tega ljudstva? – se je od pomladi 1990 dalje prelevil v *morilca in davitelja labodov, gangsterja, babo, otročaja, ..., fašista, zarotnika, avtokrata, spolnega bolnika, manijaka, kreaturo, požiralca tekočega dreka...*vse hkrati, natančneje, vse v obdobju enega leta. Dvomim, ali je v stoletni slovenski zgodbi mogoče najti fantazijsko figuro (in stvarno osebnost), iz katere bi se bolj neusmiljeno norčevali. Zaradi njega samega ali zato, ker so *kranjski Janezi* v njem prepoznavali svojo podobo?« (Puhar 1992: 156)

Po desetdnevni osamosvojitveni vojni za Slovenijo pa naj bi Janša spet izstopil kot junak slovenske pomladi in osamosvojitve, ki je odprl pot novi slovenski državi. Njegova vloga obrambnega ministra v novi državi pa se je dokaj hitro zaključila, saj naj bi ga, po mnenju Slovenske demokratske stranke, kot neizprosne kritika privilegijev komunistične nomenklature vladajoča oblast kmalu skušala diskreditirati. Od maja 1993, ko je bil Janez Janša izvoljen za predsednika takrat še Socialdemokratske stranke, naj bi predstavljal jedro slovenske opozicije. Socialdemokratska stranka naj bi edina držala močno radikalno in kritično držo do vladajoče strukture, ki naj bi bila le nadaljevanje bivše komunistične oblasti. Janša, ki naj bi posebljal svojo stranko in na splošno slovensko opozicijo, je ostro napadal delovanje vladajoče strukture predvsem na področju ideoloških tematik, kot je primer *izbrisanih*. Prav tako pa je ostro napadal tudi slovenske medije, ki naj bi po njegovem le širili komunistično ideologijo vladajoče strukture. »Mladino je leta 1989 privatizirala komunistična nomenklatura, ki nekoč vplivno in verodostojno glasilo še danes izrablja predvsem za

udbovske prijeme pri diskreditaciji posameznikov.«¹⁸ V slovenski politični mitologiji naj bi bil Janez Janša še *edini živeči narodni heroj, borec za podalpsko demokratizacijo*, katerega moto je *Za slovensko prihodnost in proti ideološkim delitvam*, kot je bil naslov njegovega govora na festivalu SDS leta 2000.¹⁹ V tem volilnem letu naj bi vladajočo oblast pestile mnoge težave, ki pa naj bi jih nezadovoljivo reševala. To naj bi bil povod za nezaupnico vladi in polletno oblast pomladanske vlade, ki pa naj bi po mnenju Janeza Janše prikazala superiorno učinkovitost, saj naj bi v pol leta na nekaterih področjih naredila več kot njena predhodnica v treh letih.

Janez Janša naj bi bil *iskren človek*, obkrožen s samimi *iskrenimi ljudmi*, ki naj bi dokončno iztrgali žezlo iz šap komsomolskega podmladka in Slovence z Balkana dokončno pripeljali med sebi dostojne.²⁰ Po težko pričakovani zmagi SDS na volitvah in *pomladnemu prevzemu* oblasti v državi pa naj bi *radikalni, lustracijski Janša* izginil in z njim njegova *trda* ideologija. Točke, s katerimi naj bi v opozicijskih časih pridobival glasove, so postale postranskega pomena, tako problem izbrisanih, verouk v šolah, interpretacija zgodovinskega pomena NOB in gradnja muslimanskega verskega centra. *Novi Janša* naj bi bil *drugačen*, nekoliko *mehkejši*. Sedaj naj bi se izpostavljale predvsem socialne tematike in pa nacionalna zavednost. *Drnovškovo in LDS-ovsko aroganco* naj bi zamenjala Janševo *širokosrčno in strpno politično delovanje*. *Novi slovenski mandatar* naj bi bil *super in mega, moder in umirjen, spraven in pravičen*, predvsem pa naj bi *držal svojo besedo*. Tranzicija naj bi bila končana, napočili naj bi *novi, zlati časi* in z njimi *novi Janša*.²¹ *Novi časi* naj bi prinesli *visoko gospodarsko rast, boljšo kakovost bivanja, blaginjo, trajnostni razvoj in medgeneracijsko solidarnost*. *Novi Janša* pa naj bi bil tudi zdaj z vseh strani ogrožen s svojimi nasprotniki. Kdor nasprotuje vladi, pa naj bi hkrati nasprotoval celemu narodu. V slovenski mitologiji naj bi bili to lahko le komunisti, nesposobneži, ostanki prejšnjega režima, sovražniki slovenske substance... Vsekakor ljudje, katerih mnenje bi bilo najbolje preslišati, saj naj bi njihovo delovanje oviralo *veliko popotovanje naroda v zlato dobo*, kar naj bi se preprosto ne smelo tolerirati. Zato naj bi vladajoča oblast že opozarjala medije, naj se bojijo novih razmer in novih kvalitet ter naj se obnašajo bolj odgovorno do svoje domovine.²²

---

¹⁸ Ozmec, Mladina, 28. avgust 2000

¹⁹ Aleksič, Mladina, 11. september 2000

²⁰ Aleksič, Mladina, 11. september 2000

²¹ Sever, Mladina, 15. november 2004

²² Sever, Mladina, 23. maj 2005

Strategija Janševе vladavine, ki naj bi izražala *sproščenost v političnem prostoru in odprtost do medijev*, naj bi bila izražena tudi v novem zakonu o nacionalni radioteleviziji. Odprtost do medijev pa očitno v Janševem primeru vključuje le medije, ki pišejo njemu po godu. Na to kaže elektronsko sporočilo, ki ga je vladni predstavnik za tisk poslal ministrstvu, v državni zbor in vse do Bruslja z navodili o nekomuniciranju s tednikom Mladina. Zaradi tega je dotični predstavnik za tisk tudi odstopil. »Vse skupaj spominja na nek drug čas in neke druge ljudi, na nek drug politični sistem, v katerem so bila glede istega medija dana prav taka navodila. In več ko je bilo takšnih navodil, in več ko je bilo poskusov omejevanja tega medija – in najhujših grobosti poskusov omejevanja tega tednika je bil deležen prav predsednik vlade kot sodelavec Mladine, višja je bila naklada tega medija.«²³ Janšev odgovor na situacijo niti ne komentira samega dejanja, temveč skuša diskreditirati tednik Mladino, in tako kaže na njegov odnos do medijev, ki pa je vse prej kot sproščen in odprt. »Za medije je neprimerno, da štejejo bombe, ki eksplodirajo v Iraku. Javna televizija je državna televizija. Na zoprna vprašanja novinarjev je bolje ne odgovarjati.«²⁴ Kljub naraščajočemu ksenofobičnemu in šovinističnemu diskurzu v slovenski družbi in v samem osrčju slovenske demokracije, parlamentu, in ki ga novi mandatar vztrajno ignorira, pa naj bi imel Janša še vedno večinsko podporo med slovenskim prebivalstvom. Vzroke za to lahko iščemo v tem, da podobno kot pri Drnovšku slovenski narod enostavno vzljubi ljudi, ki predstavljajo figuro tako maloštevilnih voditeljev, v Janševem primeru celo *narodnih junakov*.

V tranzitnem obdobju pa je za politične mitologije značilno tudi navezovanje sedanjih voditeljev na bivše velike voditelje, kar imenujemo kult postsocialističnih voditeljev. Tega v Sloveniji ni bilo opaziti, kot pri nekaterih naših sosedih, na primer na Hrvaškem, kjer so podobo Franja Tuđmana povezovali s Titovo.

4.5 MITI O ŽRTVAH IN MUČENIKIH

V času prehoda se pogosto razvije diskurz viktimizacije. Prepoznavanje sebe kot žrtve je eden sestavnih delov mitologije prehoda. Viktimizacija je najtrdnejša zveza skupine z nadčasovno, mitsko sveto sfero. Skupnost naj bi se na ta način povezala s svojimi predniki in si z žrtvovanjem pridobila mitsko legitimnost in zaščito. Po nedolžnem naj bi trpeli tako, kot so njihovi predniki za njihovo boljše življenje, sami pa naj bi zdaj trpeli za boljši jutri svojih otrok. Pri tem določeni žrtvovani posamezniki postanejo mitski in zaživijo večno. V mitsko

---

²³ Trampuš, Mladina, 6. junij 2005

²⁴ Trampuš, Mladina, 13. junij 2005

zgodovino neke skupnosti se zapišejo kot mučeniki, ki so se žrtvovali za svojo skupnost. Zgodbe o žrtvovanju skupnosti in posameznikov se prenašajo kot svete zgodbe ali legende in zavzamejo pomembno mesto v mitologiji skupnosti, ki potem služi kot napotek oziroma zgled za nadaljnje generacije. (Velikonja 2003: 11)

V socialistični Jugoslaviji je mitološko področje žrtvovanja obvladoval mit o umrlih partizanih med drugo svetovno vojno, ki naj bi se borili za svobodo. Mit je podpirala cela produkcija močne simbolike in retorike. Pesmi, ki opevajo boj partizanov za svobodo, je nešteto, njihova popularnost pa je izjemna še danes; v jugoslovanski filmski produkciji je bila partizanska tematika ena najbolj priljubljenih. Vsem je skupno poudarjanje trpljenja in spominjanje nanj; preživelima naj bi ga zato, da zdaj lahko živijo v miru in svobodi. S prehodom v novo državo pa se je ta mit kmalu začel rušiti. Najprej so na dan prišle vse temne strani tako opevane zmagovite socialistične revolucije oziroma državljanske vojne, ki je potekala hkrati z bojem proti okupatorju. Po drugi strani pa mit o trpljenju partizanov, ki so se žrtvovali za svobodno življenje v Jugoslaviji, za *novi* Slovenijo ni več igral središčne vloge. Vselej je sedanost tista, ki narekuje izbiro. Slovenska mitologija je dobila nove *žrtve*, ki so se borile za slovenski narod na tak ali drugačen način. V slovenski mitologiji je že sam slovenski narod prikazan kot *žrtev*, ki naj bi ga v habsburškem in jugoslovanskem obdobju vsi le izkoriščali in poniževali in šele z osvobodilno vojno in osamosvojitvijo leta 1991 naj bi ta zatirani narod končno svobodno zadihal. *Žrtve* postanejo tudi vsi zamolčani v mitologiji prejšnjega sistema: borci za severno mejo z Rudolfom Maistrom na čelu, organizacija TIGR in borci za priključitev Primorske Sloveniji (bazoviške žrtve), protipartizanska oziroma protikomunistična stran med drugo svetovno vojno in po njej ter nasprotniki vladajoče oblasti v času komunističnega režima. Hkrati pa *žrtve* postanejo vsi tisti, ki so padli v času osamosvojitve. *Borci za slovensko osamosvojitve* postanejo najpomembnejše *žrtve za svobodno Slovenijo*.

Globalji dejanji, ki danes odrejata predstave v slovenski sodobnosti, sta komunistična revolucija med drugo svetovno vojno in povojni poboji v letih 1945 in 1946. Novo vrednotenje tega mučnega obdobja v slovenski zgodovini je preseglo okvire iskanja pokopane plati resnice o doslej zamolčanem in upravičenega obsojanja krivcev ter dostojnega izkazovanja spomina in posmrtnih časti pobitim. (Velikonja 1996: 184) Prvo dejanje, ki naj bi prineslo spravo in pomiritev med razcepljen slovenski narod ter počastitev umrlih, je bila pravna slovesnost v Kočevskem rogu 8. julija 1990. Slavnostni govornik je bil tedanji

predsednik države Milan Kučan. Spravna slovesnost naj bi imela vlogo *enkratnega dejanja* pomiritve s preteklostjo, ki naj bi bila nujno potrebna za *lepo prihodnost* slovenskega naroda. Spravo naj bi zmožel le zgodovinsko dozorel narod, ki je sposoben preseči stare delitve in preprečiti, da bi na njihovih pogoriščih vzniknile nove. Sprava z vsemi mrtvimi žrtvami vojne naj bi bila preizkušnja narodove zrelosti, samozavesti in samospoštovanja. Hkrati pa naj bi predstavljala zgodovinsko nujnost in kulturno ter civilizacijsko dolžnost slovenskega naroda. Dejanje sprave naj bi bilo iskreno porojeno iz spoštovanja do umrlih, padlih in pobitih in s tem naj bi se zaprla knjiga vseh vojnih in povojnih slovenskih ran. Mrtve naj bi pokopali za seboj in jih prepustili spominu ter sodbi zgodovine. Usodnost vojnega dogajanja med drugo svetovno vojno naj bi Slovenci doživljali na še posebno tragičen način. Slovenski narod naj bi bil *pribit na križ, zaznamovan* in na dobri poti *izbrisanosti* iz zgodovine. Vojna naj bi botrovala mnogim razlogom in različnim potem, ki naj bi neredko sinove iste matere pripeljali do groba.²⁵

Vendar pa zgodovino piše mit. Tako je slovenska knjiga vojnih in povojnih ran vse prej kot zaprta, mrtvi pa še zdaleč ne pozabljeni in pokopani. 15 let po spravni slovesnosti v Kočevskem rogu ideološke delitve še vedno delijo slovenski narod in le prilivajo ognja na stare rane ter podpihujejo razcepljenosti. Brezno v Kočevskem rogu in Teharje, zaenkrat edina simbola množičnih grobišč, kjer naj bi umirale žrtve in bile *posvečene z molitvijo in mučeniško krvjo*, naj bi jasno govorila o tragični zgodovinski resnici, s katero pa naj bi se mnogi še vedno ne sprijaznili in naj bi zato izumljali zgodbe o *več resnicah*. Treba pa naj bi bilo sprejeti *resnično zgodovino* in zamolčanim žrtvam vrniti imena ter jih priznati pred svetom.²⁶ Ta bridka izkušnja pridobiva v sedanjosti nove pomene. Pogosto je uporabljena za politične cilje določenih strank, gibanj ali posameznikov. (Velikonja 1996: 184) V Sloveniji naj bi se o temni preteklosti narodove zgodovine še vedno molčalo, predvsem pa o vlogi pokojnih in še živečih voditeljev, ki naj bi to temno preteklost krojili. Bivša vladajoča slovenska elita naj bi svojo vladavino še vedno utemeljevala na izročilu boljševiske revolucije in njej podrejene NOB in tako naj bi s svojo kontrolo medijev državljanom in svetovni javnosti še vedno vsiljevala svojo resnico o preteklih in sedanjih dogodkih v Sloveniji.²⁷ S prihodom nove politične elite na oblast pa naj bi se *zgodovinska resnica* dokončno razkrila in

---

²⁵ Govor Milana Kučana na spravni slovesnosti v Kočevskem rogu 8. julija 1990. Dostopno na http://www2.gov.si/up-rs/uprs_slo.nsf (5. avgust 2005)

²⁶ Janko Maček: Spominska slovesnost v Teharjah. Dostopno na <http://www.zaveza.org> (5. avgust 2005)

²⁷ Karel Kozic: Zamolčana preteklost (11. julij 2002). Dostopno na <http://www.geocities.com/ausslokon/komentar.htm> (12. avgust 2005)

dobila svoje mesto v narodovi zgodovini ter s tem združila ideološko razcepljeni narod. Nova elita naj bi prekinila kontinuiteto komunističnega režima v Sloveniji in s tem končno simbolno potegnila očiščevalni rez pod bivšo Jugoslavijo in njenimi grehi. Vendar pa tudi tokrat *resnica* še ni ugledala luči sveta, saj se prerekanja o *zgodovinski resnici*, tako imenovane želje po revidiranju zgodovine in rehabilitaciji kolaboracionistov mečejo sem ter tja po slovenskem političnem prostoru in le še podaljšujejo dolgotrajen postopek celjenja ran naroda. Ideološka razcepljenost naj bi spet postala le bojišče pridobivanja volilnih glasov in podpore že tako emocionalno razrvanega slovenskega naroda. Tako je tudi poskus vladajoče elite, ki naj bi z iskanjem krivcev za zgodovinsko tragedijo in ovadbo zoper Mitja Ribičiča skušala razrešiti to slovensko travmo, dodatno razburkal že tako razcepljeno družbo, hkrati pa zvođenel ob pomanjkanju politične volje za dokončno razrešitev. »Toda značilnost zadnjih slovenskih let je prav to vrtenje v krogu zločincev brez zločina. Zločini so se neizpodbitno dogodili, načrtovalo jih je partijsko vodstvo, toda nimamo dokazov, da bi točno vedeli, kdo in koliko je bil vpleten. Res? – Ali ne bi bil čas za odločen simbolni rez, za sprejetje zakona, ki bi zaradi zločinske narave povojne revolucije prepovedal imenovati ulice, trge, trgovine in ploščadi z imeni Tita, Kardelja in Kidriča? Ki bi na javnih mestih – izvzemši muzeje – prepovedal poveličevanje teh ljudi s kipi, slikami, spomeniki in skulpturami? Poteza, ki bi navsezadnje odvezala partizanstvo kot tako sokrivde za množične poboje. Upor proti okupatorju je zgodovinsko dejanje, medtem ko je bila krvava revolucija prvih let komunističnega režima civilizacijsko nedopustni teror.«²⁸ Nežmahovo idejo bi lahko povzeli kot eno od možnosti ureditve slovenske ideološke razcepljenosti, vendar pa, ali ne bi prepoved simbolov bivše Jugoslavije delovala le še kot en način pozabe *temne* slovenske zgodovine?

Diskurz viktimizacije, ki je tako značilen za mitologije prehoda, se pogosto prevede tudi v opravičevanje aktivnosti in dejanj neke skupnosti. (Velikonja 2003: 73) V mitologiji prehoda se nasilje kaže kot nujno, saj naj bi se z njim skupnost očistila zmot prejšnjega režima in bi tako lahko dokončno prekinila z njim ter za sabo porušila vse mostove, ki bi jo kakorkoli vezali na preteklost. (Velikonja 1996: 70) Tako naj bi bila *osvoboditeljska vojna* za slovensko osamosvojitve nujna, *z njenimi žrtvami* pa naj bi si *zaslužili* svojo *ново* svobodo in samostojnost oziroma naj bi *njene žrtve* delovale *očiščevalno* za slovenski narod. Prav tako naj bi v slovenski mitologiji očiščevalno delovala ovadba zoper Mitjo Ribičiča za zločine

---

²⁸ Nežmah, Mladina, 6. junij 2005

proti nasprotnikom komunizma, storjene po drugi svetovni vojni. *Njegovo žrtvovanje*, ki naj bi bilo izvedeno s strani vodilne politične elite in s katerim naj bi prevzel odgovornost za poveljne poboje, naj bi delovalo *očiščevalno* za slovensko družbo, njeno temno preteklost in za njene grehe, kajti le tako bi lahko nadaljevali pot v svetlo prihodnost. Prav tako naj bi šlo za očiščevanje pri obračunavanju s sovražniki, političnimi ali narodnimi. Najlažje naj bi se nasprotnika uničilo z njegovim zavračanjem in minimaliziranjem ter dehumanizacijo (Velikonja 2003: 11), hkrati pa naj bi se poudarjala divinizacija novega – *nova dežela je najboljša, najlepša in najmočnejša*. Tako naj bi v slovenski mitologiji Slovenija postala *najlepši košček sveta, oaza*, kjer se lahko *vrnete nazaj k naravi* («Nazaj k naravi na sončni strani Alp!») in *naužijete sonca, zdravja in miru v lepi, čisti in zdravi deželi*, kar naj bi se kazalo v njeni *domačnosti in ruralnem gostoljubju*. (Kučan 1998: 213)

4.6 MITI O SOVRAŽNIKI, IZDAJALCIH IN ZAROTAH

Z miti o sovražnikih in zarotah skuša vladajoča struktura združiti skupnost proti *tistim zunaj*. (Velikonja 2003: 11) Z miti o zarotah skušajo opravičiti in razložiti vse dogajanje v družbi in obstoječo situacijo – za slabo stanje v državi naj bi bili krivi zunanji in notranji sovražniki. Obstajale naj bi skupine, ki naj bi družbi skušale preprečiti njen uspešen prehod v novo stanje, jo skušale v prehodu zavirati ali celo uničiti. Z miti o zarotah vladajoča struktura družbo ves čas drži v neki napetosti in ji vsiljuje občutek stalne ogroženosti in izpostavljenosti nevarnostim z vseh strani. »*Idealni sovražnik ali zarotnik je torej absolutna razlika idealiziranega pripadnika matične skupine: nima nikakršne kulture, zgodovine, vere, morale, je kužen, neumen, zloben in nečloveški.*« (Velikonja 2003: 11) Hkrati pa s pomočjo teh mitov o zarotah oziroma z njihovim nedvomnim obstojem skuša razložiti in opravičiti stanje in dogajanje v družbi. Politične napake, razne krize in podobno so v takšnih mitih predstavljene kot posledice delovanja raznih zarotniških skupin, s čimer se vladajoča elita izogne neprijetnostim ter obdrži svojo legitimnost. Prav tako pa so miti o zarotah zelo pripravno sredstvo za razne čistke in obračunavanja z nasprotniki, ki naj bi bili sovražniki naroda ali sumljive osebe. (Velikonja 2003: 75–76)

Najpogosteje se pojavljajo miti o komunističnih zarotah in o zarotah tradicionalnih večnih sovražnikov, kot so židje ali muslimani. Muslimanske zarote so v današnjem času številnih terorističnih napadov zelo pogoste in popularne, ves muslimanski svet pa naj bi igral vlogo svetovnega *bav bava*. Pri mitih o zarotah je najbolj presenetljiva njihova popularizacija. Miti, ki jih skupnosti ponudi vladajoča struktura, so ponavadi dokaj dobro sprejeti. Skupnost jih

vzame kot dejstvo in se hitro zadovolji z obrazložitvijo težav in stanja v družbi na podlagi zarotniških skupin, ki naj bi jih oblegale. V Sloveniji je poleg znanega *Kučanovega klana*, ki naj bi iz ozadja obvladoval slovensko politično situacijo, pogost tudi primer mita o *udbomafijski* zaroti oziroma krajše *Udbi*. *Udbomafijo* naj bi sestavljali bivši komunisti, ki naj bi Sloveniji skušali preprečiti uspešen prehod v novo državo in nov, demokratičen red. Zato naj bi bila *Udba* glavni krivec za vse nastale težave v državi. Gospodarski neuspehi, politične igrice, korupcija, trgovanje z orožjem in nezadovoljstvo državljanov – za vse naj bi bila kriva *udbomafija*. Bistvo *udbomafije* kot največjega državnega sovražnika oziroma prepričevalna moč mita o *udbomafijski zaroti* je v njeni neotipljivosti. Ve se, kakšna naj bi bila, kaj naj bi delala in kako naj bi delala, vsem naj bi bilo vse jasno; nikoli pa naj ne bi bilo jasno, kdo konkretno naj bi sestavljal *Udbo* oziroma kdo naj bi bili njeni člani poimensko. V mitu o *udbomafijski zaroti* naj bi bila *Udba* skrita, zavita v skrivnost, njene lovke pa naj bi segale prav v sam vrh državne elite, nihče pa naj ne bi točno vedel, kje in do kam. Tako se skupnost lahko drži v večni napetosti, saj je v mitu o *udbomafijski zaroti* *Udba* predstavljena kot tako velika in razširjena, skrita in tajna, da je njena veličina preprostemu človeku skoraj nedoumljiva.

Kot že rečeno naj bi podporni steber *udbomafijske zarote* oziroma *sile kontinuitete* sestavljali bivši komunisti, ki naj bi še vedno predstavljali osrednji del tranzicijske vladajoče elite. Njihova vladavina naj bi predstavljala novo obliko *totalitarizma*, kjer naj bi soobstajali na videz dve izključujoči se stanji: mehanizem demokratične kontrole, ki je legitimiran v volji ljudstva, in oblast, ki je tako vseobvladujoča, da je posameznik, kljub formalni veljavi človekovih pravic, družbeno tako zagozden, da ne more napraviti nobenega odločilnega političnega dejanja.²⁹ Tako naj bi bila tudi opozicijska stran popolnoma nemočna oziroma brez kakšne pomembnejše, odločilne vloge v političnem odločanju, ki kroji slovensko prihodnost. Prihodnost slovenskega naroda naj bi bila ogrožena, dokler bo na čelu države obstajala politična, ideološka in kadrovska kontinuiteta, ki legitimira nekdanjo partijsko nomenklaturu v večstrankarskem sistemu.³⁰

Hkrati pa naj bi bili vsakršni opozicijski poskusi razkrinkanja *Udbe* jalovo početje, ki pa se ga vseeno poslužujejo predvsem v predvolilnih časih. Novo, svežo vladajočo elito naj bi bilo

---

²⁹ Predvolilni memorandum Nove slovenske zaveze. Dostopno na <http://www.zaveza.org> (5. avgust 2005)

³⁰ Ivan Klemenčič: Kdo se torej boji protikomunizma, če ni več komunizma?. Dostopno na <http://www.zaveza.org> (5. avgust 2005)

treba očistiti *sil kontinuitete*, ki naj bi ogrožale napredek družbe, oziroma bi jih bilo treba popolnoma odstraniti. Tako so bile v Sloveniji nekaj časa aktualne pobude za lustracije, s katerimi naj bi poskušali določene politične predstavnike odstraniti iz političnega prostora, češ da so privrženci komunističnega režima in so že v samem začetku zavirali prehod v novo državo. Pred zadnjimi državnozbornimi volitvami pa so se na spletnih straneh naenkrat pojavili sezname sodelavcev obveščevalne službe bivše države oziroma *Udbe* skupaj s seznamami nadzorovanih s strani *Udbe*. Teorij o tem, kdo je sezname *Udbe* dejansko spravil na spletno stran *Udba.net*, je bilo več. Najbolj preprosta naj bi bila povezava Dušana Lajovica, ki je tudi prevzel odgovornost za objavo, z opozicijo. Vendar je Janez Janša zanikal namige o tem, da bi gradivo za objavo Lajovic dobil od njega. Odmevna in verjetna naj bi bila tudi teorija, da je gradivo Lajovicu podtaknila sama *Udba*, ki naj bi ji s tem uspel veliki met, saj naj bi odgovornost za objavo naprtla opoziciji, obenem pa naj bi disciplinirala ljudi s seznamov *Udbe* in še enkrat dokazala, kako *dolga je njena roka*. Slišati je bilo tudi govornice, da je Lajovic sezname, glede na svoje rojalistično poreklo, dobil iz Beograda in da gre za zaroto širših razsežnosti. Še najbolj logična posledica objave arhivov *Udbe*, pa naj bi bile pokvarjene politične kariere nekaterih visokih politikov, ki naj bi računali na kariero v Natu. Spin, ki ga je povzročila objava arhivov, naj bi se tako nevarno obračal proti tistim, ki naj bi arhive objavili, in zato naj bi se celotna zgodba o *Udbinih* arhivih na internetu tudi čim hitreje pozabila.³¹

Seznami, ki so bili izrazito *črno-beli*, naj bi bili kljub mnogim zanikanjem nekaterih, ki v njih nastopajo, v javnosti sprejeti kot resnični. Kot zgodovinski vir sicer verjetno ne bi obveljali, vendar pa naj bi zadostili vsakodnevni rabi, predvsem za ustvarjanje javnega mnenja. Po Janševem mnenju naj bi bila objava koristna; poudarjal je tudi, da naj bi ljudje s seznama še vedno vladali Sloveniji, k sreči pa se je našel nekdo, ki naj bi preprečil, da bi *Udba* okužila Nato. Politično pa naj bi bil to odgovor, zakaj so se ti sezname pojavili prav v dotičnem letu. V volilnem letu naj bi bil čas rekonstrukcije vlade in opozicije in objavljeni sezname *Udbe* naj bi opoziciji in Janši njihovo delo le še olajšali. *Pomlad* naj bi se z njihovo pomočjo le malce očistila pod vodstvom *neomadeževanega* Janeza Janše. »Še mnogo pomembnejše je, da naj bi domnevno pomenila dokaz o tem, da je imela *pomlad* ves čas prav, da v Sloveniji še vedno vladajo ljudje *totalitarizma*. Tudi po upokojitvi Milana Kučana. Lustracija bo vedno potrebna. Med čakanjem nanjo pa je boljše kot nič vsaj rušenje avtoritete in legitimnosti političnih

---

³¹ <http://24ur.com>, 24. april 2003 (dostop 12. avgust 2005)

voditeljev in funkcij predsednika vlade ter predsednika državnega zbora.«³² Vendar pa tudi po zamenjavi političnih elit oziroma prevzemu oblasti *pomladnih strank* v slovenski politični mitologiji komunistične zarote niso izgubile svoje veljave oziroma naj bi jih nova oblast naprej uporabljala kot dežurnega krivca za vse slabo v slovenskem prostoru. Tisti, ki vladi na kakršenkoli način nasprotujejo naj bi bili samo *komunisti, nesposobneži, ostanki prejšnjega režima, sovražniki slovenske substance*. Njihovo delovanje pa naj bi oviralo *veliko popotovanje slovenske nacije v zlato dobo* in tega naj preprosto ne bi smeli tolerirati.³³ Zanimiv pojav v slovenski družbi pa je tudi razlikovanje med zarotniškimi skupinami oziroma skupinami, ki naj bi škodovala Sloveniji in zavirale napredek družbe. To razlikovanje namreč ne temelji na sami zaroti, temveč na tem, od kod naj bi skupine prihajale. To pomeni, če se govori o skupinah iz bivše skupne države, potem se govori o mafiji; če pa govor poteka o slovenskih skupinah, potem so to predvsem kriminalne združbe. Torej v Sloveniji naj bi obstajala srbska in črnogorska mafija, hkrati pa slovenska kriminalna združba oziroma gorenjska heroinska naveza. In glede na možno razkrinkanje *udbomafije* z objavo *Udbinih* dosjejev na internetu bi jo mogoče morali poimenovati slovenska kriminalna *Udbo združba*.

Grožnja slovenskemu narodu in njegovemu napredku pa naj bi prihajala tudi od *zunaj*. O slovenskih *drugih* kot primer oblikovanja zunanje grožnje za notranje cilje sem že govorila. Da bi se čim bolj utrdila slovenska nacionalna identiteta in da se Slovenci ne bi ogrožali med seboj, naj bi se oblikovala zunanja grožnja, na katero bi se lahko izlilo vsa negativna občutja in energijo. *Neslovenci* naj bi s svojo drugačnostjo predstavljali večno grožnjo matični skupnosti. S svojo prisotnostjo naj bi ogrožali njeno existenco in delovanje. Tako naj bi *Balkanci* za Slovence predstavljali enega največjih ogrožajočih elementov v njihovi državi oziroma *sovražnika naroda številka 1*. Prihod *uvoženih* delavcev še za časa Jugoslavije ter val beguncev po osamosvojitvi naj bi številčno tako ogrožala Slovence, da naj bi bila obstoj slovenskega naroda in ohranitev jezika v njihovi lastni državi resno ogrožena. Grožnja pa naj bi se potencirala še z odžiranjem delovnih mest dela željnim Slovencem, omalovaževanjem slovenske kulture in jezika, saj naj bi se prišleki niti ne trudili dobro naučiti se slovenskega jezika in naj ne bi spoštovali slovenske kulturne dediščine, temveč naj bi se stalno silili z nekimi svojimi matičnimi folklorami. Prav tako naj bi v Slovenijo prinesli kriminal, saj naj bi bili največji tatovi, ki jim ni mar niti za človeška življenja. *Balkanske mafije* naj bi s svojim preprodajanjem droge zastrupljale slovensko mladino in povzročale vse večjo rast kriminalne

---

³² Sever, Mladina, 28. april 2003

³³ Sever, Mladina, 23. maj 2005

dejavnosti, kar naj bi bilo lepo razvidno iz rubrik črne kronike, kjer črno na belem piše, kdo naj bi bil v večini kriv za slovenski kriminal.

4.7 MITI O VIZIJAH PRIHODNOSTI

Eden glavnih sestavnih mitov političnih mitologij v prehodu je tudi mit o vizijah prihodnosti. V mitu vladajoča struktura predvideva in napoveduje perspektive prihodnjega razvoja, kako, kam, v katero smer, kako hitro, zakaj, pod kakšnim vodstvom. Pri tem poudarja vračanje *pretekle zlate dobe* oziroma njen ponovni doseg – če bo skupnost sledila napotkom elite seveda. Vladajoča struktura se pri tem vedno sklicuje na *lepšo in boljšo prihodnost* ter *svetlejši jutrišnji dan*. Poleg optimističnih pa so značilne tudi temne, apokaliptične napovedi, ki napovedujejo propad neke družbe ali celo človeštva. (Velikonja 2003: 13)

»Približuje se uresničitev cilja, ki si ga je Slovenija sicer zastavila že ob osamosvojitvi. K temu nas je vodila želja živeti v miru, svobodi in blaginji ter v demokratični skupnosti enakopravnih partnerjev. Biti na strani EU, pomeni biti na pravi strani zgodovine. Gre za začetek nove poti in novega obdobja za slovensko državo.«³⁴ Slovenski *boljši jutri* naj bi predstavljala *Evropa*. Prehod v *Evropo* je v mitu predstavljen kot prehod iz *balkanskega kaosa v evropski kozmos*. »Slovenci smo prišli v priliko, da se vrnemo nazaj v naročje zahodne civilizacije, kjer smo vedno bili in kamor sodimo. Kljub osemdesetletni prevzgoji, da bi se prilagodili zakonitostim vzhodne civilizacije in legi naše države na meji med vzhodno in zahodno civilizacijo, je še vedno večina slovenskega naroda ostala zvesta načelom in zakonitostim zahodne civilizacije.«³⁵ *Evropa* naj bi predstavljala *mirno in civilizirano* področje, kamor naj bi Slovenci že od nekdaj spadali. *70 balkanskih let slovenske zgodovine* naj bi bil le zgodovinski spodrseljaj, ki naj bi Slovence popeljal na napačno pot, zdaj pa naj bi se vračali tja, kjer naj bi nekoč že bili, v samo *osrčje kulturnosti in demokracije, v obljubljeni deželo, v Evropo. Barbarske Balkance* naj bi pustili za seboj in odšli tja, kamor naj bi jih nosil naraven tok zgodovine. »Čedalje hujši totalitarizem, srbska hegemonija nad drugimi narodi in beg od tržnega gospodarstva ali slovenstvo, človekove pravice, demokracija, tržno gospodarstvo in socialna država, pot v integracije evropskih narodov in držav. ...Pogled in

---

³⁴ Govor Dimitrija Rupla na mariborskem »Harfističnem omizju« 21. februarja 2004. Dostopno na <http://www.gov.si/mzz/govori/04022101.html> (5. avgust 2005)

³⁵ Karel Kozic: Slovenija, Nato in EU (11. marec 2002). Dostopno na <http://www.geocities.com/ausslokon/komentar.htm> (12. avgust 2005)

premislek o preteklosti pove, kakšna je prihodnost, v katero je treba stopiti. ... Slovo od preteklosti je spričevalo zrelosti za prihodnost.«³⁶

Vrnili naj bi se v neko preteklo dobo, ko so bili še del *civiliziranega in kulturno omikanega sveta*. Vendar naj bi korak s tem svetom še vedno lahko ujeli. V sodobnem slovenskem mitu *Evropa* skupaj z vstopom v Nato predstavlja cilj slovenskih prehodnih procesov. Ko naj bi ta dva cilja dosegli, naj bi bilo *življenje boljše, življenjski standard* naj bi se *dvignil*, otroci pa naj bi imeli zagotovljeno *varno in svetlo prihodnost*. Le v *Evropi* naj bi se lahko slovenska kultura svobodno razvijala naprej in bila spoštovana v taki meri, kot naj bi ji pripadalo. »Združena Evropa je za Slovence najbolj varen skupni dom.«³⁷ Naravne lepote slovenske države in *dobrota* ter *skromnost* njenih prebivalcev naj bi bile kvalitete, vredne vsake evropske države. »Možnost članstva v EU predstavlja močno spodbudo za demokratizacijo, za ureditev notranjih razmer, za napredek v gospodarstvu in na drugih področjih, po drugi strani pa EU prinaša stabilnost in varnost.«³⁸ Ob uradnem vstopu v Evropsko unijo je na slovesnosti v Novi Gorici Borut Pahor pripomnil, da je Slovenija zdaj v *mirni in varni Evropi*. Kot člani *Evrope* naj bi se končno lahko postavili ob bok ostalim evropskim narodom. Očitno naj bi jim bili enakovredni šele takrat, ko bo na zemljevidu Evrope tudi Slovenija obarvana z malce drugačno barvo oziroma bo obdana z izrazito poudarjeno shengensko mejo ali drugače poimenovano *modro železno zaveso*. »...za združeno Evropo, za Slovenijo, za blaginjo človeštva, za mir, za našo skupno varno prihodnost in mednarodno prijateljstvo ter za prijaznejšo prihodnost za vse nas.«³⁹

Prehodni cilj oziroma vizija vladajoče elite v slovenskem mitu naj bi torej bila *blaginja in svoboda* v *Evropi*. *Iti v Evropo* naj bi bil cilj celotne skupnosti. »Zdaj je zgodovinska priložnost za to. V preteklosti smo bili Slovenci zatirani in sprti. Trošili smo energijo za notranje boje, ki so izhajali iz pomanjkanja prostora in priložnosti. Zdaj imamo pred seboj prostrani evropski prostor in veliko priložnosti. Slovenijo in Slovence čaka slavna prihodnost. Če bomo seveda znali izkoristiti priložnosti, ki nam jih ponuja nova realnost slovenskega

---

³⁶ Govor Milana Kučana na Univerzi v Uppsali, Švedska 6. oktobra 1999. Dostopno na http://www2.gov.si/up-rs/uprs_slo.nsf (5. avgust 2005)

³⁷ Govor Milana Kučana na Univerzi v Uppsali, Švedska 6. oktobra 1999. Dostopno na http://www2.gov.si/up-rs/uprs_slo.nsf (5. avgust 2005)

³⁸ Govor Dimitrija Rupla na mariborskem »Harfističnem omizju« 21. februarja 2004. Dostopno na <http://www.gov.si/mzz/govori/04022101.html> (5. avgust 2005)

³⁹ Govor Milana Kučana na Prejemu za diplomatski zbor 17. januarja 2001. Dostopno na http://www2.gov.si/up-rs/uprs_slo.nsf (5. avgust 2005)

položaja znotraj mednarodne skupnosti.«⁴⁰ Vprašanje, kje naj bi bili do zdaj, če ne v Evropi, nima relevantne vloge. S stremljenjem k *Evropi* sami sebe avtomatično postavljajo izven, skupaj z vsemi ostalimi skupnostmi, ki niso del evropske elite. *Evropa* v mitu predstavlja nekaj, kar si morajo še pridobiti, ne glede na to, da v evropskem prostoru z istimi sosedi živijo že stoletja. »Za mnoge, ki smo, in v časih, ko smo živeli onstran EU, je bila Evropa obljubljeni dežela. EU predstavlja vzpon v novo življenje, uspešno ekonomijo in demokratično ureditev, ki priznava samostojnost in dostojanstvo narodov, človekove pravice ipd. Ko se je konec 80. let porušil berlinski zid, je bila EU logična, samoumevna izbira! Evropa ima možnost postati cela in svobodna ("whole and free").«⁴¹ V času usklajevanja slovenske zakonodaje z evropsko je vladajoča elita zapiranje pogajalskih poglavij štela za *velik nacionalni uspeh*, poročila Evropske komisije o pripravljenosti Slovenije za vstop v EU pa kot *čisto zmago*. »Med hipnotičnimi mantrami« vključevanja v EU je bilo tudi odstranjevanje notranjih meja, s čimer naj bi prišlo do prostega pretoka ljudi, kapitala in dobrin. *Evropa* naj bi bila velika skupnost različnih, a hkrati enakovrednih, po načelu enakosti za vse.⁴²

Ob napovedih in obljubah boljšega življenja pa se v mitu pojavljajo tudi temne in preteče napovedi v primeru neuspeha. Pogosto izrečen stavek, ki naj bi vzbujal zle slutnje, je seveda, da *Slovenija lovi zadnji vlak za Evropo*. Če bi ga zamudila, bi bila izgubljena. S tem vladajoča struktura posreduje vstop v Evropsko unijo kot nujen in neizogiben; če ne, bi se lahko poslovili od lepe in svetle prihodnosti, ki naj bi nekje čakala.

»Že danes bi morali biti del EU, ne da se še vedno borimo, da bi to postali. Ta dan »D« se nam z vsakim našim omahovanjem in zadržanostjo oddaljuje. ... Moramo se učiti, spoštovati znanje in sposobnost, spoštovati dogovore in pisne pogodbe. ... Samostojno v samostojni in nevtralni državi tega napredka ne bomo dosegli, saj deset let po osamosvojitvi še vedno nadaljujemo s prakso iz bivše skupne države Jugoslavije. Z vsakim dnem je slabše na vseh področjih vsakdanjega življenja. ... Slovenija nima več zdravega tkiva, da bi sama preživela, kot to trdijo evroskeptiki...«⁴³ Grožnjo z *najslabšim* je skušal ubesediti tudi nekdanji minister za obrambo Anton Grizold, ki je ob nevarnem odmikanju še enega cilja prehodnega obdobja,

---

⁴⁰ Govor Dimitrija Rupla na mariborskem »Harfističnem omizju« 21. februarja 2004. Dostopno na <http://www.gov.si/mzz/govori/04022101.html> (5. avgust 2005)

⁴¹ Govor Dimitrija Rupla na Univerzi v Uppsali, Švedska 13. marca 2001. Dostopno na <http://www.gov.si/mzz/govori/01031301.html> (5. avgust 2005)

⁴² Trampuš, Mladina, 3. maj 2004

⁴³ Karel Kozic: Streznitev in tehten premislek (14. marec 2002). Dostopno na <http://www.geocities.com/ausslokon/komentar.htm> (12. avgust 2005)

to je *vstopa v Nato*, dejal, če ne bomo šli v Nato, »bodo pa morale ženske v vojsko«. Torej, kaj naj bi slovenskemu narodu sploh še preostalo drugega, da se izogne takim apokaliptičnim napovedim, kot da se na referendumu odloči za *prihodnost*. Še bolj apokaliptične napovedi pa je gospod Kozic izražal ob odločanju za vstop v Nato, ki naj bi nekako odražale celotno *stanje duha* v državi in kar naj bi vodilo v pozitivno referendumsko odločitev za Nato, čeprav je bila javnomnenjska podpora vseskozi občutno nižja kot pri vstopu v EU.

»Mnogo držav na vzhodu je prenaseljenih, počutijo se izkoriščane s strani zahodnih držav, zato se pripravljajo na uničenje zahodne civilizacije. Zdaj to počnejo tako, da v beg proti zahodu poženejo majhne skupinice ljudi, kateri že danes povzročajo mnogo težav zahodni civilizaciji v obliki naraščanja kriminala, prostitucije, narkomanije, njihova prisotnost v teh državah vpliva na padanje delovne storilnosti pri domačih zaposlenih ipd. Iz malega raste vedno veliko in tem malim skupinam bodo sledile vedno večje in večje vse dotlej, dokler se ne bodo principi zahodne civilizacije zrušili in podredili vzhodnim. ...Pred tisoč do dva tisoč leti se je dogajalo isto ... in Slovenci smo izgubili veliko ozemlja. Ko se bo čez nekaj desetletij to množično preseljevanje, ki bo zagotovo slonelo na določenih ciljnih voditeljev določenih narodov in držav, ponovno začelo, bo potrebno braniti slovenski narod pred popolnim zbrisom z zemeljske oble. Naši zanamci sami temu naporu ne bodo kos. V družbi z vojsko zahodne civilizacije, ki se danes imenuje Nato, pa bodo sposobni to civilizacijo obvarovati pred porazom ali celo propadom in bodo ohranili slovenstvo na tem planetu.«⁴⁴ Kdor je bil v času vstopa v Evropsko unijo in Nato proti vključitvi, naj bi bil državni sovražnik, čudak, jugonostalgik.⁴⁵

Bistvo evropskega mita, kot ga imenuje Velikonja, je ustvarjanje splošnega nezadovoljstva v skupnosti, s trenutnim stanjem in z bližajočo se prihodnostjo. Skupnost mora iskati tisto *nekaj več*, česar kot zamudniki ne bi nikoli poznali ali imeli. Tisto *nekaj več* pa je nekaj, kar lahko da le *Evropa*. *Evropa* naj bi delovala kot neka popolna zaokrožena celota, kot nova svetost. (Velikonja 2003: 41) »Nekdanje socialistične srednjeevropske, vzhodno- in jugovzhodnoevropske države naj bi se znebile vezi in ovir, ki so jim preprečevale udeležbo v svobodni in gospodarsko uspešni Evropi. V procesih osvobajanja je bila udeležena tudi Slovenija. Program osvobajanja se je imenoval Evropska unija.«⁴⁶ Slovenska manjvrednost

---

⁴⁴ Karel Kozic: Slovenija, Nato in EU (11. marec 2002). Dostopno na <http://www.geocities.com/ausslokon/komentar.htm> (12. avgust 2005)

⁴⁵ Trampuš, Mladina, 3. maj 2004

⁴⁶ Govor Dimitrija Rupla na Univerzi v Uppsali, Švedska 13. marca 2001. Dostopno na <http://www.gov.si/mzz/govori/01031301.html> (5. avgust 2005)

nasproti drugim civiliziranim narodom bi se tako lahko odpravila le z vstopom v krog posvečenih rumenih zvezdic. Slovenski manko bi lahko zapolnila le *popolna Evropa*. Z zgodovinsko odločitvijo in vstopom v Evropsko unijo naj bi Slovenija začenjala povsem novo pot. Opiralo naj bi se novo in vznemirljivo poglavje v slovenski zgodovini, delitve v Evropi naj bi bile presežene. Bili naj bi tam, kamor so želeli priti, in obdobje tranzicije naj bi bilo končano, cilj naj bi bil dosežen. »Evropska unija ne bo konec naše zgodovine, prav tako kot tudi ne njen začetek, pač pa bo le začetek nove velike priložnosti za narodni razvoj. Gre za priložnost, da v mirnem, varnem in razvitem okolju EU popeljemo našo državo med najbolj razvite in s tem zagotovimo sebi in nam vsem skupaj boljše življenje ter da v pogojih odprte družbe in večkulturne Evrope zagotovimo krepitev naše nacionalne identitete.«⁴⁷

Pomembna sestavina mita o vizijah prihodnosti v času prehoda je tudi bonus novega, ki je prisoten predvsem v novi politični retoriki. Z izpostavljanjem in poudarjanjem določenih izrazov se skuša posredovati in potencirati razliko med prejšnjim in sedanjim stanjem družbe oziroma režima. Bivša država in režim naj bi bila *temačna, stara in zastarela*, kot na primer temni srednji vek. Tako naj bi Jugoslavija in pa državljanska vojna med drugo svetovno vojno predstavljali *temno obdobje* slovenske zgodovine. Zdaj pa naj bi prihajal *nov čas, nove in sveže* politične sile, *ново obdobje* polno elana in *novega* kulturnega ter ustvarjalnega zanosa. Politična retorika je popolnoma zasičena z izrazi novosti, mladosti in svežine. Bivši režim se označuje z izrazi, kot so *zima* in *zmrzal*, nov red pa je poimenovan kot *pomlad*. Tako se je tudi obdobje slovenske osamosvojitve poimenovalo *obdobje slovenske pomladi*, kot neko nadaljevanje pomladi narodov iz leta 1848. Vse naj bi bilo drugače kot prej, vse naj bi bilo *ново*. Odtod tudi izraz *pomladne* stranke oziroma stranke *slovenske pomladi*. Ob prevzemu oblasti *pomladnih strank* in vstopu Slovenije v EU in Nato naj bi bila po mnenju sedanje vladajoče elite tranzicija končana. Cilji naj bi bili doseženi in zdaj naj bi, tako kot ob osamosvojitvi, napočili *novi časi* oziroma Slovenija naj bi bila končno na *pragu svoje zlate dobe*. In slogan Janeza Janše je, da svojo besedo drži.⁴⁸ Slovenija pa čaka!

---

⁴⁷ <http://24ur.com>, 11. januar 2004 (dostop 12. avgust 2005)

⁴⁸ Sever, Mladina, 15. november 2004

5. ZAKLJUČEK

V svoji hipotezi sem zapisala, da se je slovenska osamosvojitvev oziroma prehod v svojo novo državo in nov družbeni red prelevila v prehod v novo nacionalno slovensko državo. To je s seboj prineslo novo nacionalno mitologijo in pretirano povečevanje slovenstva in slovenskega naroda nasproti drugim narodom, predvsem iz bivše Jugoslavije, kar vodi v vse večjo nestrpnost in sovražno naravnost do njih. Skozi celotno analizo problematike, z orisom stopnjevanja ksenofobije, šovinizma, kulturnega nacionalizma, povečevanja Slovenije in slovenske identitete ter naraščanja sovražnosti in vse večjega odklanjanja vsega, kar ni slovensko ali ne spoštuje vrednot *slovenske alpske kulture*, sem svojo hipotezo potrdila.

Analiza prikazuje, da je novonastala država razvila novo nacionalno mitologijo in oblikovala novo identiteto, ki se je osnovala predvsem na razlikovanju od *balkanske kulture* oziroma od kultur ostalih republik bivše Jugoslavije. Ta proces oblikovanja in utrjevanja nacionalne identitete ter nacionalne mitologije, ki temelji predvsem na razlikovanju od *drugega* in iz katerega izhaja predvsem, *kaj Slovenci niso*, pa se je v slovenski družbi prenesel tudi na mnoge druge skupine oziroma področja življenja. Poleg odklonilnega odnosa do *Neslovencev* se je tak odnos razvil tudi do legalnih prebežnikov oziroma azilantov, do Romov in njihovega načina življenja, narkomanov in vsega s čimer se jih povezuje, do karakteristik žensk in homoseksualcev, hendikepiranih, obolelih za aidsom, celo ogroženih mater z malimi otroki, kot je pokazal nedavni primer novega materinskega doma. Pregovorne *odprtost* in *gostoljubnost* ter *poštenost slovenskega naroda* so tokrat na preizkušnji. Odkrita ksenofobija in šovinizem, ki ne funkcionirata več le na latentni ravni, vse bolj prežemata slovenski politični in družbeni prostor in nakazujeta razvoj slovenske družbe v neko skrajno zaprto, nestrpno in samozadostno ter samovšečno družbo. Slovenska negativna naravnost, zavzeto odklanjanje in občutek vzvišenosti do *drugih* kultur ter družbenih skupin kažejo na vse prej kot neko odprto in demokratično družbo, kot bi rada bila oziroma kot se predstavlja. Nedavni dogodki so dokazali, da bi samo osrčje slovenske demokracije, parlament, potreboval še marsikatero učno uro o demokraciji in pravni državi, ali pa bi preprosto lahko začeli s pravili obnašanja in komuniciranja. Vendar pa, če vrli poslanci, izbranci slovenskega naroda, ne poznajo načel demokratičnosti in kulturnosti oziroma ne znajo spoštovati osnovnih človekovih pravic in njegovega dostojanstva in so mnogokrat ravno oni pobudniki ksenofobičnega in šovinističnega diskurza, potem pot razvoja slovenske družbe niti ni tako presenetljiva. Z vstopom v Evropsko unijo, ki naj bi poleg gospodarskih povezovanj prinašala

tudi medkulturne integracije, pa se Sloveniji s takšnim razvojem bolj slabo piše. Stalen občutek ogroženosti z vseh strani, občutek nenehnega izkoriščanja s strani nekoga tretjega in zatiranje ter nestrpnost do drugih, predvsem *šibkejših* družbenih skupin, vodi slovensko družbo v nekakšno izolacijo, ki pa bo prej korak nazaj v preteklost kot pa v tako imenovano *bleščečo* prihodnost.

Namesto kulturnega nacionalizma oziroma favoriziranja kulturne enosti bodo Slovenci morali priznati soobstoj tudi drugih kultur, če bodo hoteli v okviru *združene Evrope* delovati kot enakopraven partner, ki sooblikuje *evropsko prihodnost*. Priznati soobstoj drugih kultur še ne pomeni, da te kulture ogrožajo slovensko, temveč jo kvečjemu lahko obogatijo. Prav tako se bodo morali še marsikaj naučiti o tem, kako delovati kot neka demokratična skupnost. Sicer v svoji zgodovini nimajo kakšne pretirane demokratične tradicije, kar se jim lahko šteje kot olajševalna okoliščina, vendar pa bi se lahko kaj naučili tudi iz drugih primerov, da ne bi ponavljali starih in včasih tudi težkih napak. Enkrat za vselej pa bodo morali sprejeti sami sebe, svojo kulturo in svojo zgodovino z vso njeno prtljago. Postavljati svojo kulturo nad *južnimi*, se z njo *klečeplaziti* pred *severnimi* in zanikati svojo zgodovino oziroma se delati, kot da je ni, se bo dolgoročno bolj težko obneslo. *Jugoslovanska faza* je prav tako pozitivno vplivala in obogatila slovensko kulturo in življenje kot *nekdanja evropska faza*. S postavljanjem sebe in svoje kulture izven evropskega prostora so Slovenci stopili kvečjemu korak nazaj in ne naprej k *združeni Evropi*. Nasičenost vsakdanjega življenja s presežniki o nacionalni identiteti in kulturi pa se bo sčasoma morala umakniti umirjenemu sobivanju različnih kultur in stilov življenja, ki lahko slovenski družbi in narodu veliko doprinesejo in obogatijo njegovo *alpsko kulturo*. Pa ne, da bi hotela biti preroška in vizionarska, kot znajo biti naši vrli politiki; vendar priložnost je, le zgrabiti jo je treba!

6. LITERATURA

6.1. SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE IN ČLANKI

1. Aleksič, Jure: Hvala vam lepa in se priporočamo za še in še. *Mladina* 11.9.2000, slovenija: volitve.
2. Alter, Peter (1991): Kaj je nacionalizem? V Rudi Rizman (ur.): *Študije o etnonacionalizmu*, 221-237. Ljubljana: Knjižnica revolucionarne teorije.
3. Baltić, Admir (2002): *Predsodki "Neslovencev" do "Slovencev" v Sloveniji*, diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
4. Barthes, Roland (1971): *Književnost, mitologija, semiologija*. Beograd: Nolit.
5. Božič, Branko in Weber, Tomaž (1978): *Zgodovina za šesti razred*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
6. Božič, Branko in Weber, Tomaž (1978): *Zgodovina za osmi razred*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
7. Cassirer, Ernst (1972): *Mit o državi*. Beograd: Nolit.
8. Cetinski, Uršula: Primož Trubar med avstralskimi grmičarji. *Mladina* 27.11.2000, transnacional.
9. Eliade, Mircea (1992): *Kozmos in zgodovina: mit o večnem vračanju*. Ljubljana: Nova revija.
10. Gačič, Siniša: Bitka za heroje. *Mladina* 11.10.2004, slovenija: spomeniki; Begunec iz Slovenije. *Mladina* 27.6.2005, slovenija: izbrisani; Zadnji izhod. *Mladina* 4.7.2005, slovenija: izbrisani.
11. Horkheimer, Max in Adorno, Theodor W. (1944, 2002): *Dialektika razsvetljenstva: filozofski fragmenti*. Ljubljana: Studia humanitatis.
12. Janša-Zorn, Olga in Mihelič, Darja (1996): *Stari in srednji vek: zgodovina za 6. razred osnovne šole*. Ljubljana: DZS.
13. Jenšterle, Marko (1992): *Z argentinskimi Slovenci*. Ljubljana: Karantanija.
14. Klemenčič, Iztok: Azilanti raus. *Mladina* 16.10.2000, manipulator.
15. Kopač, Andreja (2004): *Mitološki diskurz na primeru Janeza Drnovška kot trodelna struktura*, diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
16. Kučan, Ana (1998): *Krajina kot nacionalni simbol*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
17. Kuzmanič, Tonči A. (1999): *Bitja s pol strešice*. Ljubljana: Open Society Institute
18. Matić, Milan (1984): *Mit i politika*. Beograd: Radnička štampa.

19. Matos, Urša: Romi. *Mladina* 21.3.2005, kdo je kdaj.
20. Meletinski, Jelezar Mojsejevič (2001): *Bogovi, junaki, ljudje*. Ljubljana: Založba *cf.
21. Nešović, Branimir in Prunk, Janko (1996): *20. stoletje: zgodovina za osmi razred osnovne šole*. Ljubljana: DZS
22. Nežmah, Bernard: Premier, ki se počuti kot cesar. *Mladina* 5.6.2000, pamflet; Molk, satan in srce. *Mladina* 6.11.2000, pamflet; Politika absolutne nenačelnosti. *Mladina* 15.7.2002, pamflet; Bog nam pošlji dobrega kandidata. *Mladina* 30.9.2002, pamflet; V primežu prijateljev. *Mladina* 25.11.2002, pamflet; Naš ljubljani diktator. *Mladina* 21.3.2005, pamflet; Zakon o koncu revolucije. *Mladina* 6.6.2005, pamflet.
23. Ozmec, Sebastijan: Udbovska Mladina. *Mladina* 28.8.2000, manipulator; Obveščeni narkomani. *Mladina* 25.6.2001, manipulator.
24. Pirjevec, Jože (1995): *Jugoslavija 1918-1992*. Koper: Lipa.
25. Prešeren, Janja: Božanski dr. DJ. *Mladina* 27.11.2000, manipulator.
26. Prunk, Janko (1992): *Slovenski narodni vzpon*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
27. Prunk, Janko in Ivanič, Martin (1996): *Osamosvojitve Slovenije: s kratkim orisom slovenske zgodovine*. Ljubljana: Založba Grad.
28. Puhar, Alenka (1992): *Slovenski avtoportret 1918-1991*. Ljubljana: Nova revija.
29. Repe, Božo (2002): *Jutri je nov dan*. Ljubljana: Modrijan.
30. Rode, Franc (1992): *Slovenska nacionalna zavest*. Ljubljana: Družina.
31. Sitar, Sandi (1999): *Sto pričevanj o slovenski zgodovini*. Ljubljana: Prešernova družba.
32. Sever, Jani: Usodna udba. *Mladina*, 28.4.2003, uvodnik; Prestrukturiranje prostora. *Mladina* 25.10.2004, uvodnik; Na pragu zlate dobe. *Mladina* 15.11.2004, uvodnik; Vračanje v preteklost. *Mladina* 14.2.2005, uvodnik; Skrajna evropska pot. *Mladina* 23.5.2005, uvodnik; Nestrpni premier. *Mladina* 13.6.2005, uvodnik; Pomembne razlike. *Mladina* 27.6.2005, uvodnik.
33. Šaver, Boštjan (2004): *Planinska podoba slovenstva in kulturni pomen Triglava*, magistrsko delo. Ljubljana: FDV.
34. Tadel, Boštjan: Drnovšek. *Polet* 28.8.2003, intervju.
35. Todorov, Tzvetan (1991): Narod in nacionalizem. V Rudi Rizman (ur.): *Študije o etnonacionalizmu*, 145–164. Ljubljana: Knjižnica revolucionarne teorije.
36. Trampuš, Jure: Obljubljena dežela. *Mladina* 3.5.2004, slovenija: Evropa zdaj!; Kdo je naslednji. *Mladina* 6.6.2005, tema: mediji; Žrtveno jagnje. *Mladina* 13.6.2005, tema: afera Pavlin.
37. Velikonja, Mitja (1996): *Masade duha*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

38. Velikonja, Mitja (2002): Balkanska kultura na slovenskem po letu 1991: bivši domači. *Bal canis* 3 (2), 80-86.
39. Velikonja, Mitja (2003): Post socialistične politične mitologije. V Oberstar, Ciril in Kuzmanič, Tonči (ur.): *Nova desnica: zbornik predavanj 3. letnika Delavsko punkerske univerze*, 63-90. Ljubljana: Mirovni inštitut.
40. Velikonja, Mitja (2003): *Mitografije sedanjosti*. Ljubljana: Študentska založba.
41. Verdet, Jean-Paul (1996): *Nebo: red in nered*. Ljubljana: DZS.
42. Žerdin, Ali H.: Kako naprej. *Mladina* 13.11.2000, tema: koalicija; Sova v vašem računalniku. *Mladina* 8.10.2001, tema: sova; Dolga roka Udbe. *Mladina* 21.4.2003, tema: udba-net; Turek prihaja. *Mladina* 21.12.2003, tema: za čistejšo Slovenijo.
43. Žvanut, Maja in Vodopivec, Peter (1997): *Vzpon meščanstva: zgodovina za sedmi razred osnovne šole*. Ljubljana: Modrijan.

6.2. INTERNETNI VIRI

1. Debevec, Damjan (2004): *Komunisti dvigajo glave*. Dostopno na <http://www.borovnica.sds.si/arhiv.htm> (12.8.2005)
2. Debevec, Damjan (2005): *Revidiranje zgodovine*. Dostopno na <http://www.borovnica.sds.si/arhiv.htm> (12.8.2005)
3. Klemenčič, Ivan (1996): *Kdo se torej boji protikomunizma, če ni več komunizma?* Dostopno na <http://www.zaveza.org/cgi-bin/framed/1985/nsz/22/17.htm> (5.8.2005)
4. Kozic, Karel (2002): *Zamolčana preteklost; Slovenija, Nato in EU; Streznitev in tehten premislek; Tranzicija Janeza Janše; Zasidrani v preteklost; Odsluženi politiki*. Vsi članki dostopni na <http://www.geocities.com/ausslokon/komentar.htm> (12. 8.2005)
5. Kučan, Milan (1990): *Je čas vojne in čas miru, zdaj je čas miru*. Govor Milana Kučana na Spravni slovesnosti v Kočevskem rogu, 8. julij 1990. Dostopno na http://www2.gov.si/up-rs/uprs_slo.nsf (5.8.2005)
6. Kučan, Milan (1999): *Srečevanje Slovenije s svojo evropsko prihodnostjo*. Govor Milana Kučana na Univerzi v Uppsali, Švedska, 6. oktober 1999. Dostopno na http://www2.gov.si/up-rs/uprs_slo.nsf (5.8.2005)
7. Kučan, Milan (2001): *Prejem za diplomatski zbor*. Govor Milana Kučana na Brdu pri Kranju, 17. januarja 2001. Dostopno na http://www2.gov.si/up-rs/uprs_slo.nsf (5.8.2005)
8. Maček, Janko (1996): *Spominska slovesnost v Teharjah*. Dostopno na <http://www.zaveza.org/cgi-bin/framed/1985/nsz/23/30.htm> (5.8.2005)
9. Rupel, Dimitrij (2001): *Slovenija v razširjeni Evropi*. Govor Dimitrija Rupla na Univerzi v

- Uppsali, Švedska, 13. marec 2001. Dostopno na
<http://www.gov.si/mzz/govori/01031301.html> (5.8.2005)
10. Rupel, Dimitrij (2004): *Vstop v Evropsko unijo – zgodovinska priložnost*. Govor Dimitrija Rupla na mariborskem "Harfističnem omizju", 21. februar 2004. Dostopno na
<http://www.gov.si/mzz/govori/04022101.html> (5.8.2005)
11. Štefanič, Bogomir ml. (1996): *Združeni z roškimi mučenci*. Dostopno na
<http://www.zaveza.org/cgi-bin/framed/1985/nsz/22/30.htm> (5.8.2005)
12. *Incident v Dražgošah*, 11. januar 2004. Dostopno na <http://24ur.com/bin/article.php>
(12.8.2005)
13. *Predvolilni memorandum Nove slovenske zaveze*. Dostopno na
<http://www.zaveza.org/cgi-bin/framed/1985/nsz/22/02.htm> (5.8.2005)
14. *Vlada o www.udba.net*, 24. april 2003. Dostopno na <http://24ur.com/bin/article.php>
(12.8.2005)
15. *Vse najboljše Evropa!* 9. maj 2005. Dostopno na <http://24ur.com/bin/article.php>
(12.8.2005)
16. <http://mediawatch.mirovni-institut.si> (12.8.2005)
17. <http://www.ljudmila.org> (12.8.2005)